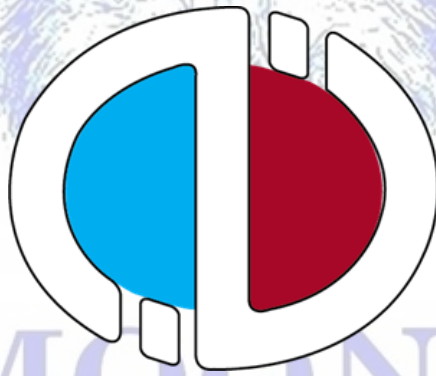


SOS323U ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW

ÜNİTE ÖZETLERİ DENEME SORULARI ÜNİTE SORULARI ÇIKMIŞ SORULAR



SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

SINCE 2020

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

ÜNİTE 1: ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNİN KONUSU VE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNİN TANIMI VE GELİŞİMİ

Sosyoloji toplumsal yapı ve ilişkilerden yola çıkarak "Toplumu, toplumsal yaşamı, toplumsal kurum, grup ve bunlar arasındaki ilişkileri" sistematik şekilde incelemektedir.

1800'lü yıllardan beri var olan sosyoloji biliminin gelişiminde Fransız İhtilali, Endüstri Devrimi ve imparatorlukların ulus devletlerine dönüşmesi gibi toplumu, grupları ve yapıları etkileyen olaylar önemli rol oynamıştır.

20. yüzyılda ortaya çıkarak gelişen çalışma sosyolojisi ise "Çalışmanın toplumda, toplumsal yapıda, toplumsal kurum ve gruplardaki etkilerini inceleyen bilim dalı" olarak ifade edilmektedir. Endüstri Devrimiyle birlikte kurumsallaşan, disiplinli ve bütünlükçü bir hal alan çalışma kavramı mal, hizmet ve bilgi üretmek anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla çalışma sosyolojisinin merkezinde endüstriyel çalışma ve sonrasında ortaya çıkan çalışma formları yer almaktadır.

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNİN KONULARI

Tarım toplumunun çalışma tarzı ve çalışma çevresinde şekillenen sosyal ilişkiler tamamen değişmiş farklı yeni çalışma ilişkileri oluşmuştur. 1750-1950 yılları arasında devam eden işsizlik, ağır ve kötü çalışma koşulları çalışma süresinin uzunluğu gibi toplumsal maliyetler çalışma sosyolojisinin önemli inceleme alanlarındandır.

Çalışma sosyolojisinin temel inceleme konuları şunlardır:

- Çalışmanın endüstri toplumunda aldığı şekil,
- Endüstrileşmenin çalışma hayatında yarattığı köklü değişimler,
- Çalışmanın sosyal boyutunda yaşanan değişimler.

Klasik yaklaşımlar bütün insanlık için geçerli, toplumsal farklılıkları çok fazla dikkate almayan, büyük boy kuramlardır.

Çalışmalarının merkezine kapitalist toplumun yarattığı eşitsizlikleri ve sorunları alan Marx; çalışma yaşamının şekillenmesinde, yeni işadamları ve çalışan tipinin oluşmasında "Püritan etik" tezini öne çıkartan Weber ve iş bölümüne dayalı organik dayanışmayı ön palan çıkartan Durkheim önemli klasik yaklaşımclar arasında gösterilmektedir.

1980'li yıllardan itibaren gelişen çağdaş yaklaşımlar, daha orta ve küçük boy kuramlarla çalışma yaşamında

örgüt kültürü, sistem yaklaşımı, politik ilişkiler gibi konuları incelemektedir.

Çalışma yaşamı fabrikalarda kitle üretimini mümkün hale getiren teknolojilerden, bilgi, enformasyon ve iletişim teknolojilerine kadar pek çok gelişimden etkilenmiştir.

Çalışma Konuları;

- Yeni teknolojilerin çalışma ilişkilerine etkileri.
- Çalışmanın sosyal boyuta etkileri.

Makinenin bir uzantısı hâline gelen ve ürettiği ürün ile bağı kopan çalışanlar, işletmelerinde insani boyutu göz ardı etmesiyle birlikte endüstri toplumunda işe, iş yerine ve üretilen ürüne yabancılaşma başlamıştır.

Yaptığı işle bütünleşemeyen, makinenin bir eklentisi haline gelen ve yaptığı ürünle hiç bir duygusal bağ kuramayan çalışanların yabancılaşmasına yol açan bu sisteme Marx ve Engels önemli eleştiriler getirmiştir. Endüstri toplumunda, 1900'lü yıllarda ırk ve azınlıklar konularında önemli ayrımcılıklar görülmüştür.

1970'lerde göçlerin artışıyla nüfus çeşitliliği artmıştır.

Gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere gelen işçi göçünü kabul etmiş ancak bunlara, özellikle işsizliğin arttığı dönemlerde düşmanca ve saldırgan tutumlar sergilenmiştir. Çalışma hayatında dezavantajlı grupları oluşturan azınlıklar, çoğu zaman daha düşük ücretlere çalışırken yerli halka göre daha yoksul yerleşim yerlerinde, kötü koşullarda yaşamışlardır.

Endüstri toplumunda çalışanlara duyulan güvensizlik nedeniyle mutlak gözetim, denetim ve kontrol söz konusuydu. F.W. Taylor ustabaşılarla çalışanların denetlenmesi gerektiğinin savunucularından birisidir. Endüstri sonrasında da benzer şekilde elektronik ve bilgisayar teknolojileri aracılığıyla yüksek vasıflı ve eğitilmiş işçilerin çalışmaları denetlenmiştir. Bu denetleme çalışanların yabancılaşması ve sosyal ilişkileri üzerinde önemli etki yaratmaktadır.

Sınıf ve çıkar bilincinin olduğu endüstri döneminde işçi ve işveren sendikaları kurulmuştur; ancak endüstri sonrasında sendikalar güç ve üye kaybına uğramışlardır. Bu dönemde küçük ve orta ölçekli işyerleri ile bilgi işçileri artarken vasıfsız işçiler de işsizlik artmıştır. Ayrıca sınıf bilinci beyaz ve mavi yakalı işçilerle birlikte ortadan kalkmıştır.

Sınıf yapısı ve değişimi, sınıf mücadelesi, değişimin çalışanlar üzerindeki etkisi ve sendikal hareketler çalışma sosyolojisi alanında önemli konular haline gelmiştir.

Çalışmaya yönelik değer, tutum, inanç ve davranışlardan oluşan bir bütün olan çalışma kültürü zaman içinde dönüşümler geçirmiştir.

Bu dönüşümler; Tarım toplumunda disiplin kazanamamış, dağınık, koordinesiz, bütünlük ve süreklilikten uzak dönemle başlamaktadır.

İkinci dönem çalışmanın endüstrileşme sürecinde toplumsal yaşamın merkezine oturduğu, işçi sınıfın ortaya çıktığı, kazanç hırsı ve sermaye birikiminin meşru olduğu dönemdir.

Üçüncü dönem ise endüstri sonrası toplumun öne çıktığı, teknolojinin geliştiği ve yaygınlaştığı çalışma yaşamının değiştiği, bilgi işçisinin öne çıktığı, çalışma sürelerinin kıaldığı, boş zamanın arttığı, tüketim, yaşam kalitesi ve kendini gerçekleştirme de öne çıkaran dönemdir.

Çalışma Konuları;

- Çalışma kültürünün etkileri ve farklılıkların nedenleri.
- Demografik farklılıklara göre öne çıkan boyutlar ve kazandığı anlamlardır.

Çalışma saatlerinin azalması, işe gitmeden çalışma şekillerinin ortaya çıkışı, esnek çalışma yöntem ve süreleri toplumsal hayatta ve çalışma hayatında da boş zaman kavramını ön plana çıkartmıştır. Ayrıca boş zamanların değerlendirilmesi konusunda işletmeler çalışanlarına fırsat ve bütçe sunabilmektedir.

Ataerkil bir aile yapısı ve erkek egemen değerler sistemi çalışma hayatına da yansımaktadır; ancak ağır çalışma koşulları ve düşük ücret kadının da çalışmasını bir ihtiyaç haline getirmiştir. Endüstri toplumunda kadınlar genellikle işçi olarak çalışmışlardır ve yönetici kadın sayısı oldukça azdır. Sendikalar da kadınların işe alınması ve kadın eşitliğinin sağlanması konusuna pek olumlu bakmamışlardır.

Endüstri sonrası toplumda bilgi ve hizmet işlerinin önem kazanması, esnek çalışma saat ve yöntemleri kadının toplumsal rolünü değiştirmiş ve ayrımcılık azalmıştır. Bu dönemde kadınlar yönetici olarak görev yapabilmeye başlamışlardır. Çalışma yaşamında kadınların yanı sıra gay ve lezbiyenlerinde yer almaları cinsiyet politikalarının önemli ölçüde zayıfladığını göstermektedir.

Çalışma çağı, gücü ve isteğinde olup, iş arayıp da bulamama durumu işsizliktir. Endüstri devrimiyle birlikte işsizlikte ciddi artışlar olmuştur. Bu durum bireylerin suça eğilimli hale gelmesinde ve katı hukuk kurallarının yapılmasında etki yaratmaktadır.

Endüstri toplumunda işsizlik sendikalar tarafından engellenmeye çalışılmış ve bir güvence olmuştur. Günümüzde ise vasıfsız işçilerin yanı sıra iyi eğitilmiş, alanında uzman çalışanlar arasında dahi işsizlik yaygındır. Bu nedenle sendikalardan sosyal güvence de sağlayamayan çalışanlar arasında yüksek bir güvensizlik, belirsizlik ve gelecek korkusu hâkimdir. Gelişmiş ülkelerde işten çıkarılacak personele

psikolojik ve kariyer danışmanlıklarının verilmesi bu konuya getirilen çözümler arasında yer almaktadır.

Çalışma sosyolojisinin bazı konuları şunlardır:

- Toplumsal ön yargıların işsizlik üzerindeki etkileri.
- İşsizliğin etnik köken, ırk ve cinsiyet politikasıyla bağlantısı ile insan psikolojisi ve toplumsal yapıya etkileri.
- Genç ve yaşlılara yönelik toplumsal tutumların işsizlik üzerindeki etkileri.

Küresel etkileşimin yoğunluğu ve sınırların aşılmasını ifade eden globalleşme çok uluslu şirketlerin yayılması ve esnek çalışma düzeni üzerinde etki yaratmıştır. İşletmeler üretimlerinin ya da faaliyetlerinin bir bölümünü bağlı bulundukları merkez dışında gerçekleştirerek ya da farklı ülkelere işlerini taşıyarak maliyet avantajı sağlamaktadır. Ancak bu tür çok uluslu şirketlerde sosyal politika uygulamaları ihlal edilebilmektedir.

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Sosyal bilimlerde araştırmalar içinde yaşanan dönemin izlerini taşımaktadır. Bu nedenle endüstri devrimi öncesi ve sonrası olarak adlandırılan iki dönemde çalışma yöntemlerinde önemli farklılıklar görülmektedir. Tarihsel süreçte çalışma sosyolojisi alanında pozitivizm ve yorumlayıcı yaklaşım araştırma yöntemleri açısından önemli görülmektedir.

Reform, Rönesans ve "Aydınlanma Düşüncesi" sonrasında akıl, bilim ve teknoloji yeni toplumun merkezî haline dönüşmüştür. Aydınlanma düşüncesiyle birlikte, toplumsal yapının işleyişinin keşfedilebileceği ve toplumun bir makine gibi düzenlenebileceğine yönelik düşünceler ortaya çıkmıştır.

Modern örgütün yapılanmasında Descartes dört kural öngörmüştür. Bunlar; şüpheye yer vermeyecek şekilde açık olan şeylere yer vermek, çözümlemeye uygun derecede bölümlere ayırmak, en fazla bilgiye ulaşmak için en basit olandan başlamak ve eksiksiz sayım ve kontroller yapmaktır.

Toplumsal olgu ve olaylara pozitif bilim yöntemiyle yani doğaya yaklaşır gibi yaklaşmaktadır. Pozitivizme göre bilimsel bilgi; birikimseldir, iddia, yargı ve değerleri içeremez, sayısal olarak ölçülebilen matematik ve mantığı kullanır. Ayrıca, pozitivizmde neden sonuç ilişkilerini açığa çıkarmak ve düzenlilikleri açıklayan kanunlar ortaya koymak gerekmektedir. Bu nedenle Comt tarafından kurulan sosyoloji bilimi ilk dönemlerinde toplum mühendisliği olarak tasarlanmıştır.

Nesnelleştirilen konunun, tümevarımcı yaklaşımla anket, deney ve gözlem aracılığıyla araştırılma yöntemidir. Bu yöntemle göre toplumsal veya beşeri konuları sübjektif değerlendirme ve yargılardan arındırmak mümkündür. 1970'li yıllarda, geçmişe ait düşünce kalıpları, bilimsel yaklaşımlar ve araştırma yöntemleri sorgulanmış ve köklü dönüşümler yaşanmıştır. Dolayısıyla pozitivist paradigma yerini yorumlayıcı paradigmaya bırakmıştır. Pozitivism ötesi bilim yaklaşımlarının özellikleri şunlardır:

- Bilimsel araştırmaların hiçbir aşaması değer yargılarından bağımsız değildir.
- Tek doğru yöntem söz konusu değildir.
- Bilimsel çalışma metafizik temellere dayandırılabilir ve ampirik olarak test edilemeyebilir.
- Matematik ve istatistik yerine kanaatler, inançlar, ikna yöntemleri ve retorik temel alınabilir.

Yorumlayıcı paradigmayla algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde incelenmesini amaçlayan nitel yöntem gözlem, görüşme ve doküman analizinden faydalanmaktadır. Nitel yöntemde seçilen konunun sübjektiflik içerdiği ve bir değer taşıdığı görüşü hâkimdir. Aynı zamanda, istatistik veriler incelenen olay ve grubu anlama konusunda yetersiz kalmaktadır.

Nitel yöntemde; kişisel inanç, değer ve yaklaşımlar araştırma sürecini etkilese de anlama ve betimleme imkânı sunulduğundan daha anlamlı veriler sunmaktadır. Ayrıca bu yöntemle perspektifler ve empati ön plana çıkartılmakta ve gerçeklik sosyal olarak inşa edilmektedir.

Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma süreci temel olarak şu aşamalardan oluşmaktadır:

- Araştırma konusunun belirlenmesi ve problemin ortaya konması,
- Hipotezlerin oluşturulması,
- Literatür taraması,
- Araştırma ve veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi,
- Örneklem grubunun seçilmesi,
- Verilerin toplanması (Anket, Gözlem, Görüşme),
- Verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması,
- Araştırma raporunun hazırlanması.

SORU: Pozitivism yaklaşımı nasıl irdelenebilir?

CEVAP: Toplumsal olgu ve olaylara pozitif bilim yöntemiyle yani doğaya yaklaşır gibi yaklaşmaktadır.

Pozitivizme göre bilimsel bilgi; birikimseldir, iddia, yargı ve değerleri içeremez, sayısal olarak ölçülebilen matematik

ve mantığı kullanır. Ayrıca, pozitivismde neden sonuç ilişkilerini açığa çıkarmak ve düzenlilikleri açıklayan kanunlar ortaya koymak gerekmektedir. Bu nedenle Comt tarafından kurulan sosyoloji bilimi ilk dönemlerinde toplum mühendisliği olarak tasarlanmıştır.

SORU: Nicel Araştırma yöntemlerinin çalışma sosyolojisi alanında ne şekilde kullandığı nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Nesnelleştirilen konunun, tümevarımcı yaklaşımla anket, deney ve gözlem aracılığıyla araştırılma yöntemidir. Bu yöntemle göre toplumsal veya beşeri konuları sübjektif değerlendirme ve yargılardan arındırmak mümkündür.

1970'li yıllarda, geçmişe ait düşünce kalıpları, bilimsel yaklaşımlar ve araştırma yöntemleri sorgulanmış ve köklü dönüşümler yaşanmıştır. Dolayısıyla pozitivist paradigma yerini yorumlayıcı paradigmaya bırakmıştır.

SORU: Nitel araştırma yöntemlerinin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Nitel araştırma yöntemlerinin özellikleri şöyle sıralanabilir: • Bilimsel araştırmaların hiçbir aşaması değer yargılarından bağımsız değildir. Dolayısıyla tek doğru yöntem söz konusu değildir. • Bilimsel çalışma metafizik temellere dayandırılabilir ve ampirik olarak test edilemeyebilir. • Matematik ve istatistik yerine kanaatler, inançlar, ikna yöntemleri ve retorik temel alınabilir.

SORU: Nitel Araştırma çalışma sosyolojisi alanında ne şekilde kullanılmaktadır?

CEVAP: Yorumlayıcı paradigmayla algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde incelenmesini amaçlayan nitel yöntem gözlem, görüşme ve doküman analizinden faydalanmaktadır. Nitel yöntemde seçilen konunun sübjektiflik içerdiği ve bir değer taşıdığı görüşü hâkimdir. Aynı zamanda, istatistik veriler incelenen olay ve grubu anlama konusunda yetersiz kalmaktadır. Nitel yöntemde; kişisel inanç, değer ve yaklaşımlar araştırma sürecini etkilese de anlama ve betimleme imkânı sunulduğundan daha anlamlı veriler sunmaktadır. Ayrıca bu yöntemle perspektifler ve empati ön plana çıkartılmakta ve gerçeklik sosyal olarak inşa edilmektedir.

SORU: Sosyal bilim araştırmalarındaki temel kavramlar nasıl tanımlanabilir?

CEVAP: İlgili kavramlardan bazıları kısaca şöyle açıklanabilir: • Araştırma problemi: Cevap aranan konu. • Kuram: Doğrulanmış hipotez. • Tümevarım: Çıkarımın özelden genele yapılması. • Tümdengelim: Çıkarımın genelden özele yapılması. • Değişken: Değişebilen her şeydir (cinsiyet, yaş, eğitim...). • Bağımlı değişken: Başka bir değişkenden etkilenen değişkendir. • Bağımsız Değişken: Bağımlı değişken üzerindeki etkisi ölçülen değişkendir. • Örneklem: Ana kütleyi temsil edebilecek yeterlilikte denek sayısını ifade etmektedir.

SORU: Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma sürecinin aşamaları nelerdir?

CEVAP: İlgili aşamalar şunlardır: • Araştırma konusunun belirlenmesi ve problemin ortaya konması, • Hipotezlerin oluşturulması, • Literatür taraması, • Araştırma ve veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi, • Örneklem grubunun seçilmesi, • Verilerin toplanması (Anket,

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

gözlem, görüşme), • Verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması, • Araştırma raporunun hazırlanması.

SORU:

Çalışma sosyolojisi nedir?

CEVAP:

Çalışma sosyolojisi, çalışmanın toplumda, toplumsal yapıda, toplumsal kurum ve gruplardaki etkilerini inceleyen bilim dalıdır.

SORU:

Çalışma sosyolojisinin ortaya çıkışı ve gelişimi kaçınıcı yüzyılda gerçekleşmiştir?

CEVAP:

Çalışma sosyolojisinin ortaya çıkışı ve gelişimi 20. yüzyılda gerçekleşmiştir.

SORU:

Endüstri devrimi ne zaman ortaya çıkmıştır?

CEVAP:

1750'li yıllarda ilk izlerini gördüğümüz ve 1800'lü yıllarda Avrupa'da tamamen ağırlığını hissettiren Endüstri Devrimi, kendinden önceki çalışma yaşamını ve ilişkilerini tamamen değiştirir.

SORU:

Endüstrileşme sürecinde rasyonelleşme kavramına vurgu yapan kişi kimdir?

CEVAP:

Weber, endüstrileşme sürecinde çalışma yaşamında da büyük önem taşıyan rasyonelleşme kavramına vurgu yapar.

SORU:

Endüstri toplumlarında dayanışmanın şekillenmesinde organik dayanışma kavramını öne çıkaran kişi kimdir?

CEVAP:

Durkheim, endüstri toplumlarında dayanışmanın şekillenmesinde organik dayanışma kavramını öne çıkarır.

SORU:

Endüstri toplumlarında toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliği açıklamada statü kavramına özel bir vurgu yapan kişi kimdir?

CEVAP:

Weber endüstri toplumlarında toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliği açıklamada statü kavramına özel bir vurgu yapar.

SORU:

Yabancılaşmayı sinema eseriyle anlatan sanatçı kimdir?

CEVAP:

Chaplin'in, "Şarlo" karakterini canlandığı Modern Zamanlar filminde, hareketli montaj hattında işçinin nasıl makinenin bir parçası hâline geldiği, çalıştığı işe yabancılaştığı, makinenin çarkları arasında kaybolduğu nefis göndermelerle anlatılır.

SORU:

Amerika'da ırkçılık hangi olayla yasaklanmıştır?

CEVAP:

Amerika'da 1964 yılında çıkan "Yurttaş Hakları Yasası" ile ırk ayrımcılığı yasaklanmıştır.

SORU:

İşsizlik nedir?

CEVAP:

İşsizlik, toplumlarda son derece önemli sosyal sonuçları olan bir durumdur. İşsizlik "çalışma çağı, gücü ve isteğinde olup, iş arayıp da bulamama durumu" olarak tanımlanabilir.

SORU:

Pozitivist bilim anlayışının dayandığı temel varsayımlar nelerdir?

CEVAP:

Pozitivist bilim anlayışının dayandığı temel varsayımlar şunlardır

Bilimsel ilerleme birikimseldir.

Bilimsel bilgi tek meşru bilgidir. Metafizik iddialar, değer yargıları ve kanaatler meşru bilgi değildir.

Görgül verilerin derlenmesi ve değerlendirmesinde, kuram oluşturulmasında normatif bakış açlarına, değer yargılarına, kanaatlere ve kişisel bakış açlarına yer yoktur. Meşru bilgiye ancak mantık ve matematiği kullanarak, doğa bilimlerinin yöntemleri ile ulaşılabilir. Kavramlar gerçeklerin sayısal olarak ölçülmesine olanak tanıyacak şekilde işlevsel hâle getirilmelidir.

Bilimin amacı neden sonuç ilişkilerini açığa çıkarmak ve düzenlilikleri açıklayan kanunlar ortaya koymaktır.

SORU:

Endüstrileşme sürecinde ortaya çıkan, işçinin yaptığı iş ve ürünle bağının ve ilişkisinin kopmasını ifade eden kavram hangisidir?

CEVAP:

Yabancılaşma.

SORU:

F. W. Taylor'un ortaya koyduğu, işletmelerde yönetimin mutlak hakimiyetini öne çıkaran ve işçiye güvenilmediği için çalışanlar üzerinde kontrol ve denetimi kurumsal hale getiren yönetim yaklaşımı hangisidir?

CEVAP:

Bilimsel Yönetim Yaklaşımı.

SORU:

Pozitivizm ötesi bilim yaklaşımının özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Pozitivizm ötesi bilim yaklaşımının özellikleri şunlardır: Bilimsel aşamaların hiçbir aşaması değer yargılarından bağımsız değildir.

Tek doğru yöntem söz konusu değildir.

Bilimsel çalışma metafizik temellere dayanabilir. Yani bilimsel kuramın temel varsayımları ampirik olarak test edilebilir nitelikte olmayabilir.

Bilimcilerin çalışmalarında kanaatlerini, inançlarını, ikna yöntemlerini ve retoriği temel almaları, matematik ve istatistik yöntemleri temel almalarıyla eşdeğerdir

SORU:

Nicel araştırma nedir?

CEVAP:

Nicel araştırma, ele aldığı konu/olgu/olayı nesneleştirerek, değerden bağımsız özelliklerle anket, gözlem ve deney yoluyla araştırıp, araştırma sonuçlarını da sayısal verilerle destekleyerek sunan araştırma yöntemidir.

SORU:

Nitel araştırma nedir?

CEVAP:

Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği” araştırma olarak tanımlanabilir.

SORU:

Sosyal bilimlerin iki temel paradigmasını oluşturan yaklaşımlar hangileridir?

CEVAP:

Sosyal bilimlerin iki temel paradigmasını oluşturan pozitivist ve yorumlamacı yaklaşımdır.

SORU:

Hipotez nedir?

CEVAP:

Araştırmacının araştırma yapacağı konunun sonucuna ilişkin olarak yaptığı araştırmada doğru ya da yanlışlığını kanıtlamaya çalışacağı varsayımlara denir.

SORU:

Bağımlı ve bağımsız değişken nedir?

CEVAP:

Bağımlı Değişken: Başka bir değişkene bağımlı olan, etkilenen değişkendir.

Bağımsız Değişken: Bağımlı değişken üzerindeki etkisinin öğrenilmek istendiği, etkileyen değişkendir.

SORU:

Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma sürecinin temel aşamaları nelerdir?

CEVAP:

Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma süreci temel olarak şu aşamalardan oluşmaktadır:

Araştırma konusunun belirlenmesi ve probleminin ortaya konması,

Hipotezlerin oluşturulması,

Literatür taraması,

Araştırma ve veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi,

Örneklem grubunun seçilmesi,

Verilerin toplanması,

Verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması,

Araştırma raporunun hazırlanması.

SORU:

Veri toplama yöntemleri olarak öne çıkan yöntemler nelerdir?

CEVAP:

Veri toplama yöntemleri olarak anket, gözlem ve görüşme/mülakat öne çıkar.

ÜNİTE 2: ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNDE KLASİK YAKLAŞIMLAR

GİRİŞ

Çalışma kavramı, sosyolojinin merkezinde yer alan konulardan biri olmuştur. İş ve işin yapılmasında,

organize edilmesinde izlenen yol, sosyolojinin geleneksel amacının odağını oluşturmaktadır.

Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber, günümüz dünyasını daha iyi anlamamıza yardımcı olacak önemli yaklaşımlar ve yorumlamalar üretmişlerdir.

Marx, tarihsel maddeci bir yaklaşımı benimseyerek, teorisini insan emeğinin bütün sosyal kurumların ve sosyal bilincinin temeli olduğu düşüncesine dayandırırken; Weber, rasyonalite kavramını kapitalist ve bürokratik örgütlerin yapısını açıklarken kullanır.

Ona göre, örgütlü sistemler, özellikle bürokrasi, modern hayatın temelini oluşturur. Durkheim ise ileri toplumlarda iş bölümünün arttığını ve mesleki örgütlerin sosyal dayanışma için gerekli olduğunu vurgular.

KARL MARX

Marx, kapitalist sistemin insan üzerindeki sosyal ve ekonomik etkisini incelemiştir. Marx, yaşadığı dönemin Alman felsefesi, İngiliz ekonomisi ve Fransız tarih biliminden etkilenmiştir. Fabrikalar ve sanayi üretiminin yarattığı eşitsizlik artışından etkilenmiş, sosyolojik açıdan zengin eserler bırakmıştır. Marx'ın öğretisi ilk önce Rus Devleti'nin sonra da Doğu Avrupa ve Çin'in resmi ideolojisi haline gelmiştir.

Marx'ın bakış açısı tarihsel materyalist yoruma dayanır. Toplumsal değişimin kaynağı; ekonomik etkilerdir. Sınıflar arası çatışmalar, tarihsel gelişimi güdüler.

Marx'ın kullandığı temel kavram insan emeğidir. Emek, insanı diğer hayvanlardan ayıran en önemli eylemdir. Üretim nesneleşme aracı olarak kişinin amacıdır. Emek hem doğayı hem de insanı dönüştürür. Kapitalizm de ise emek para kazanma aracıdır.

Marx'ın kapitalizm anlayışı; üretim güçleri, üretim ilişkileri, sınıf kavgası, sınıf bilinci ve altyapı üstyapı kavramlarına bağlıdır. Her ekonomik rejimin, kendi ekonomik yasaları vardır.

Ekonomik yasalar, belirli üretim biçimini belirleyen toplumsal ilişkilerin dışavurumudur. Kapitalizmin işleyişini anlamak, insanların özel mülkiyet rejiminde neden sömürüldüklerini, devrime doğru giden yolu anlamaktır.

Toplumu karakterize eden altyapı üretimin organize ediliş şekli ve sosyal ilişkilerdir. Üstyapı ise fikirler, kültür, kanun ve politikadır. Marx'a göre kapitalizm geniş tüketici kitlesine satılan mal ve hizmetlerin üretiminin olduğu bir düzendir. Kapitalist sistem içinde;

- Sermaye ve
- Ücretli emek olmak üzere iki ana unsur vardır.

SERMAYE; para, makine ve fabrika gibi gelecekteki varlıkları ortaya çıkarmakta kullanılır.

ÜCRETLİ EMEK, kendi yaşamını sürdürmek için gerekli araçlara sahip değildir. Geçmişteki köylüler, kentlere göç etmiş, sanayi işçi sınıfını oluşturmuştur. Diğer ifade ile proletaryadır. Kapitalizmin özü, sınıf ilişkilerinin çatışma ile nitelendiği sınıf düzenidir. Kapitalistin emeğe, işçinin ücrete ihtiyacı vardır. Bu bağımlılık dengesizdir.

Marx'a göre toplum düzenleri, ekonomideki çelişkiler nedeniyle bir üretim tarzından diğerine geçiş yapar. Bu geçiş yavaş ya da devrim yoluyla olabilir.

Kapitalist toplumun iki çelişki biçimi vardır:

- Üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındadır.
- Zenginliğin çoğalması ile artan sayıda insanın sefaleti. Kapitalist üretim biçimi insan doğasına aykırıdır.

Marx kapitalist üretim hayatı ve örgütler üzerindeki etkisini incelemiştir. Fabrika üretimine dayalı sanayinin artmasıyla işçiler ürettikleri ürüne yabancılaşmışlardır. İşçi ne kadar çok meta üretirse kendisi o kadar ucuz meta olur. İş bölümü yabancılaşmanın birinci nedenidir. İş bölümü ortadan kalkarsa yabancılaşma ortadan kalkar.

Kapitalist toplumda iş parçalanır ve makinenin bir uzantısı haline gelir. İş tatmini yok olmaktadır. İşçinin yaptığı iş ihtiyari değil, ona empoze edilir ve başkası tarafından kontrol edilir. İş kendisine yabancıdır ve onun sadece kendini mutsuz ve alçaltılmış hissetmesine neden olur.

Kapitalist sistemde işçiler dört şekilde yabancılaşmışlardır:

- İşçilerin kendi emek süreçlerine yabancılaşmasıdır. Kendi yaptığı işten fazlasını bilmez.
- İşçilerin kendi ürettikleri ürüne yabancılaşmaları durumudur. Ürettikleri şey onların değil işverenindir.
- İşçi iş yerindeki diğer insanlara yabancılaşmıştır. İşyerindeki insanların aralarındaki ilişki sosyal ilişkiden çok rekabet ilişkisidir. Oysa ki insanlar varlıklarını sürdürmek için işbirliği içindedirler. Kapitalizmde bu doğal işbirliği bozulur.
- İşçinin insanlığa ve topluma yabancılaşmasıdır. Benzer işler üretimin yaratıcılığını ortadan kaldırır, insan ile hayvan arasındaki ayırım bulanıklaşır.

Değişim, başlangıçta sahip olunan maldan daha fazlasına sahip olmaktır, yani kâr elde etmektir. Geçim araçlarını üretmek için gerekli emek zamanı, iş gücünün değerini temsil eder. Kapitalist bu değeri öder ve işçinin emeğini satın alır.

İşgücünün değeri ödenir. Ödenmemiş emek kapitalistin payını oluşturur. Toplumun bütün çalışmayan üyeleri ödenmemiş emek ile beslenir. Sermayenin artışı ile işçi sınıfı büyür, makinelerdeki ilerleme ve tarımın makineleşmesi sayesinde aynı miktar ürün elde etmek için daha az işçiye ihtiyaç olur, yani iş gücü fazlalığı meydana gelir. İşlerin iyi olduğu zamanlarda düzenli çalıştırılan işçilerin direnme gücünü kırmaya ve ücretlerini düşük tutmaya yarayan "yedek işçi ordusu" oluştururlar. Kapitalist ekonomide tam istihdam koşulları nadirdir. Yedek işçi ordusu kapitalizm için bir zorunluluktur. Yedek ordu işçi sınıfının kendi payını arttırma girişimini engelleyen potansiyel ucuz emek kaynağıdır, ortalama toplumsal emek, emeğin değişik türlerinin bir birliğe indirgenmesidir.

Marx sınıfları üretim araçları üzerindeki kontrolüne göre ayırmıştır: Kapitalist ve işçi sınıfı. Sınıf üretim araçları üzerindeki sahipliğe göre belirlenmiştir. Kapitalist sınıf tüm sanayi ve ticarete hakim ayrıcalıklı sınıftır. İşçi sınıfı ise sayıca çok olmalarına rağmen yönetilendir.

Çiftçi, tüccar gibi ara sınıflar da mevcuttur ancak tarihsel girişime ve dinamizme sahip değildirler. Sınıf olması için birlik bilinci diğer toplumsal statülere düşmanlık olması gerekir.

Sınıf çatışmalarına insanları iten sınıf çıkarlarıdır. Ortak çıkar ve politikalar çerçevesinde sınıflar örgütlenerek politik bir güç haline gelirler.

Genel olarak sınıf çatışması altı unsurdan oluşur:

- Sınıflar özel mülkiyete dayalı güç ilişkileridir.
- Aynı yaşam tarzını sürdüren ve aynı çıkarlara sahip insan topluluklarıdır.
- Sınıflar çıkarları itibarıyla birbirlerine muhaliftirler.
- Zaman içinde tüm sınıflar iki sınıfa dönüşür: Sermaye sınıfı ve işçi sınıfı.
- Politik örgütler sınıf mücadelesinin araçlarıdır.
- Yapısal değişiklikler sınıf mücadelesi sonucunda değişir.

EMİLE DURKHEİM

Durkheim, toplum, insan ve çalışma hayatına ilişkin görüşlerini "Toplumsal İş bölümü" adlı kitabında anlatmıştır.

Durkheim'e göre şehirleşme ve işbölümü artınca toplum parçalanmaz, işbölümü dayanışmayı arttırabilir. Mevcut sistemin aksayan yönleri düzeltilmelidir. Uyum sağlama toplumsal ahlak ve ortak bilinç ile mümkündür.

Değişen şartlara uyum sağlayabilmek için bir ahlak kodu gereklidir. Bireylerin egoistliği kontrol altına alınmalıdır. Ahlaki disiplin birey ve toplum arasındaki

dengeyi sağlar. Bu disiplin sürekli olmalı ve küçük yaşta verilmelidir.

Ortak bilinç bireylerin ortaklaşa paylaştıkları inanç, değer ve duyguların bütünüdür. Birey davranışları kendi tercihlerine göre değil, ortak bilincin etkisiyle sergiler.

Durkheim, ortak bilinç kararını toplumsal dayanışma kavramına bağlamıştır. İş bölümünün gerçek işlevi iki ya da daha fazla insanın dayanışma duygusu yaratmaktır. Toplumsal iş bölümü toplumların evriminin sonucudur.

İş bölümü yaşam içinde gelişen bir durumdur, zorlayıcı bir durum değildir. Rakipler iş bölümü yüzünden birbirini ortadan kaldırmak zorunda değildir.

Durkheim, iş bölümünün gelişimini üç neden bağlamıştır:

- İleri toplumlarda nüfus yoğunlaşmaktadır.
- Kentlerin oluşumu ve gelişimi artmaktadır.
- İletişim ve ulaşım yollarının sayısının artmasıdır.

Durkheim, ekonomik etkinliği sanayi toplumlarının özelliği olarak belirtir. İki tür dayanışma vardır:

- Benzerliğe dayalı mekanik dayanışma.
- Farklılaşmaya dayalı organik dayanışma.

İş bölümünün en basit uygulandığı ve farklılığın en az düzeyde yaşandığı bir dayanışmadır. Yapılması gerekenler ve inanılması gerekenler ortak bilinç yardımıyla kişilere benimsetilmiştir. Toplum üyeleri aynı yaşam tarzı ve ortak bir inançla bağlanmıştır. Yasalar baskıcı, cezalandırıcı ve yaygındır ve tüm topluma uygulanır.

Gelişmiş toplumlarda uzmanlaşma ile artan toplumsal farklılaşma organik dayanışmayı oluşturur. İş bölümü genişledikçe insanlar daha bağımlı hale gelir. Birey öteki mesleklerdeki insanların sağladığı mal ve hizmetlere ihtiyaç duyar. Ekonomik çıkar ve karşılıklı bağımlılık inançların yerini alır.

Organik dayanışmanın olduğu toplumda ortak bilinç zayıflar. Organik dayanışmanın temeli iş bölümü ve toplumsal farklılaşmadır. Hukuk kuralları daha insafli bir işbirliğine yönelir.

Durkheim'e göre üç tür sağlıklı durum vardır;

- Kural dışı iş bölümü,
- Zorlamaya dayalı iş bölümü,
- İyi örgütlenememiş iş bölümüdür.

İnsanların ne yapması gerektiğini belirleyen kuralların eksik kalması ile bireyselliğin ön plana çıkmasıdır.

Büyük iflas ve bunalım dönemlerinde görülür. Emek ile sermaye arasındaki çatışmada buna örnektir.

İşçilerin teknik uzmanlık eğitimi yanında sanatla ve edebiyatla ilgilenmesi teşvik etmek uzaklaşma sorunu çözmeye yetmez.

Kişinin sanat ve edebiyat eğitimi alıp olaylara geniş açıdan bakmayı öğrenip sıkıcı işinin başına dönmesi kolay olmaz. Yabancılaşma ancak iş bölümünün kural dışı durumlarında mümkündür.

Kişinin yaptığı işin kendisine uygun olması gerekir. İş bölümünün kişilerin yeteneklerine göre olmaması sınıfların sürtüşmesine neden olur. Gelenekler ekonomik güç ve statü bazen yeteneklerin önüne geçebilmektedir.

İşlerin farklı kişiler arasında iyi dağılmamasından kaynaklanmaktadır. İşler insanların özgürlüğüne arttırmıyor, onları toplumdan soyutluyorsa, dayanışmayı arttırıcı bir unsur değildir. İş bölümünün bireyler arasında dayanışma sağlaması sadece işteki etkinliği değil, işin kendini de arttırır.

Mesleki örgütler anomi problemini çözebilir. İşçi işveren arasındaki çatışma ortak ahlak eksikliğinde ortaya çıkar. Aile ve devlet ekonomik hayatı denetleyemez. Meslek grupları birey ile devlet arasında aracı olacak toplumsal ve ahlaki otoriteye sahiptir. Meslektaşlarla uyumsuzluk, güvensizlik, düşmanlık ve gerginlik ortamı yaratır.

İnsanların memnun olması toplumsal düzenin sürmesi için önemlidir. Daha fazla şeye sahip olma hakkının bulunmadığına inanmak insanları memnun yapar. Üstünlüğü kabul edilen hukuki bir dayanağı olan otoritenin bulunması gerekir. Toplumsal örgütlenme önemlidir.

Durkheim'in çalışmaları şu açılardan dikkate almaya değerdir:

- Gelişmiş toplumların makro yapısal problemlerini anlamak.
- Marx ve Weber sosyal ve ekonomik organizasyonların oluşturulma şekline alternatif getirmektedir. Durkheim ise toplumların varlıkların sürdürebilmeleri için ortak amaç ve ahlaki birliktelikler ile hareket etmeleri gerektiğini söylemiştir.

MAX WEBER

Weber, ekonomik kurumlar ile sosyal ve dini örgütler arasında bir bağ olduğunu göstermeye çalışmıştır. Kapitalizmin neden batıdan yükseldiğini sorgulamıştır. Hristiyan inançlarının kapitalizmin ortaya çıkışını etkilediğini belirtmiştir.

Almanya'da zenginler Protestanlığa yönelirken, işçiler Katolik kalmaktadır. "Protestan Etik ve Kapitalizmin Ruhunu" kitabında bu ilişkiyi yazmıştır.

Protestanlık "iş" tanrıya tapınma yolu olarak betimlemiştir. Ekonomik ilişkiler toplumların normlarından, değerlerinden ve kültüründen etkilenir. Düşünceler, değerler ve inançlar dönüşümleri ortaya çıkarma gücüne sahiptir. Toplumsal yapı insan

eyleminin karmaşık bir etkileşimi tarafından oluşmaktadır.

Kapitalimin özü pazar aracılığı ile kâr arayışıdır. Weber için çağdaş kapitalist kurumlar rasyoneldir. Elde etme güdüsü ve kazanç tutkusu ile Marx'ın öne sürdüğü vurgun hilekarlık ya da sömürünün aynı olmadığını belirtmiştir.

Rasyonelleşme ilkesi tarih felsefesinin temel öğesidir. Ekonomi etkinliği ve bürokratik iktidar için rasyonellik kavramını kullanmıştır.

Kapitalist toplum rasyonelleşmenin sonucudur.

Rasyonelleşme kendini şu şekilde ifade eder:

1. Ekonomik girişim veya işletmenin üretim yeri olarak evden ayrılması.
2. İşletmenin ve üretimin aileden ayrılması, uzun dönem kârların rasyonel hesaplanması.
3. İşletme kârı serbest piyasada yapılan mübadeleden oluşması.
4. İşletmelerin hür emeğe ihtiyaç duyması.
5. İşletmelerin bürokratik organizasyonlara dönüşme eğilimi.

Weber çağdaş kapitalizmin temel kurumu olarak üretimi görür. Kapitalist sistem üretim birimlerinden doğar ve gelişir. En ileri aşaması mülkiyetle yönetimin ayrılmasıdır.

Rasyonalite toplumun her alanını kaplayarak insan ruhunu yok edebilir. Bürokrasinin potansiyel boğucu etkisi tehlikelidir.

Rasyonelleşme insanları daha bilgili ve makul yapmaz.

Yabancılaşma, rasyonelleşen ve merkezî olarak koordine edilen herhangi bir üretim sisteminin kaçınılmaz bir sonucudur. Bilim insanları araştırma araçlarından, yöneticiler yönetim araçlarından aynı şekilde kopabilir, sadece işçiler yabancılaşmaz.

Kapitalizmin tamamlayıcı şartları: burjuva sınıfının ortaya çıkması, kentleşme, endüstriyel teknolojinin gelişmesi ve rasyonel hukuktur. Bunlar kapitalizmin ruhudur. Diğer ifade ile bu ruh Protestan ahlakıdır. Protestanlık bir erdem ve bir görev olarak daha fazla çalışmayı teşvik etmiştir. Emeğin kazancı kurtuluşun güvencesidir.

Weber'e göre sosyal tabakalaşmanın üç boyutu vardır:

- Sosyal sınıflar,
- Statü,
- Partiler.

Kişinin sınıf konumu mal, yaşam koşulları ve kişisel yaşantılara erişimiyle ifade edilir. Weber'e göre sınıf bilincinin oluşması için bazı koşullar gereklidir. Bunlar;

1. Rakipleri ya da düşmanları rekabet içinde olan bir grup olduğunda,
2. Aynı sınıfsal konumu paylaşan çok sayıda kişinin olması,

3. İletişim ve örgütlenme imkânlarının bulunması,
4. Örgütlenmeyi sağlayan iyi bir liderin bulunmasıdır.

Weber, Marx'tan farklı olarak, iki temel sosyal sınıf yerine, neredeyse kişiye özgü olabilecek kadar çok sayıda sınıf olasılığından söz etmiştir.

Statü gruplarınca üstlenilen normlar bulunur. Hem mülk sahipleri hem de mülksüzler aynı statü grubuna mensup olabilirler. Ancak bir statüye sahip olan kişiler belirli bir çevreye mensup olup, belirli bir hayat tarzına sahip olmalıdır.

Weber, bürokrasiyi düzenli çalışan bir makineyle mukayese etmiştir: Bürokrasi memuriyetin emir-komuta zincirine dayalı düzeni, makine çarklarının işlevine benzer.

Weber, çağdaş bürokrasinin somut işleyiş özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Resmî yetki alanları kurallar, yasalar ya da yönetmeliklerce düzenlenmiştir. Bürokratik olarak yönetilen yapının amaçlarının gerçekleşmesi için gerekli düzenli çalışmalar resmî görevler şeklinde dağıtılmıştır.
2. Görev hiyerarşisi ve kademeli yetki düzeylerine ilişkin ilkelere göre denetimi sağlayan bir ast-üst ilişkisi vardır.
3. Bürokrasinin yönetimi yazılı belgelere dayanır. Resmî bir görevi yürüten memur kadrosuna 'daire' denir. Özel sektörde ise buna 'büro' adı verilir.
4. Daire ya da büro yönetimi çok iyi bir uzmanlık eğitimi gerektirir.
5. Daire ya da büro kurulduktan sonra tam kapasite ile çalışması lazımdır.
6. İş yeri yönetimi belli bir istikrarı ve kapsamı olan, öğrenilebilir genel kurallara bağlıdır. Bu kuralları bilmek çalışanların görevidir.

SONUÇ

Bu üç önemli düşünür ve sosyolog: Marx, Durkheim ve Weber, bugün hâlâ bilimsel çalışma ve araştırmalarda başvuru kaynağı olarak kullanılıyorsa bunun esas nedeni, günümüzde sosyal ve ekonomik alanlarda sık sık kullanılan temel kavramları yıllar önce çalışmalarının merkezine alıp, kendilerine göre sağlam temellere dayandırarak açıklamış olmalarıdır. SORU: İş bölümünün en basit şekliyle uygulandığı ve farklılığın en az düzeyde yaşandığı mekanik dayanışmaya dayalı toplumların tipik özelliği nedir?

CEVAP: Bu tür toplumlarda bireyler benzer duyguları, inançları ve olaylara bakış açılarını paylaşırlar ve aynı şekilde hareket ederler. Ayrıca, dinsel fikirler bütün

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

toplumu kuşatmıştır ve yasalar baskıcı, cezalandırıcı ve yaygın bir niteliktedir.

SORU: Uzmanlaşma ile artan toplumsal farklılaşmanın ortaya çıkarttığı organik dayanışma hangi toplumlarda görülmektedir?

CEVAP: İnsanların ekonomik olarak birbirine bağımlı olduğu ve öteki insanların katkılarının önemli olduğunun farkında olduğu toplumlarda görülmektedir. Ekonomik çıkarlar ve karşılıklı bağımlılık inançların yerini almıştır.

SORU: İş bölümünün sağlıksız biçimleri nelerdir?

CEVAP: İş bölümünün sağlıksız biçimleri şunlardır: • Kural dışı iş bölümü (anomik iş bölümü), • Zorlamaya dayalı iş bölümü, • İyi örgütlenememiş iş bölümü.

SORU: Topumlarda yer alan farklı sınıflar neden dayanışma gösterememektedir?

CEVAP: İş bölümünün kişilerin yeteneklerini göz ardı ederek yapılması sınıflar arasındaki sürtüşmelerin önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Güç ve statü yetenek ve niteliklerin göz ardı edilerek belirli kişilerin ön plana çıkmasında etkili olmaktadır. Dolayısıyla, toplum içindeki çatışmaları perçinlemektedir.

SORU: Sosyal tabakalaşmanın boyutları nelerdir?

CEVAP: Sosyal tabakalaşmanın boyutları; • Sosyal sınıflar, • Statü ve • Partilerdir.

SORU: Weber sınıf tanımını nasıl yapmaktadır?

CEVAP: Weber sınıf tanımını "yaşam olanakları" kavramını temel alarak yapmıştır. Buna göre mevcut bir ekonomik düzen içinde gelir sağlamak üzere mal ya da beceri harcama gücünün derecesi veya türü ya da bu gücün yokluğunu kastetmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir kişinin sınıfı, mal, yaşam koşulları ve kişisel yaşantılara erişimiyle ifade edilmektedir.

SORU: Mülkiyet ya da mülksüzlük nedir?

CEVAP: Mülkiyeti zenginlik ve ekonomik güç olarak tanımlamaktadır. Burada mülkiyet; kişinin belirli bir ekonomik düzen içerisinde sahip olduğu ve kullandığı gelir edinme süreçleri üzerindeki kontrolünün birer parçası olarak görülmektedir.

SORU: Weber'in mülkiyet ya da mülksüzlük temelinde yaptığı sınıflamada hangi gruplar yer almaktadır?

CEVAP: Weber'in sınıflandırmasında pozitif ayrıcalıklı ve negatif ayrıcalıklı sınıflar ile köylüler, memurlar, zanaatkarlar ve serbest meslek sahiplerinden oluşan orta sınıf yer almaktadır.

SORU: Weber, sosyal sınıf ayrımını ne şekilde yapmıştır?

CEVAP: Weber'in sosyal sınıf ayrımı dört gruptan oluşur: • İşçi sınıfı, • Küçük burjuvazi; • Mülksüz beyaz yakalı işçiler yani teknisyenler, • Mülk ve eğitim ile ayrıcalığa kavuşmuş olanlar.

SORU: Sınıf bilincinin oluşması için gereken koşulları nelerdir?

CEVAP: İlgili koşullar şunlardır: • Rakipleri ya da düşmanları rekabet içinde olan bir grup olması • Aynı sınıfsal konumu paylaşan çok sayıda kişinin olması, •

İletişim ve örgütlenme imkânlarının bulunması, • Örgütlenmeyi sağlayan iyi bir liderin bulunması.

SORU: Weber'e göre statü grupları nasıl belirlenmektedir?

CEVAP: Statü genellikle hayat şekli, eğitim, kalıtsal ya da mesleki prestij ile belirlenir.

SORU: Statü grupları ile sınıf grupları arasındaki fark nedir?

CEVAP: Statü grupları homojenlik ne kadar kuvvetli olursa bu gruplar, o kadar güçlü bir sosyal hareket iddiası çıkartacaklardır. Ayrıca, bazı durumlarda statü sınıftan daha etkili ve bağımsız görülmektedir. Weber'e göre mülk sahipleri ve mülksüzler aynı statüde sayılabilirken aynı sınıfa mensup olamazlar. Diğer taraftan, sınıf tabakalaşması üretim ve mülkiyet ilişkilerine, statü tabakalaşması ise özel "hayat tarzlarının" temsil ettiği tüketim biçimlerine göre belirlenmektedir.

SORU: Weber'in parti kavramı ile ilişkili görüşleri nelerdir?

CEVAP: Bir sosyal kulüp ya da devlet içinde bulunan ve güç ya da iktidar çatısı altında yer alan partilerin eylemleri güç ve iktidar kazanmaya yöneliktir. Belli bir durumda, yandaşlarını statü gruplarından toplayan partiler, sınıf ya da statü konumunca belirlenmiş çıkarları temsil edebilmektedirler.

SORU: Weber'in bürokrasi anlayışı nasıl işlemektedir?

CEVAP: Teknik açıdan üstün görülen her biri uzmanlaşmış bir işlevi yerine getiren çok sayıda birey arasındaki iş birliğinin sürekli örgütlenme olarak tanımlanan bürokrasi, düzenli çalışan bir makine gibi görülür. Bürokrasinin emir-komuta zincirine dayalı biçimi, makine çarklarının işlevini temsil etmektedir.

SORU: Bürokrasinin temel özellikleri nelerdir?

CEVAP: Doğruluk, hız, kesinlik, dosya bilgisi, süreklilik, gizlilik, birlik, tam bağımlılık, sürtüşmenin ve maddi ve kişisel maliyetlerin azaltılması bürokratik bir yönetimin temel özellikleridir.

SORU: Weber'e göre çağdaş bürokrasinin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Çağdaş bürokrasinin özellikleri şunlardır: • Resmî yetki alanları kurallar, yasalar ya da yönetmeliklerce düzenlenmiştir. • Görev hiyerarşisi ve kademeli yetki düzeylerine ilişkin ilkelere göre denetimi sağlayan bir üst-üst ilişkisi vardır. • Bürokrasinin yönetimi yazılı belgelere dayanır. • Daire ya da büro yönetimi çok iyi bir uzmanlık eğitimi gerektirir. • Daire ya da büro kurulduktan sonra tam kapasite ile çalışması lazımdır. • İş yeri yönetimi belli bir istikrarı ve kapsamı olan, öğrenebilir genel kurallara bağlıdır.

SORU:

Marx'ın teorisi nedir?

CEVAP:

Marx'ın teorisi yaşadığı dönemin felsefesinden, tarih incelemelerinden ve sosyal bilimlerden alınmış fikirlerin bir bileşimidir. Bunlar; Alman felsefesi, İngiliz ekonomisi ve Fransız tarih bilimidir.

SORU:

Karl Marx hangi filozoftan çok etkilenmiştir?

CEVAP:

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Marx, Alman filozof Hegel'in düşüncelerinden çok etkilenmiştir.

SORU:

Marx'ın bakış açısı hangi yoruma dayanır?

CEVAP:

Marx'ın bakış açısı tarihsel materyalist yoruma dayanır.

SORU:

Marx'ın çalışmalarında kullandığı en temel kavram nedir?

CEVAP:

Marx'ın çalışmalarında kullandığı en temel kavram "insan emeği" dir.

SORU:

Kapitalizmde emek ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Kapitalizmde emek, kendi içinde bir hedef, insani yeteneklerin bir ifadesi olmak yerine, para kazanma aracı olarak düşünülür ve materyal bir şeydir.

SORU:

Marx'a göre kapitalizmin işleyişinin anlaşılması ne demektir?

CEVAP:

Marx'a göre kapitalizmin işleyişinin anlaşılması demek insanların özel mülkiyet rejiminde neden sömürdüklerinin anlaşılması demektir.

SORU:

Marx'ın ilk çalışmaları hangi kavram ile ilgilidir?

CEVAP:

Marx'ın ilk çalışmaları yabancılaşma kavramı ile ilgilidir.

SORU:

Marx, artı değer kuramı ile neyi göstermiştir?

CEVAP:

Marx, artı değer kuramı ile hem her şeyin kendi değerinde değiş-tokuş edildiğini hem de buna karşın bir kâr elde edildiğini göstermiştir.

SORU:

Marx'a göre ortalama toplumsal emek nedir?

CEVAP:

Marx, emeğin bu niteliksel farklılıklarını kabul ederek, emeğin bu değişik türlerinin bir birliğe indirgenmesinin yeterli olduğunu belirtir ve bunu da ortalama toplumsal emek olarak isimlendirir.

SORU:

Marx'ın sınıf çatışması kaç unsurdan oluşmaktadır?

CEVAP:

Marx'ın sınıf çatışması altı unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, sınıflar özel mülkiyete dayalı güç ilişkileridir. İkincisi, sınıflar aynı yaşam tarzını sürdüren ve aynı çıkarlara sahip insan topluluklarıdır. Üçüncüsü, sınıflar çıkarları itibarıyla birbirine muhaliftir. Dördüncüsü, zaman içinde bütün sınıflar sadece iki sınıfa dönüşür: Sermaye sınıfı ile işçi sınıfı. Beşincisi, politik örgütler sınıf mücadelesinin araçlarıdır ve altıncısı, yapısal değişiklikler sınıf mücadelesi sonucunda gerçekleşir.

SORU:

Emile Durkheim'in görüşleri genelde hangi fikir üzerine oturmaktadır?

CEVAP:

Durkheim'in görüşleri genelde uyum sağlama fikri üzerine oturmaktadır.

SORU:

Durkheim'a göre, mevcut düzeni sürdürebilmek ve sınıf çatışmalarından uzak kalarak gelişen şartlara uyum sağlayabilmek için neyin oluşturulması gerekmektedir?

CEVAP:

Durkheim'a göre, mevcut düzeni sürdürebilmek ve sınıf çatışmalarından uzak kalarak gelişen şartlara uyum sağlayabilmek için 'bir ahlak kodu'nun oluşturulması gereklidir.

SORU:

Ortak bilinç nedir?

CEVAP:

Ortak bilinç, bireylerin ortaklaşa paylaştıkları inanç, değer ve duyguların soyut bir bütünüdür.

SORU:

İş bölümünü arttıran unsurlar nelerdir?

CEVAP:

Nüfus artışı, kentlerin gelişmesi, iletişim ve ulaşım yollarının sayısının artması iş bölümünü arttıran unsurlardır.

SORU:

Mekanik dayanışma nedir?

CEVAP:

Mekanik dayanışma, iş bölümünün en basit şekliyle uygulandığı ve farklılığın en az düzeyde yaşandığı bir dayanışmadır.

SORU:

Anomik iş bölümü hangi dönemlerde görülür?

CEVAP:

Anomik iş bölümü, büyük iflas ve bunalım dönemlerinde görülür.

SORU:

İyi örgütlenmemiş iş bölümünün sebebi nedir?

CEVAP:

İyi örgütlenmemiş iş bölümü işlerin farklı kişiler arasında iyi dağıtılmamasından ileri gelmektedir.

SORU:

Weber, Marx ve Durkheim'a göre neden daha anlaşılması zor bir düşünürdür?

CEVAP:

Weber, Marx ve Durkheim'a göre anlaşılması daha zor bir düşünürdür. Bunun nedeni dinden ekonomiye, tarihten hukuka kadar her alanda düşünüp yazmış olması ve zaman zaman kendi yazdıkları arasında tutarsızlıkların olmasıdır.

SORU:

Weber, rasyonellik kavramını daha çok neyi tanımlamak için kullanmıştır?

CEVAP:

Weber, rasyonellik kavramını daha çok kapitalist ekonomi etkinliğini ve bürokratik iktidar biçimini tanımlamak için kullanmıştır.

SORU:

Weber'in üç boyutlu sosyal tabakalaşma modeli nedir?

CEVAP:

Weber, üç boyutlu bir sosyal tabakalaşma modeli öne sürmüştür. Bu boyutlar; sosyal sınıflar, statü ve partilerdir.

ÜNİTE 3: ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNDE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNDE ÇAĞDAŞ GELİŞMELERİ BELİRLEYEN UNSURLAR

1920'leri sonlarından itibaren kitle üretim sistemlerinin yerleşmesi ve bilimsel yönetim ilkelerinin etkililiğinin görülmesiyle çalışma sosyolojisi akademik bir disiplin haline gelmiştir. "Çalışma" bu dönemde mühendislik süreçleriyle ilişkilendirilmiş, çalışanların sürece uyumu da fiziksel koşullar, bilişsel koşullanma ve motivasyon politikalarıyla sınırlı kalmış; "çalışma"nın toplumsal yönü kısıtlı kalmıştır. Çalışma hayatında insan unsurunu, makineler ve diğer fiziksel koşullarla benzer biçimde ele alan bu yönetim tarzı yaklaşımına "mekanik yaklaşım" denir.

ABD'nin çekici bir üretim merkezi haline gelmesi, yoğun göçmen işçi hareketliliği, 1929 Buhranı'ndan kaynaklı yaygın yoksulluk gibi süreçlerden sonra sanayi işçilerinin yaşam koşullarının gözden geçirilmesi gerekmiştir.

Endüstriyel örgütlenmedeki dönüşüm ve özellikle "montaj hatları"nın yaygın kullanımı, çok sayıda insanın istihdam edildiği dev üretim tesisleri doğurmuştur. Bu yeni üretim modeli, "yönetim bilimlerinin" temelini oluşturmuştur; ancak yaşanan gelişmeler, çalışma koşullarının öncelikle mühendislik süreçleri ile ilgili olamayacağını ortaya koymuştur. Sadece bireysel motivasyonun, çalışanların yaşam koşullarını düzeltmeye yetmeyeceğine inanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla "çalışma yaşamı" sosyal ilişkilerin keşfinden, iş yeri dışındaki koşulların belirleyiciliğine uzanan yeni bir bakış açısı ile ele alınmaya başlamıştır.

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİNDE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLARIN AŞAMALARI

Çalışma sosyolojisinde çağdaş eğilimler, toplumsal değişimin yol açtığı rasyonalizasyon ve rasyonel yönetim süreçlerinin ortaya çıkardığı sorunlar ile ilgilenir. İki temel düzeyi vardır:

- Birinci düzey endüstriyel kapitalizmin gelişmesindeki yapısal koşullara odaklanırken;
- Diğer düzey firma düzeyinde ortaya çıkan ve özellikle de çalışanların yaşadığı örgütsel sorunlara değinmektedir.

Teorik açılımlardan destek alsa da çalışma sosyolojisindeki çağdaş eğilimler genellikle "pratik odaklı" ve "problem merkezli"dir. Yapılan çalışmalarda, nicel analiz yoğun oranda kullanılmaktadır. Her ne kadar firma düzeyinde mikro veya kapitalist gelişimin etkilerine odaklanma

konusunda makro nitelikler barındırsa da temel amaç; mikro sorunları, makro koşullarını dikkate alarak değerlendirmektedir.

Anti-yapısalcı ögeler hakimdir ve bu nedenle örneğin siyaset sosyolojisi ve tarihsel sosyoloji gibi alanlarla ilişkisi, sosyolojinin diğer alt disiplinlerine göre daha sınırlıdır.

Çalışma sosyolojisinin gelişim aşamaları üç tarihsel dönemde ele alınabilir (S:65, Tablo 3.1):

- I. Dönem - Erken Dönem (1930'lar-1960'lar)
- II. Dönem - Ara Dönem (1960'lar-1970'ler)
- III. Dönem - Son Dönem (1970'lerden günümüze)

Erken dönem de denen birinci dönem 1930'lar ile 1960'lar arasına tarihlendirilir ve bilimsel yönetimin ilkelerine karşı bir tepki olarak doğmuş olan "Beşeri İlişkiler Yaklaşımı" ile bilinir. Bu yaklaşımın en temel unsuru insanın sosyal ve psikolojik bir varlık olarak ele alınmasıdır. Böylelikle çalışma sosyolojisinin temel ilgi alanı, çalışma ortamında sosyal ilişkilerin ne tür işlevlere sahip olabileceğini ortaya çıkarmak olur. Bu sosyal ortamın dikkate alınmadığı yönetim tarzları ve politikalar eksiktir.

Çalışanların üretim düzeyi, fizyolojik yeteneklerinden çok grup normlarına bağlıdır. Çalışma sadece ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi anlamını taşımaz. Aksine saygı, sevgi ve değer kazanmak gibi grup süreçleriyle de ilgilidir. Bu nedenle çalışma koşullarının iyileştirilmesi sadece ekonomik faktörler ile değil; sosyal unsurların dikkate alınması ile de ilgilidir.

Üretim sürecinin formel örgütlenmesi kadar, bu örgütlenmenin çerçevesini belirleyen enformel yönlerin de dikkate alınması şarttır. Çalışmanın örgütlenmesi sadece hiyerarşik ilişkileri kapsamamalıdır. Ayrıca farklı hiyerarşik kademelerin seslerini duyurabilecekleri mekanizmalara önem verilmelidir. Bu sonuç, endüstride oldukça geniş bir uygulama alanı bulmuştur ve vahşi grevlerin yıkıcı sonuçlarını ortadan kaldıran iş yeri komiteleri uygulaması, sendikal temsilcilik gibi mekanizmalar bu tür bir düşüncenin sonucudur.

Beşeri İlişkiler Yaklaşımı'nın üç alt eğilimi vardır:

- İlki, Mayo'nun fikirleri etrafında örgütlenen ve sosyal grupların örgütsel sonuçlarıyla ilgilenen Ortodoks Okulu;
- İkincisi, fabrika dışı koşulları sınıf, şehirleşme, göç gibi pratiklerle ilişkili biçimde irdeleyen Warner ve Chicago Okulu;
- Üçüncüsü de sosyal psikoloji yöntemlerine ilgi çeken ve iletişim yöntemlerini önemseyen Etkileşimci Yaklaşım'dır.

1960 ve 1970'lere tarihlendirilen Ara Dönem'de kitlesel veriler değerlendirilmiş ve Beşeri İlişkiler Yaklaşımı'nda dışlanan değişim, teknoloji, yönetim sistemleri ve rekabet gibi yapısal değişkenler araştırılmıştır. Bu dönemde gelişen Hümanistik Kuramlar, gruplara değil bireylere odaklanır. Psikoloji ve sosyal psikolojiyle kuvvetli bağları vardır. Hümanistik psikoloji kuramlarından biri olan "X ve Y Kuramı"nda Mc Gregor, mümkün yönetim biçimlerini, geleneksel ve örgütsel çıkarı ön plana çıkaran hâli olan X Kuramı ile Hümanistik yaklaşımın ilkelerine göre hareket eden Y Kuramı olarak sınıflandırmıştır. Buna göre X Kuramı, otoriter bir yönetim biçimini ifade eder ve çalışanları zorlanması, denetlenmesi ve ödüllendirilmesi gereken üretici unsurlar olarak değerlendirir. Buna karşın Y Kuramı ise katılımcı bir biçimi yansıtır ve insan doğasının dayanışmacı ve ahlakçı yönlerine vurgu yapar.

Bir diğer humanistik kuram olan "İnsan İhtiyaçları Kuramı"nda Maslow, insanları ihtiyaçları doğrultusunda motive olan ve bu ihtiyaçları karşılayabilmesi oranında mental "gelişme" sağlayan varlıklar olarak görür. Bu gelişimin hiyerarşik olarak beş basamaklı olduğunu iddia eder. İnsan, öncelikle fizyolojik, sonrasında sosyal ve son olarak psikolojik ihtiyaçları olan karmaşık bir varlıktır. Bu ihtiyaçların ortaya çıkması öncelik sırasına göre olmaktadır ve alt düzeydeki ihtiyaçların giderilmesinden sonra diğer boyutlar anlam kazanır.

Maslow'un teorisinin temel özelliği, yoksunluk durumunda hiyerarşik sıralamanın belirleyici olacağını düşünür. Yani fizyolojik veya güvenlik gibi alt basamaklardaki ihtiyaçlar doyurulmadan, daha üst düzeydeki ihtiyaçlara yönelik bir içsel motivasyon söz konusu değildir.

Bir diğer Ara Dönem yaklaşımı da Örgüt Kültürü Yaklaşımı'dır ve getirdiği en temel yenilik, çalışma hayatının çevresel koşullarının önemsenmesi ve buna yönelik analitik çevrenin geliştirilmesi olmuştur. Bu yaklaşıma göre, örgütler fiziksel ve profesyonel örgütlenmelerin yanında aynı zamanda kültürel unsurlara sahiptir. Fiziksel ve profesyonel nitelikler, örgütlerin "neye sahip" olduğu ile ilgilidir. Buna karşın, kültürel nitelikler örgütün "ne" olduğuna ilişkin fikir sunar.

Örgütsel kültür aynı zamanda "çalışma"nın niteliklerini de belirler ve her iki unsur da ulusal kültür, iş çevreleri, ortaklar, profesyonel kuruluşlar gibi geniş bir çevrenin etkileri ile şekillenir.

Ara Dönemin son yaklaşımı da işlevselci sosyolojik eğilimlere dayanan ve başını Parsons'ın çektiği Sistem Teorisi'dir. Parsons her toplumsal sistem gibi

örgütlerin de dört temel işlevi olduğunu düşünmektedir:

1. YÖNLENDİRME İŞLEVİ: Bir üst sistem gibi işler, farklı işlevlerin sürekli olarak gözden geçirilmesi ve denetlenmesini ifade eder. Ayrıca sistemin yaşayabileceği muhtemel değişimlere cevap verecek stratejilerin geliştirilmesi hedeflenir.
2. UYGULAMA İŞLEVİ: Yönlendirici sistemin belirlediği amaç ve hedeflere ulaşabilmesi için gerekli düzenleme ve faaliyetleri yerine getiren bir alt sistemdir.
3. BÜTÜNLEŞTİRME İŞLEVİ: Her alt sistemin farklı hedeflerini bir araya getirecek ve koordine edecek işlevleri yerine getirir.
4. KORUMA İŞLEVİ: Sistem içerisindeki çeşitli alt sistemlerin arasındaki çatışmaların engellenmesi ve devamlılığın sağlanmasına odaklanır.

Sistem teorisinin çalışma sosyolojisi için sağladığı katkılar şu şekilde değerlendirilebilir:

1. Örgütlerin ve çalışma hayatının dinamik ve karmaşık niteliklerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur.
2. Hümanistik Yaklaşım veya Beşeri İlişkiler Yaklaşımı gibi kısmi olarak yani sadece bireysel özellikler veya sosyal gruplar ile değil; daha makro anlamda yapısal unsurlar ile ilgilenmiştir.
3. Özellikle genel toplumsal yapıyla ilişkilerin oluşturulması bakımından sosyolojik bakış açısına yer açmıştır.
4. Çatışma, yönetim, liderlik gibi unsurları belirleyen yapısal unsurların tanımlanmasını kolaylaştırmıştır. 5. Toplumsal ilişkiler bakımından soyut nitelikler taşıyan örgütsel yapıları somut hale getirmiştir.

1970'lerden günümüze dek gelmekte olan Son Dönem Çalışma Sosyolojisi Yaklaşımları, içinde "yalın üretim", "neo-fordizm", "örgütsüz kapitalizm" ve "ağ toplumu" yaklaşımlarını içeren "Yeni Örgüt Kuramları" ve "emek süreci teorisi" ve "yeni iktisat sosyolojisi"ni içeren "Emek Piyasası Kuramları"dır.

Yalın Üretim, aynı zamanda yönetim ve çalışma ilişkileri sistemini düzenleyen bir eğilimdir. Bu sistem, büyük oranda çağdaş esnek üretim modellerinin genel yapısını anlatan genel bir kavram olarak kullanılmıştır. Bu nedenle çağdaş çalışma koşullarını düzenleyen bir örgütlenme modeli olarak değerlendirilebilir.

Neo-Fordist kavramını kullananlar daha farklı bir bakış açısıyla hareket ederler. Örgütlerin 1970'lerden itibaren önemli bir dönüşüm geçirdiği açıktır; ancak

bu dönüşüm Fordist ilkelerin aşıldığını değil, aksine bu ilkelerin artan bir biçimde vurgulanmasını ifade eder. Bu yeni biçimler, Fordizmin katı olduğu düşünülen birtakım ilkelerinin, ancak özellikle istihdama ilişkin ilkelerin değişmesini içerdiği konusunda yeni olarak görülebilir.

Örgütsüz kapitalizm, bu dönemde devlette, sivil toplumda ve sosyo-ekonomik gruplarda yaşanan bir parçalanmayı anlatır. Fordist sistem, güçlü sendikalar, sermaye hareketlerini kontrol eden büyük imalat şirketleri ve merkezi politikalarla yönlendirici olan bir toplumsal örgütlenme yaratmıştır; ancak yaşanan kriz tüm boyutlarıyla bu örgütlü kapitalizmi ortadan kaldırmıştır. Yerine ise küresel piyasaların genişlemesi, beyaz yakalıların artışı, imalat sanayi yerine hizmetler sektörünün büyüdüğü bir yapı ortaya çıkmaktadır. Enformasyon teknolojileri giderek ekonomik üretimin merkezî objesi hâline gelmektedir. Ayrıca gündelik hayatın şekillenmesinde de enformasyon teknolojilerinin önemi büyüktür. Bu teknolojiler iş yerlerini ve çalışmayı radikal bir biçimde dönüştürmüştür. Ayrıca toplumsal örgütlenmeler artık, akışlar mekânı ilkesine göre şekillenmektedir. Akışlar mekânı, zamansız ve yersiz bir mekân ile karakterize edilir.

Zamansızlık, gündelik hayattaki eylem ve olayların sıralı değil, bir anda çoklu bir biçimde ve süresiz hâle gelmesini ifade eder. Mekânsızlık ise tüm eylem ve olaylarda mekânın öneminin aşınması anlamına gelir. Enformasyonel emek ağ toplumunun yarattığı fırsatlardan faydalanan ve sermaye sahipleri ile arasındaki önem farklılıklarını ortadan kaldıran çalışanlar grubudur. Buna karşın ağ toplumunda klasik emeğe ihtiyaç çok azalmıştır.

Emek Süreci Teorisi'ne göre üretim aslında sermaye tarafından sürekli şekilde dönüşüme zorlanan toplumsal bir süreçtir. Çalışanlar ise bu sürece ancak uyum sağlayarak emek piyasası koşullarında ayakta kalabilirler. Dolayısıyla her endüstri kolunda emeğin işlevleri ve rolleri sürekli olarak dönüşürken; emek piyasası koşullarında meslekler ve emeğin endüstriler arasındaki dağılımı yeniden şekillenir.

Braverman'la başlayan çalışmalar, kapitalist emek sürecinin üç boyutlu olduğu fikrine dayanmaktadır. Bunlar; denetim, rıza ve direniştir; ancak bu üç konuyu belirleyen genel bir vasıfsızlaştırma amacından öncelikle bahsetmek gerekir. Marx'ın kutuplaşma fikrine dayanan bu kavrama göre üretim süreçlerinde teknoloji kullanımı ve kontrol gibi niteliklerin temel amacı, sermayenin vasıflı işçiye olan bağımlılığını azaltmaktır.

Yani kontrol ve teknoloji kullanımı arttıkça, vasıflı işçilere olan talep de azalacaktır. Bu yolla emeğin

direniş ve pazarlık gücünün kırılması sonucu beklenir. Vasıfsızlaştırma, denetim sistemlerinin karmaşık olmasına dayanır. Denetim sistemleri, emeğin üretimdeki kontrolünün tamamen yönetime devredilmesini sağlamaktır. Böylelikle emek üretime ilişkin karar süreçlerinden tamamen dışlanmış olur. Burada "doğrudan denetim" kadar, "sorumlu otonomi"nin de dikkate alınması gerekir.

Doğrudan denetim, üretim üzerindeki kontrolün bizzat yönetim tarafından gerçekleştirilmesi iken sorumlu otonomide ise denetimin içselleştirildiği bir süreç söz konusudur. Yani işçilerin işletmenin rekabetçi amaçlarıyla kendilerini özdeşleştirmesi beklenir.

Yeni iktisat sosyolojisi, diğer araştırmacılar tarafından destek bulmuş kısa sürede geniş bir alanı kapsayan ilgiler ortaya çıkarmıştır. Bu ilgiler zamanla çalışma sosyolojisini de etkilemiş ve yeni iktisat sosyolojisinde yapılan tartışmalar, çalışma sosyolojisi için de anlamlı hâle gelmiştir. Özellikle emek piyasaları, iş bulma süreci, çalışan-yönetici ilişkileri ve firmaların istihdam stratejileri gibi konularda, sosyal çevrenin rollerine önem veren çalışmalar, günümüzde çalışma sosyolojisinin de temel eğilimini şekillendirmektedir. Yeni iktisat sosyolojisinin, çalışma sosyolojisinin de kapsayan günümüz eğilimlerinin genelde üç ana konu etrafında değerlendirildiği düşünülür:

- **AĞ TEORİSİ:** Özellikle iktisadi hayatta aile, arkadaşlar, akrabalar gibi yakınlıkların etkisi üzerine odaklanan bu çalışmaların ana varsayımı, iktisadi faaliyetlerin önemli bir bölümünün yakın ilişkilerin sağladığı ağlar yoluyla yürütüldüğüdür. İş bulma süreci, yöneticiler arası ilişkiler, çalışanlar arası etkiler gibi faktörler bu perspektiften ele alınır. Bunun yanı sıra farklı amaçlarla bir araya gelen sosyal dayanışma gruplarının ekonomik etkileri de yine bu perspektiften değerlendirilmektedir.
- **KÜLTÜREL SOSYOLOJİ:** Bu yaklaşım iktisadi faaliyetler içerisinde kültürel etkenlerin rolü üzerine odaklanır. Özellikle yapısal unsurlara atfedilen öneme karşı çıkılırken kültürel değişkenlerin oynadığı rollere odaklanılmaktadır.
- **ÖRGÜT TEORİSİ:** Örgütler çalışma sosyolojisinin geleneksel ilgi konusudur; ancak "yeni iktisat sosyolojisi" bu geleneksel eğilimleri fazlasıyla kapalı çevreyle ilişkili bulur. Özellikle çalışma sosyolojisinin çağdaş eğilimleri arasında ilk dönem ve ara dönemde ele alındığı şekliyle örgütler çalışma gruplarına abartılı şekilde odaklanmışlardır;

ancak örgütler daha geniş bir çevrenin ve açık sistemlerin ürünüdürler.

SORU:

Çalışma sosyolojisinin akademik bir disiplin olmasında belirleyici dönem nedir?

CEVAP:

Çalışma sosyolojisinin güncel bir ilgi alanı olarak gelişmesinde Marx, Durkheim ve Weber gibi klasiklerin etkisi olsa da akademik bir disiplin olmasında belirleyici dönem 1920'lerin sonu olmuştur. Bu dönemde kitle üretim sistemlerinin yerleşmeye başlaması ve bilimsel yönetim ilkelerinin etkinliğinin görülmesiyle birlikte, çalışma hayatı daha çok mekanik bir süreç olarak ele alınmıştır.

SORU:

Çalışma yaşamına ilişkin sorunlar iktisadın; iş yeri koşullarına ilişkin sorunlar ise daha çok mühendisliğin sorun alanı olarak görülmekteydi. Bu genel algıya "mekanik yaklaşım" adı verilmektedir. Bu algının değişme sebepleri nelerdir?

CEVAP:

Bu algının değişmesinin birkaç önemli nedeni olduğu düşünülebilir. Bunların başında I. Dünya Savaşı sonrasındaki politik ortamın etkileri ve ekonomisinin güç kazanması paralelinde ABD'nin cazip bir üretim merkezi hâline gelmesi yatmaktadır. Buna ek olarak kitle üretimi yapan çok sayıda yeni tesisin faaliyete başlamış olması, ABD'de yeni endüstri şehirlerinin doğmasına ve iş fırsatlarını kollayan çok sayıda göçmen işçinin buralara yerleşmesine yol açtı. Bir diğer önemli faktör 1929'daki büyük ekonomik buhrandır.

SORU:

1929'daki ekonomik buhran neye yol açmıştır?

CEVAP:

Bu büyük krizin daha çok finansal koşullardaki kural dışılıklarla ilgili olmasına karşın; yoksulluğun geniş kitleler tarafından çok yoğun hissedilmesine yol açmıştır. Ancak bu durum, sanayi işçilerinin yaşam koşullarının tekrar gözden geçirilmesine de neden olmuştur (Vargas, 2005: 18). Sanayideki ücret düzeylerinin ve buna paralel yaşam koşullarının düzeltilmesinin sadece piyasa ile ilgili olmadığına yönelik genel bir algı yerleşmeye başlamıştır. Bu dönemde, demokratik bir toplumsal düzenin korunmasında işçilerin yaşam koşullarının önemli olduğuna inanan çok sayıda görüş ortaya atılmıştır. Bu fikirler ayrıca, Amerikan endüstrisinin yeni koşullarında yaşanan, yüksek iş gücü devir hızı, düşük iş yeri bağlılığı ve saldırgan sendikal ilişkilerin yıpratıcılığı karşısında yönetimlerin geliştirebileceği refah uygulamalarının temelini oluşturmuştur (Anteby ve Khurana, 2007).

SORU:

Yönetim bilimlerinin temelini ne oluşturmuştur?

CEVAP:

Endüstriyel örgütlenmedeki dönüşüm ve özellikle "montaj hatları"nın yaygın kullanımı, çok sayıda insanın istihdam

edildiği dev üretim tesisleri doğurmuştur. Bu yeni üretim modeli, "yönetim bilimlerinin" temelini oluşturmuştur.

SORU:

Çağdaş eğilimlerin dayanak noktası nedir?

CEVAP:

Çağdaş eğilimlerin dayanak noktası, "çalışma"nın modern toplumlarda merkezi bir öneme sahip olduğudur.

SORU:

Anti-yapısalcılık nedir?

CEVAP:

Anti - yapısalcılık, yapısal öğelerin belirleyiciliğinin yadsınması anlamına gelir. Çalışma sosyolojisinde analiz düzeyini tanımlaması için kullanılır. Çalışma sosyolojisinde çağdaş kuramların önemli bir kısmında mikro ilişkiler ön plana çıkarılmış ve yapısal faktörler, son yıllara kadar dışarıda bırakılmıştır.

SORU:

Çalışma sosyolojisinin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

1. Çalışma sosyolojisinde çağdaş eğilimler, toplumsal değişimin yol açtığı rasyonalizasyon ve rasyonel yönetim süreçlerinin ortaya çıkardığı sorunlar ile ilgilenir. 2. İki temel düzeyi vardır: Birinci düzey endüstriyel kapitalizmin gelişmesindeki yapısal koşullara odaklanırken; diğer düzey firma düzeyinde ortaya çıkan ve özellikle de çalışanların yaşadığı örgütsel sorunlara değinmektedir. 3. Teorik açılımlardan destek alsa da çalışma sosyolojisindeki çağdaş eğilimler genellikle "pratik odaklı" ve "problem merkezli"dir. 4. Yapılan çalışmalarda, nicel analiz yoğun oranda kullanılmaktadır. 5. Her ne kadar firma düzeyinde mikro veya kapitalist gelişimin etkilerine odaklanma konusunda makro nitelikler barındırsa da temel amaç; mikro sorunları, makro koşullarını dikkate alarak değerlendirmektedir. 6. Anti - yapısalcı öğeler hakimdir ve bu nedenle örneğin siyaset sosyolojisi ve tarihsel sosyoloji gibi alanlarla ilişkisi, sosyolojinin diğer alt disiplinlerine göre daha sınırlıdır.

SORU:

Beşeri ilişkiler yaklaşımı nedir?

CEVAP:

Beşeri ilişkiler Yaklaşımı, endüstri sosyolojisinin çağdaş eğilimlerinin şekillenmesinde büyük rol oynayan bu yaklaşıma göre, çalışma sosyal ortamın belirleyicilerine yüksek düzeyde bağlı bir değişkendir. Bu nedenle işçilerin iş yerinde ve iş yeri dışındaki gruplara aidiyetinin dikkate alınması önemlidir.

SORU:

Hawthorne deneylerinin beklenilmedik sonucu nedir?

CEVAP:

Hawthorne deneylerinin beklenilmedik sonucu, hem örgütlenme modelinde hem de çalışanların hayat koşullarının ele alınmasında ihtiyaç duyulan "yeni anlayış"ın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

SORU:

Beşeri ilişkiler yaklaşımının alt ekolleri nelerdir?

CEVAP:

Beşeri ilişkiler: Ortodoks okul, Chicago okulu, Etkileşimci yaklaşım

SORU:

Örgütler nedir ve özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Örgütler, çalışma hayatının biçimlendiği ortamlar olarak, fiziksel ve profesyonel yapılardır. Örgüt kültürü yaklaşımı, örgütlerin aynı zamanda kültürel yapılar olduğuna inanır. Bu bakımdan diğer unsurlar örgütün neye sahip olduğuyla, örgüt kültürü ise ne olduğuyla ilgilenir.

SORU:

Sistem teorisi nedir?

CEVAP:

Sistem Teorisi: Sistem teorisinin ana varsayımı, toplumun işlevsel bir bütün olması gibi örgütler de bu bütünün parçalarıdır. Buna göre örgütler, başlıca amaçları özel işlevlerin yerine getirilmesi olan yapılardır ve amaç odaklılığın bu şekilde net ortaya konmasıyla diğer sosyal sistemlerden ayrılır.

SORU:

Parsons her toplumsal sistem gibi örgütlerin de 4 temel işlevi olduğunu düşünür. Bunlar nelerdir?

CEVAP:

Parsons her toplumsal sistem gibi örgütlerin de 4 temel işlevi olduğunu düşünür. Bunlar: Yönlendirme, Uygulama, Bütünleştirme, ve Koruma.

SORU:

Sistem teorisinin çalışma sosyolojisi için sağladığı katkılar nelerdir?

CEVAP:

Sistem teorisinin çalışma sosyolojisi için sağladığı katkılar şu şekilde değerlendirilebilir; 1. Örgütlerin ve çalışma hayatının dinamik ve karmaşık niteliklerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. 2. Hümanistik Yaklaşım veya Beşeri İlişkiler Yaklaşımı gibi kısmi olarak yani sadece bireysel özellikler veya sosyal gruplar ile değil; daha makro anlamda yapısal unsurlar ile ilgilenmiştir. 3. Özellikle genel toplumsal yapıyla ilişkilerin oluşturulması bakımından sosyolojik bakış açısına yer açmıştır. 4. Çatışma, yönetim, liderlik gibi unsurları belirleyen yapısal unsurların tanımlanmasını kolaylaştırmıştır. 5. Toplumsal ilişkiler bakımından soyut nitelikler taşıyan örgütsel yapıları somut hale getirmiştir.

SORU:

Son Dönem Çalışma Sosyolojisindeki yeni eğilimlerden yeni örgüt kuramları nelerdir?

CEVAP:

Yeni örgüt kuramları: Yalın Üretim, Neo-Fordizm, Örgütsüz Kapitalizm, Ağ toplumu

SORU:

Son Dönem Çalışma Sosyolojisindeki yeni eğilimlerden emek piyasası kuramları nelerdir?

CEVAP:

Emek Piyasası Kuramları: Emek Süreci Teorisi ve Yeni İktisat Sosyolojisi

SORU:

Yalın üretim nedir?

CEVAP:

Yalın üretim, kitle üretiminin tersine stoksuz üretim, çalışanların sabit görev tanımları yerine çoklu ve değişken

görevler üstlenmesi ve hızlı tedarik yöntemlerini ifade eder.

SORU:

Post-Fordist fikirler neyi savunur?

CEVAP:

Post - Fordist fikirler, çağdaş üretim sistemlerinin kitle üretim kurallarını içeren "Fordist" ilkelerin işlevsizliğini gösterdiğini

iddia eder. Ayrıca Fordist yöntemlerin ifade ettiği modellerin tamamen dışında yepyeni üretim sistemlerinin önemini savunur.

SORU:

Örgütsüz kapitalizm nedir?

CEVAP:

Örgütsüz kapitalizm, 1970 sonrası dönemde devlette, sivil toplumda ve sosyoekonomik gruplarda yaşanan bir parçalanmayı anlatır. Bu parçalanmada özellikle sendikalar güç kaybetmiştir.

SORU:

Emek süreci nedir?

CEVAP:

Emek süreci, üretim aslında sermaye tarafından sürekli şekilde dönüşüme zorlanan toplumsal bir süreçtir. Çalışanlar ise bu sürece ancak uyum sağlayarak emek piyasası koşullarında ayakta kalabilirler. Dolayısıyla her endüstri kolunda emeğin işlevleri ve rolleri sürekli olarak dönüşürken; emek piyasası koşullarında meslekler ve emeğin endüstriler arasındaki dağılımı yeniden şekillenir.

ÜNİTE 4: TEKNOLOJİ VE ÇALIŞMA YAŞAMI

TEKNOLOJİ KAVRAMI

Teknoloji "Bir sanayi alanında gücü ve bilgiyi biriktirme, denetleme, işleme, iletme gibi amaçlarla oluşturulan makinelerin, araç gereçlerin, aygıtların ve yöntemlerin tümünü kapsayan uygulama bilgisi" olarak tanımlanmaktadır. Teknoloji, örgütün amaçlarını gerçekleştirebilmek için işçilerin kullandığı tüm kuramsal ve teknik bilgilerdir.

Teknolojik değişme temel olarak, üretim faaliyetlerinde kullanılan makine, teçhizat, emek ve yöneticilik unsurlarının bilgi temelli gelişimini ifade eder. Teknolojik değişme, basit anlamıyla teknolojideki ilerleme olup, üretim fonksiyonunun yukarıya doğru kaymasıyla ortaya çıkar.

TEKNOLOJİ VE ÖRGÜT İLİŞKİSİ

Teknolojinin örgüt yapısı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar, teknoloji ve yapı arasında iki taraflı bir etkileşim olduğunu, dolayısıyla teknolojinin örgütü etkilediğini ve örgütten de etkilendiğini savunmaktadırlar.

Teknoloji örgütte pek çok alanı etkilemektedir. Örgütte ne tür işlerin yapılacağı, bunları yapacakların sahip olması gereken nitelikler, ne tür örgütsel yapı ve süreçlerin daha uygun olacağı, uygulamalı ve teorik olarak farklı yazarlar tarafından araştırılmıştır.

Joan Woodward, örgütsel yapı ile teknoloji arasındaki ilişki konusunda en çok çalışma yapan araştırmacıdır. 1950'lerde İngiltere'de South Essex'te 100 üretim işletmesinde yapılan bu araştırma, en çok bilinen araştırmadır. Woodward araştırması bulguları incelendiğinde, birim üretim teknolojisi ve süreç teknolojisi kullanan işletmelerde örgüt yapısının organik, kitle üretimi teknolojisi kullanan işletmelerde örgüt yapısının mekanik olduğu görülmüştür. Mekanik yapıların özelliği karmaşıklık, biçimselleşme ve merkezileşme düzeylerinin yüksek oluşudur. Organik yapı ise tam tersi olarak daha esnek ve uyumludur, yani karmaşıklık, biçimselleşme ve merkezileşme düzeyleri düşüktür.

Aston grubu teknolojiyi; "İş akışının entegrasyonu" şeklinde tanımlamıştır. Woodward, bütün örgütü tanımlayan "Modal teknoloji" ile ilgilenirken Aston grubu örgüt içindeki her alt sistemde var olan "Birim teknoloji" ile ilgilenmiştir.

Tavistock yaklaşımı veya bilinen adıyla "Sosyo-teknik sistem teorisi", üretimin teknik sistemi ile işin sosyal sistemi arasındaki bağ üzerinde durur. Bu yaklaşım temelde bireysel değil, sosyaldır.

Thompson'a göre, kullanılan temel teknoloji örgüt yapısını belirleyen önemli bir unsurdur. Örgütün amaçlarını gerçekleştirmek üzere yapılacak işlerin parçalara ayrılması ve sonunda bunların bütünleştirilmesi zorunludur.

Thompson'a göre bir örgütün kullandığı temel teknolojiler üç şekilde olabilir:

- Çözümleyici teknolojinin en önemli özelliği, yapılan faaliyetlerin belirli grup veya kişileri birbirine bağlamasıdır.
- Bağlı teknolojilerin özelliği yapılan faaliyetlerin birbirine bağlı olmasıdır.
- Yoğun teknolojide bir işi başarmak için yapılacak olan faaliyetlerin hepsi karşılıklı olarak birbirine bağlıdır.

Rutin İşler; standartlaştırılmış, işleyiş kural ve prosedürlere bağlanmış bir sistemi ifade etmektedir. Rutin olmayan işler ise zor ve çeşitli problemleri içeren birçok beklenmeyen olayları içermektedir. Bu araştırma temel olarak, sosyal ve teknolojik sistemlerde meydana gelen değişimlerin, işçilerin fabrika içinde ve dışındaki ilişki ve statüleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Söz konusu değişimler, fabrikada var olan teknik maharete dayalı hiyerarşiyi ve maharetin yaşa bağlılığını büyük ölçüde bozmuş, eskiden kalifiye işçi olanlar yarı kalifiye işçi durumuna düşmüş ve yaşlı kalifiye işçiler bu değişiklikten büyük ölçüde etkilenmişlerdir.

FORDİZM (KİTLE ÜRETİMİ) VE POST-FORDİZM (ESNEK ÜRETİM)

Fordizm, Henry Ford tarafından 1900'lü yılların başında geliştirilmiş ve ilk kez Ford otomobil fabrikasında uygulanmaya başlanmış bir üretim organizasyon biçimidir.

Fordist iş organizasyonunda üretim sürecindeki küçük parçalara bölünen işler, yapılış sırasına göre bir hatta dizilmekte, işçilerin üretim sırasında işi gereği parça almak ya da alet/makine kullanmak için gidiş gelişleri önlenmektedir. Bunun yerine, üretim sürecinin gerektirdiği işlem sırasına göre dizilmiş makineler ve iş istasyonları boyunca hareket etmesi sağlanmakta ve böylece Fordist montaj hattı (akar band) ortaya çıkmaktadır.

Fordist üretim; son derece özel, tek amaçlı makineler ve eğitimsiz, niteliksiz iş gücü kullanılarak, üretimin sürekli kayan bir bant hattı üzerinde yapılmasını ifade etmektedir. Fordizm, 1970'lere gelindiğinde krize girmeye başlamıştır. Krizin ortaya çıkmasında pek çok neden etkili olmuştur. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

- "Fordist" üretimin önemli bir özelliği olan yüksek düzeyde iş bölümü yani "aşırı uzmanlaşma" sonucu çalışanların giderek işe yabancılaşmaları,
- İç piyasanın giderek doyuma ulaşması,
- Bu dönemde dünyayı saran küresel krizin varlığı,
- Krizle birlikte rekabetin yoğunlaşması,
- Teknolojik dönüşümün hızlanması,
- Maliyetlerin aşağı çekilmesi zorunluluğu,
- Kitle tüketiminin zora girmesi.

1970'lerden sonra yaşanan köklü dönüşümler, kimi yazarlar tarafından yaygın bir biçimde Post-Fordizm olarak tanımlanan yeni üretim paradigmasının ortaya çıkışı olarak yorumlanmaktadır. Post-Fordizm, kitle üretimine esneklik, kalite ve vasıf gibi yeni özellikler ekleyerek Fordizm'in kimi boyutlarını tersine çevirmektedir.

1920'lerden 1970'li yıllara kadar egemen olan Fordist üretim sürecinin temel aksaklıklarına alternatif bir çözüm bulmak amacıyla, üretim sürecinde yeni teknolojilerin kullanılması ve bu yeni teknolojiler aracılığıyla iş gücünün örgütlenme biçiminin değişmesi, "Esnek üretimin" temelini oluşturmuştur. Japonya'da geliştirilen ve Japon üretim sistemi olarak nitelendirilen Post-Fordizm, kelime anlamı olarak "Fordizm sonrası"na karşılık gelmektedir.

PostFordizm'de büyük fabrikalar bölünüp parçalanmış, üretim giderek daha küçük işletmelere, atölyelere kaydırılmıştır. Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde üretim

dünyanın birçok yerinde, aynı anda örgütlenebilir ve aynı anda örgütlenmesi değiştirilebilir hale gelmiştir. FORDİZM İLE POST-FORDİZM KARŞILAŞTIRMASINI SAYFA 99'DAKİ ŞEKİL 4.1'DE GÖRMEK MÜMKÜNDÜR.

Esnek uzmanlaşma, üretimde mikro-teknolojilerin kullanılmasını ve farklı tüketici tercihlerini ve beklentilerini dikkate alarak çok çeşitli üretim yapılmasını ifade eder. Esnek uzmanlaşma, hem makinelerin hem de işçilerin vasıflı ve esnek olmasını gerektirir.

Yalın üretim, üretim sistemlerinde yeni bir milenyum temsil etmektedir. Sistem seçkin, farklı bir üretim modeli önermekte ve çalışanlar yalın üretim sisteminde seri üretimin aksine, daha özgür bir ortamda yaratıcı vasıflarını ön plana çıkarmaktadır.

YENİ TEKNOLOJİLERİN ÇALIŞMA YAŞAMINA ETKİLERİ

İleri teknolojilerin uygulanmasıyla değişen istihdam yapısında imalat sektöründen hizmetler sektörüne kayma, kol gücü ile çalışan iş gücünden, beyaz yakalı olarak adlandırılan zihin gücü ile çalışan iş gücüne doğru bir geçiş söz konusu olmuştur.

Hizmet sektörünün gelişmesiyle beyaz yakalı çalışanların sayısında büyük artış olmuş ve 1956 yılına gelindiğinde, çalışma yaşamında ilk defa beyaz yakalılar, mavi yakalıların sayısını geçmiştir.

Teknolojik gelişmelerin önemli sonuçlarından biri, bilgi işçisine yönelik talebin artışıdır. Bilginin en önemli stratejik unsur hâline geldiği çağımızda, her geçen gün yeni kavram ve oluşumlar gündeme gelmektedir. Bu kavramlardan biri kuşkusuz "Bilgi işçisi"dir. Bilgi işçisi, Drucker tarafından, "işine, el becerileri ve kol gücü yerine, eğitimi sırasında öğrendiği kavramları, fikirleri, kuramları katan kişiler" şeklinde tanımlanmaktadır.

Yeni teknolojilerin istihdam üzerindeki etkisi konusunda üç farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar;

- Yeni teknolojilerin istihdam üzerinde olumlu etki göstereceğini savunan ve yeni teknolojilerin istihdamın artmasına ve çalışma hayatının kalitesinin yükselmesine yol açacağını savunan İSTİHDAM ARTTIRICI ETKİLERDEN TARAF OLAN İYİMSERLER,
- Yeni teknolojilerin sonucu olan emeğin makine ile ikame edilmesinden ötürü işsizliğin artacağını ileri süren İSTİHDAM AZALTICI ETKİLERİ ÖNEMSEYEN KÖTÜMSERLER,
- Teknolojik gelişmenin, insanların onu kullanım amacına bağlı olarak farklı etkiler

göstereceğini savunan DENGECİ YAKLAŞIMDAKİ İLİMLİLARDIR.

İşletmelerin yeni çalışma biçimlerine başvurmasının nedenleri, değişen piyasa koşullarına uyum sağlayarak çalışmak, üretim daralmalarını işçi çıkarmadan gerçekleştirmek ve yüksek maliyetlerin oluşmasını önlemek şeklinde sıralanabilir. Çalışanlar açısından ise, yeni çalışma biçimlerinde "İş" in yapıldığı mekân ve zaman değişikliklere uğramış, belirli bir iş yerinde çalışma zorunluluğu ile standart saatlerde çalışma ortadan kalkmıştır.

İşe gidiş-dönüşte yaşanan trafik sıkışıklığının ortadan kalkması, işçinin zamanını bağımsız şekilde yönetebilmesi, özel işleri için zaman bulabilmesi, çalışacakları zaman ve üretim miktarı konusundaki kararları vermede daha serbest olmaları, işçilerin esnek çalışma biçimlerine ilgisini arttırmıştır. Esnek zamanlı çalışma, işçilerin işe başlama ve bitirme saatlerinin değişebileceği çalışma sürelerine yönelik bir düzenlemedir. Esnek zaman programları, tüm işçilerin iş yerinde bulunması gereken çekirdek bir çalışma süresiyle işçilerin istedikleri şekilde kullanabilecekleri esnek zamandan oluşmaktadır. Kayan iş süresi, çalışanların blok süre olarak belirlenen sürede zorunlu olarak çalışmak koşuluyla, günlük işe başlama ve işi bitirme zamanını veya belli bir zaman dilimi içinde ortalama günlük çalışma süresini aşmadan günlük çalışma süresi uzunluğunu da kendilerinin belirlediği bir çalışma modeli olarak tanımlanabilir.

Kısmi süreli çalışmanın üç temel özelliği bulunmaktadır:

- Birinci özelliği, çalışma süresinin, normal çalışma süresinden önemli ölçüde kısa olmasıdır.
- İkinci özelliği düzenli yapılmasıdır. Bu özellik kısmi süreli çalışmayı mevsimlik ve geçici çalışmadan ayırmaktadır.
- Üçüncü özelliği ise isteğe bağlı olmasıdır.

Tele Çalışma tipinde iş, merkez iş yerinden veya üretimin yapıldığı yerden uzakta faaliyette bulunan bir yerde gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma türünde işçi, merkez büroda veya üretim bölümünde çalışan iş arkadaşları ile iletişimini yüz yüze değil, sadece bilişim teknolojileri kullanarak gerçekleştirmektedir.

Kısmi süreli çalışmanın özel bir türü olarak da ele alınan İş Paylaşımı, "Tam gün çalışmayı gerektiren bir işin yerine getirilmesini, sorumlulukların ve iş karşılığında elde edilen ödül ve kazançların iki kişi tarafından paylaşılması" şeklinde tanımlanmaktadır. İş paylaşımı, aynı niteliklere sahip kişiler tarafından işin bölümlere ayrılması şeklinde düzenlenebileceği gibi (iş ayrışımı), buna ek olarak işi paylaşan kişilerin

bilgi ve yetenekleriyle birbirlerini tamamladıkları, aralarında iş ve zaman bölüşümü yapabildikleri bir şekilde de gerçekleştirilebilmektedir.

Haftalık toplam çalışma süresinin hafta içindeki günlere dağılımında değişiklik yapılarak, daha az güne sıkıştırılmasıdır.

İşçi ile işveren arasında hizmet akdi ile önceden belli bir zaman dilimi içinde çalışılacak iş süresi saat olarak belirlenmektedir. İşverene söz konusu zaman dilimi içinde, çalışma saatlerinin ne zaman olacağını (ihtiyaca göre çağrı suretiyle) belirleme olanağı tanınmaktadır.

Esnek çalışma biçimleri olarak da ele alınan yeni çalışma biçimleri, genel olarak değerlendirildiğinde; çalışanlar ve örgütler açısından farklı sonuçlar doğurmaktadır. Hatta çalışanın niteliğine göre de farklı anlam ve sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Vasıf düzeyi yüksek bilgi işçileri bu anlayışı desteklerken, esnek çalışma yapmak zorunda kalan vasıf düzeyi düşük çalışanlar bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler. Diğer yandan öğrenciler ve bazı kadın çalışanlar için ise yeni çalışma biçimleri tercih edilir iyi bir seçenek olarak görülebilmektedir.

SORU: Yalın üretim anlayışının karşılığı olan Toyota üretim modelinde esneklik üretim sürecine hangi iki yöntem ile kazandırılmaktadır?

CEVAP: Yalın üretim anlayışının karşılığı olan Toyota üretim modelinde esneklik, üretim sürecine iki yöntem ile kazandırılmaktadır. Bunlar; • Üretim sürecinde fonksiyonel olarak birbirleriyle ilişkili makinelerin belirli bir plan içerisinde yerleştirilmesi ve • Çok fonksiyonlu-vasıflı iş gücünün oluşturulmasıdır.

SORU: Teknolojilerin niteliği ve değişim hızı, işin organizasyonu ne için önemlidir?

CEVAP: Teknolojilerin niteliği ve değişim hızı, işin yeniden organizasyonu ve aynı zamanda gerek duyulan vasıfların güncellenmesi açısından önemlidir. Yeni üretim teknikleri ve bilgi teknolojisinin gelişimi, istihdamda ciddi bir yapısal değişime neden olmaktadır.

SORU: Yeni teknolojilerin istihdam üzerindeki etkisi ile ilgili olan üç yaklaşım nedir?

CEVAP: İlgili üç yaklaşım şunlardır: • İstihdamı Arttırıcı Etkisi (İyimserler), • İstihdamı Azaltıcı Etkisi (Kötümserler), • Dengeli Yaklaşım (İlmliler).

SORU: Yeni teknolojilerin istihdam arttırıcı etkisi nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Yeni teknolojilerin istihdam üzerinde olumlu etki göstereceğini savunan bu yaklaşıma göre, yeni teknolojiler istihdamın artmasına ve çalışma hayatının kalitesinin yükselmesine yol açacaktır. Yüksek teknoloji kullanan Japonya gibi ülkelerde, işsizlik oranının diğer ülkelere oranla düşük olması iyimserlerin görüşünü desteklemektedir. Mincer ve Danninger (2000) kısa dönemde teknolojik gelişmenin hızının, toplam işsizlik üzerindeki etkisinin belirsiz olduğu ancak uzun dönemde işsizliği azalttığı sonucuna varmıştır.

SORU: Yeni teknolojilerin istihdamı dengeleyici yaklaşım nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Dengeli yaklaşıma göre, teknolojik gelişme, insanların onu kullanım amaç ve tarzına bağlı olarak farklı şekillerde algılanabilmektedir. Teknolojinin mutlak anlamda istihdam açısından olumsuz etkisinin olacağını düşünmek yanlış olacaktır. Bu yaklaşıma göre; • Bir taraftan “yeni teknoloji ve yayılma hızının”, • Diğer taraftan “yeni teknolojilerin uygulanması sonucunda ortaya çıkan yapısal değişikliklere karşı ekonominin uyum sağlama yeteneğinin” dikkate alınması gerekmektedir.

SORU:

Teknoloji nedir?

CEVAP:

Teknoloji, “bir sanayi alanında gücü ve bilgiyi biriktirme, denetleme, işleme, iletme gibi amaçlarla oluşturulan makinelerin, araç gereçlerin, aygıtların, yöntemlerin tümünü kapsayan uygulama bilgisi” olarak tanımlanmaktadır.

SORU:

Teknolojik değişim nedir?

CEVAP:

Teknolojik değişim temel olarak, üretim faaliyetlerinde kullanılan, makine, teçhizat, emek ve yöneticilik unsurlarının bilgi temelli gelişimini ifade eder.

SORU:

İşverenin iş gücü talebinde nitel ve nicel değişikliklere ne sebep olmuştur?

CEVAP:

Yeni teknolojiler kapsamında iş gücünden tasarruf sağlamaya yönelik yenilikler, işçilerin bilgi ve becerilerine dayanan ürün yenilikleri ve örgütsel değişim doğrultusunda yaşanan esnek düzenlemeler, işverenin iş gücü talebinde nicel ve nitel değişime neden olmuştur.

SORU:

Bilgi toplumunun teknolojik yayılımı neyi ortaya çıkarmıştır?

CEVAP:

Brzesinski'nin "Teknokratik çağ" olarak nitelendirdiği, bilgi toplumunun teknolojik yayılımı, bilgi işçisi olarak ifade edilen yeni bir işçi türünü ortaya çıkarmıştır.

SORU:

Bilgi işçisi nedir?

CEVAP:

Bilgi işçisi, işine, el becerileri ve kol gücü yerine, eğitimi sırasında öğrendiği kavramları, fikirleri, kuramları katan kişilere denir.

SORU:

Altın yakalı işçi nedir?

CEVAP:

Altın yakalı işçi: beyaz yakalı işçinin kafasını, mavi yakalı işçinin kolunu birleştiren, yüksek vasıflı ve çok yönlü işçi olarak tanımlamaktadır.

SORU:

Yeni teknolojilerin istihdam üzerindeki etkisi konusundaki farklı yaklaşımlar nelerdir?

CEVAP:

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Yeni teknolojilerin istihdam üzerindeki etkisi konusundaki farklı yaklaşımlar: istihdamı artırıcı etkisi (iyimserler), istihdamı azaltıcı (kötümserler), ve dengeci yaklaşım (ılımlılar).

SORU:

Çekirdek iş gücü nedir?

CEVAP:

Yeni teknolojilerin ve üretim tekniklerinin gerektirdiği yeteneklere sahip olan ve sürekli çalışmak üzere istihdam edilen kişilerdir.

SORU:

Çevre iş gücü nedir?

CEVAP:

Piyasa koşullarına göre işe alınıp, piyasadaki daralmayla birlikte firmanın pazardaki rekabet gücüne göre geçici, standart dışı istihdam ilişkileri çerçevesinde iş gücüdür.

SORU:

Dengeci yaklaşım ne ifade eder?

CEVAP:

Dengeci yaklaşım göre, teknolojik gelişme, insanların onu kullanım amaç ve tarzına bağlı olarak farklı şekillerde algılabilmektedir. Bu yaklaşıma göre, bir taraftan "yeni teknoloji ve yayılma hızının", diğer taraftan "yeni teknolojilerinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan yapısal değişikliklere karşı ekonominin uyum sağlama yeteneğinin" dikkate alınması gerekmektedir.

SORU:

Esnek zamanlı çalışma nedir?

CEVAP:

Esnek zamanlı çalışma, işçilerin işe başlama ve bitirme saatlerinin değişebileceği (işletme yönetiminin belirlediği bir sınır çerçevesinde) çalışma sürelerine yönelik düzenlemedir.

SORU:

Kayan iş süresi nedir?

CEVAP:

Kayan iş süresi, çalışanların blok süre olarak belirlenen sürede zorunlu olarak çalışmak koşuluyla, günlük işe başlama ve işi bitirme zamanını veya belli bir zaman dilimi içinde ortalama günlük çalışma süresini aşmadan günlük çalışma süresi uzunluğunu da kendilerinin belirlediği bir çalışma modeli olarak tanımlanabilir.

SORU:

Kısmi süreli çalışma nedir?

CEVAP:

Tam zamanlı çalışanlarla kıyaslandığında, normal iş süresinden daha az olan çalışmadır.

SORU:

Kısmi süreli çalışmanın temel özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Kısmi süreli çalışmanın 3 temel özelliği bulunur. Bunlar:

-Birinci özelliği, çalışma süresinin, normal çalışma süresinden önemli ölçüde kısa olmasıdır.

-İkinci özelliği düzenli yapılmasıdır. Bu özellik kısmi süreli çalışmayı mevsimlik ve geçici çalışmadan ayırmaktadır.

-Üçüncü özelliği ise isteğe bağlı olmasıdır.

SORU:

Tele çalışma nedir?

CEVAP:

Tele çalışma, "iş yeri merkezinden uzak bir mekanda, iş yerindeki işçilerden ayrı yapılan ve ayrı mekanda çalışmaya yeni iletişim teknolojilerinin imkan verdiği bir çalışma şekli" olarak tanımlanmıştır.

SORU:

İş paylaşımı nedir?

CEVAP:

İş paylaşımı, tam gün çalışmayı gerektiren bir işin yerine getirilmesini, sorumluluklarının ve iş karşılığında elde edilen ödül ve kazançların iki kişi tarafından paylaşılmasıdır.

SORU:

Sıkıştırılmış iş haftası nedir?

CEVAP:

Sıkıştırılmış iş haftası, haftalık toplam çalışma süresinin hafta içindeki günlere dağılımında değişiklik yapılarak daha az günde yoğunlaştırılmasıdır.

SORU:

Çağrı üzerine çalışma nedir?

CEVAP:

Çağrı üzerine çalışma önceden yapılan bir hizmet akdi uyarınca, işçinin işveren tarafından çağrıldığında iş yerine gelerek çalışmasıdır.

SORU:

İş paylaşımı ilk olarak nerede uygulanmıştır?

CEVAP:

İş paylaşımı, ilk olarak Amerika'da uygulanmış olup daha sonra Avrupa'da uygulanmaya başlanmıştır.

SORU:

Yalın üretim nedir?

CEVAP:

Yalın üretim, temelde seri üretimin yerine alternatif olarak gösterilen Japon imalat tekniklerini bir bütün olarak tanımlamakta ve imalat alanında bütünsel bir dönüşümü ifade etmektedir.

SORU:

Tavistock yaklaşımı ne üzerinde durur?

CEVAP:

Tavistock yaklaşımı veya bilinen adıyla sosyo-teknik sistem teorisi üretimin teknik sistem ile işin sosyal sistemi arasındaki bağlar üzerinde durur.

ÜNİTE 5: ÇALIŞMA YAŞAMINDA TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE SINIF TARTIŞMALARI

TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE TABAKALAŞMA BİÇİMLERİ

Eşitsizlik, tüm toplumlar için geçerli bir olgudur. Tarih boyunca olduğu gibi çağdaş toplumlarda da eşitsizliğin önemli bir toplumsal sorun olduğu görülmektedir.

Eşitsizlik denildiğinde ilk akla gelen daha çok gelir eşitsizliği olmaktadır. Ancak sosyolojik anlamda eşitsizlik, gelir düzeyleri yanında, statü, eğitim,

cinsiyet, din, dil ve hatta giyim tarzlarından bile kaynaklanabilen karmaşık bir olgudur.

Sosyologlar, insanlar arası eşitsizlikleri belirleyen bu karmaşık faktörlerin ilişkisini, "TOPLUMSAL TABAKALAŞMA" kavramı ile açıklamışlardır.

Toplumsal tabakalaşma, farklı gruptan insanlar arasında toplumsal konumlarından dolayı oluşan yapısal eşitsizlikleri ifade eder.

Tanımlamalar açısından değerlendirildiğinde "TABAKALAŞMA" ile "EŞİTSİZLİK" genellikle benzer anlamları içerdiği düşünülebilir. Ancak, tabakalaşma kapsam bakımından çok daha geniş düzeyde oluşan gruplar arası toplumsal farklılaşmaları içerir.

Tabakalaşma sistemlerinin toplumsal örgütlenmelerin karmaşıklaşması ile yakından ilgisi vardır. İlkel toplumlarda kaynakların çeşitliliği ve karmaşıklığı daha sınırlı olduğu için daha basit tabakalaşma sistemlerine sahipken çağdaş toplumlarda tabakalaşmanın düzeyi ve tabakalar arası ilişkiler daha karmaşık bir hâl almıştır.

Tabakalaşma sistemlerinin bazı temel ilkelere sahip olması gereklidir:

1. Bireyin bir toplumsal tabaka içerisinde tanımlanması kendi bilincinden bağımsızdır. Örneğin gelir durumlarına göre, zengin veya fakir olarak tanımlanan insanların kendilerini farklı bir tabakada görmeleri onların konumlarında bir değişiklik yaratmaz.
2. Bireylerin hayattaki deneyimleri ve karşılaştıkları "FIRSATLAR", büyük oranda ait oldukları "TOPLUMSAL TABAKA" tarafından şekillendirilir.
3. Ancak bu durum, bireylerin hayat koşullarının tamamen toplumsal tabakalar tarafından şekillendirileceği anlamına gelmez. Örneğin, zengin ailelerde doğan çocukların daha başarılı olacağı, daha sağlıklı olacağı ve daha yüksek gelire sahip olacağı düşünülebilir. Ancak yüksek de olsa bu sadece bir ihtimaldir ve bireysel yetenekler, şans vs. gibi faktörler ile bu durum lehte ve aleyhte değişebilir. Değişim sadece bireysel koşullardan da kaynaklanmaz, toplumsal dönüşümlerin de şansların dağılımındaki etkisi göz ardı edilmemelidir.
4. Buna karşın değişim çok hızlı yaşanmaz ve toplumsal tabaka kategorileri çok yavaş değişirler.

Tabakalaşma Sistemleri

Kölelik

KÖLELİK temel anlamda, insanların mülkiyet olarak tanımlandığı ve kölelerin emek gücünün, sahipleri

tarafından alınıp satılabildiği bir sistemi anlatır. Kölelik genellikle, tarım toplumlarının gelişmesi ve toprak mülkiyeti kavramının şekillenmesiyle ilgili görülmektedir.

Kast

KAŞT SİSTEMİ, temel nitelikler bakımından köleliğin karmaşıklaşmış ve sahiplik ve kölelik rollerinin sabitleştiği bir tabakalaşma sistemini ifade eder. Kölelik yukarıda da belirtildiği gibi köle ile sahip arasındaki ilişkilerin düzenlendiği bir sistemdir. Ancak kölelik, hayat boyu olabileceği gibi süreklilik gösterebilir. Yine doğuştan meydana gelen bir durum olabileceği gibi (edinilmiş [ascribed] statü); sonradan kazanılmış bir rol de olabilir (kazanılmış [achieved] statü). Ancak kast sistemi için bu tür değişken roller söz konusu değildir. Bu bakımdan kast, bireyin toplumsal tabakadaki rolünün doğuştan tanımlandığı ve bu rollerin hayat boyu değişmediği kapalı statü grubu sistemini anlatır.

Zümre

ZÜMRE SİSTEMİ, toplumsal statülerin büyük oranda mevkkiye bağlı olarak ve ailenin konumuna göre belirlendiği sistemdir. Büyük oranda "EDİNİLMİŞ STATÜLERE" dayandığı için ve zümreler arasındaki ayrımların netliği nedeniyle "KAŞT" sistemi ile benzerlikler taşır. Ancak zümre sisteminin, kast sisteminden iki temel farkı mevcuttur. Bunlardan birincisi, zümre sisteminde tabakalar arasındaki farklılıklar ve yükümlülükler büyük oranda kanunlar ile belirlenir. İkinci olarak da sınırlı da olsa tabakalar arası geçişin mümkün olmasıdır. Evlilik veya bireysel yetenekler nedeniyle bireyler, zümre sisteminde üst tabakalara geçiş yapabilirler.

Sınıf

SINIF SİSTEMİ, bireylerin ekonomik koşullarına göre belirlenen ve grupların piyasa çıkarlarına göre farklılaştığı bir tabakalaşma sistemidir. Sınıf sistemi, diğer tabakalaşma türlerinden sadece tarihsel olarak değil, birtakım yapısal özellikleri nedeniyle ayrışma göstermektedir:

1. Sınıf sisteminde diğer sistemlerden farklı olarak, net bir sosyal hareketlilik söz konusudur. Yani toplumsal statüler arasındaki geçiş çok daha kolay olur ve bireyler hayatları boyunca bu değişimi birkaç kez yaşayabilirler.
2. Farklı sınıf tanımları sadece toplumsal olarak belirlenir ve bu sınırlara ilişkin herhangi bir yasal düzenleme, aşılması zor gelenekler vs. söz konusu değildir.
3. Diğer tabakalaşma sistemlerinden farklı olarak sınıfsal farklılıklar yalnızca piyasa koşullarına bağlıdır. İktisaden belirlenen bu

- ilişkiler dışında örneğin ırk gibi ekonomik olmayan unsurların etkisi dikkate alınmaz.
4. Sınıf sistemleri meritokrasiyi esas alır. Meritokrasi rollerin köken, cinsiyet, din gibi faktörler ile değil sadece rol dağılımında uygun roller için uygun yeteneklerin dikkate alınmasını ifade eden bir kavramdır. Meritokrasi ilkesi, statülerin şekillenmesini büyük ölçüde belirler.
 5. Sınıf sisteminde, farklı sınıflar arası ilişkiler büyük oranda "EKONOMİK ÇIKAR" etrafında belirlenir. Bu çıkarlar, piyasa koşulları tarafından oluşan avantaj ve dezavantajların dağılımıdır.
 6. Sınıf sisteminde, diğer tabakalaşma sistemlerinde olduğu gibi yakın tabakalar arası dayanışma ve ortak çıkardan bahsetmek kolay değildir. Farklı sınıf grupları arasında daha keskin bir çatışma görülür. Ancak bu çatışma "ÇIKAR ÇATIŞMASINDAN" öte bir anlam taşımaz. Çıkar çatışmalarının "BARIŞÇIL" yöntemler ile çözümü esastır.

TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE SINIFA İLİŞKİN KLASİK VE ÇAĞDAŞ KURAMLAR

Toplumsal tabakalaşma üzerine geliştirilen kuramları iki dönemde incelemek mümkündür.

- Birinci dönem, daha çok "tanımlama" problemi üzerinde durur ve daha çok Marx ve Weber arasındaki görüş farklılıkları etrafında şekillenir.
- İkinci dönem, II. Dünya Savaşı sonrası toplumsal ve ekonomik olarak şekillenen modern / endüstri toplumları üzerine odaklanır.

Temelde Marx veya Weber'in görüşlerine dayanılmakla birlikte, bu temel tartışmanın çağdaş koşullardaki konumuna açıklık getirme çabaları hâkimdir.

KLASİK TOPLUMSAL TABAKALAŞMA KURAMLARI

Karl Marx'ın "Sınıf" Kuramı

Marx için insanlık tarihinin tümünde gözlemlenebilecek sınıf çatışmaları "MÜLKİYET" ilişkilerinden kaynaklanır ve çatışmanın biçimi mutlak şekilde "SÖMÜRÜ" içerir. Sömürü, üretim ilişkilerinin (mode of production), bir sonucu olarak ortaya çıkar. Üretim ilişkileri, mülkiyet yapısına göre şekillenen meta üretim sürecinin toplumsal yönünü teşkil etmektedir. Bu ilişkiler, aynı zamanda ilgili sınıf çatışmalarının da kaynağını oluşturur.

Marx, tarihte tüm toplumların mülkiyet eşitsizliğine dayalı sömürü biçimleri yarattığını ve toplumsal değişimlerin bu biçimlerdeki dönüşümlere bağlı olduğunu iddia etmiştir. Bu açıdan sınıf kavramı, sömürünün zıt taraflarının kendi içerisinde kolektif bir birlik oluşturmalarını ifade eder.

Marx, sınıf kavramının bireysel bilincin ötesinde bir anlam taşıdığını ve bireysel olarak farkında olunmasa bile, toplumsal koşulların şekillenmesinde etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak sınıf kavramı aynı zamanda politik bir içerik taşımaktadır. Yani benzer toplumsal konumlara sahip olanlar hayat şartlarını değiştirmek veya korumak için ortak hareket etmeleri durumunda toplumsal bir sınıf hâline gelirler. Hakim sınıf kendi konumunu diğer sınıfa kabul ettirebilmek için çeşitli kurumlar türetir ve gerektiğinde üstünlüğünü rasyonalize edecek meşrulaştırıcı ideolojiler geliştirebilir. Bu durum genellikle "hegemonya" kavramı etrafında değerlendirilir.

Karl Marx'ın Tarihsel Sınıflar Analizi ve Kapitalist Toplum

Marx, insanlık tarihinin beş farklı çatışma biçiminde evrildiğini düşünür ve bu bakımdan tarihin diyalektik olarak dönüştüğünü iddia eder. Yani her bir aşamada yeni çatışma ve bu çatışmanın yeni tarafları olacaktır ve tarihsel değişim bu şekilde gerçekleşir. Bu aşamalar;

- İlkel komünizm,
- Köleci toplum,
- Feodalizm,
- Capitalist toplum ve
- Komünist toplum aşamalarıdır.

Marx için kapitalist toplumlarda başlangıçta çok farklı sınıfların var olduğu gerçektir ve 19. yüzyıl koşullarında yedi temel sınıftan bahsetmektedir. Mali aristokrasi, sanayi burjuvazisi, küçük burjuvazi MÜLKİYET SAHİPLİĞİNİ ifade eder. Buna karşılık işçi sınıfı (proleterya), işsiz alt sınıflar (lumpen proleterya) ve köylü sınıfı endüstriyel manifaktürde daha çok ÜCRETLİLER GRUBUNU oluşturur.

Marx'ın Sınıf Kuramının Eleştirisi

Marx'ın sınıf kuramı, çoğu sosyolog tarafından toplumsal sınıf tartışmalarının temeli kabul edilir. Marx'ın kuramına ilişkin eleştiriler iki grupta incelenebilir:

- İlk gruptaki eleştiriler daha çok Marx'ın kavramsal içeriğine ilgilidir.
- İkinci gruptakiler ise öngörüler ile çağdaş olgular arasındaki tutarsızlığa dayanmaktadır.

MAX WEBER'İN TOPLUMSAL SINIF KURAMI

Weber'in bakış açısı, sınıf kavramını diğer statü kaynaklarının (örneğin siyasal iktidar, kültürel güç vs.)

belirleyicisi değil; bu farklılık kaynaklarından sadece birisi olarak görür. Bu bakımdan toplumsal statüler, iki taraflı kutuplaşmış bir biçimden çok çoğulcu bir içerik taşımaktadır.

Weber, Marx'tan farklı olarak "SINIF" LARI, toplumsal tabakalaşmanın tek yönü olarak görmez. Buna göre toplumsal tabakalaşmanın ekonomik yönü olan sınıf dışında; statü gibi hayat tarzlarından kaynaklanan ve politik partiler gibi politik iktidarın dağılımından kaynaklanan yönleri bulunabilir. Dolayısıyla tabakalar arası ilişkiler, çok yönlü doğası dikkate alınarak analiz edilmelidir. Max Weber, etkili bir Alman sosyoloğu olarak sınıf kuramı tartışmalarında genellikle Marx'ın yorumlarının muhalifi olarak görülmüştür.

Temelde Weber için sınıf çoklu bir pozisyonudur ve PAZAR KONUMLARI, POLİTİK

İKTİDAR ve TOPLUMSAL ONUR (STATÜ) arasında belirlenen toplumsal tabakalaşma biçimlerinin özel bir türünü ifade eder.

Çağdaş Toplumsal Tabakalaşma Kuramları

Çağdaş kuramların gelişmesini etkileyen faktörler:

1. Refah devleti uygulamalarının gelişmesi,
2. Toplu pazarlık sisteminin yasal çerçevesine kavuşması ve güçlü sendikal hareketler,
3. Sendikaların ve işçi kitlelerin desteklediği " SOSYAL DEMOKRAT PARTİLERİN " güç kazanması,
4. Eğitim imkânlarının genişlemesi ve
5. Teknolojik gelişmelerdir.

Dahrendorf ve Modern Toplumlarda Sınıf Tartışması

Çağdaş kuramlar daha çok klasik tartışmanın revize edilmesini içerir. Özellikle de Marx'ın fikirlerinin eleştirisi bunlar arasında belirgin bir yere sahiptir. Bunlar arasından Dahrendorf, Marx'ın kuramının fazla kısıtlayıcı ve deterministik olduğunu düşünür.

Dahrendorf'a göre Marx endüstri toplumlarında farklı sınıflar arası çatışmaya merkezi bir önem vermekle haklı olsa bile; sınıf kavramını çok kısıtlı bir mülkiyet ilişkisi üzerinden tanımlamaya kalkmıştır. Oysaki mülkiyet, sadece sahipliği değil, kontrolü de kapsar ve çağdaş toplumlarda kontrol biçimleri oldukça belirleyicidir.

Dahrendorf'a göre, Marx kapitalist toplumlarda sınıf çatışmasını temel almakta haklıdır. Ancak bu çatışma mülkiyet üzerinden değil, otorite üzerinden şekillenir. Dolayısıyla Marx'ın iki taraflı çatışmasından çok; otorite konumlarına göre çok taraflıdır.

Dahrendorf, çatışmanın bu tür bir biçiminin endüstri toplumlarında farklı bir toplum formunun ortaya çıkmasını sağladığını ve kapitalist gelişmenin, sınıfların ölümünden çok bu yeni özellikleri ile

değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürer. Bu özellikler Giddens tarafından altı başlıkta incelenmiştir:

1. Rekabetçi piyasa koşulları
2. Vasıf sahibi olmanın önem kazanması
3. Etkin yeni orta sınıf
4. Yüksek sosyal hareketlilik
5. Vatandaşlık haklarının gelişimi
6. Kurumsal çatışma

Raymond Aron ve Demokratik Toplamlar

Aron ise toplumsal sınıf kavramının, fazlasıyla önem verilen içeriğine eleştiriler getirmektedir. Aron'a göre sınıf çıkarının daha önünde gelen "DEMOKRATİK HAKLAR" tartışması mevcuttur ve sınıf üzerinden analizler, kimi zaman bu temel amacı zedeler. Buna karşın sınıflar özellikle dezavantajlı grupların seslerini duyurabilmesinde işlevsel bir kategori olarak görülebilir.

Alvin Gouldner ve Entelektüel Yeni Sınıflar

Gouldner ise 1970'lerdeki güncel gelişmelerin bir portresini çizme gayretindedir. Gouldner'e göre, sınıf yapısının belirleyici gücü çağdaş toplumlarda mavi yakalıklı işçileri değil, burjuvaziye alternatif olacak ve yeni bir toplumsal gücü ifade eden teknik entelijensiyadır. Bu yeni entelektüel temelli grup sahip olduğu teknik bilgi gücüyle yeni bir hâkimiyet dili kuracak ve toplumu bu gereklere göre yeniden örgütleyebileceklerdir.

J.T. Goldthorpe ve Sınıf Şeması

Sınıf kuramında 1980 sonrası tartışmaların odak noktası karmaşık sınıf sistemlerinin tanımlanabilmesidir. Bu konuda en önemli teşebbüs Goldthorpe'dan gelmiştir. Goldthorpe, çalışan gruplarını gelir ve en önemlisi otonomi gücüne göre gevşek bir hiyerarşi içerecek şekilde sınıflamıştır (S:141, Tablo 5.2). Bu sınıflandırmada belirleyici unsur iş sözleşmesinin genel nitelikleridir. Goldthorpe bu şekilde Weberyen statü unsurunun net bir şekilde ortaya konabileceğini düşünmektedir.

E.O. Wright ve Neo-Marksist Sınıf Analizi

Bir diğer yaklaşım ise Marx'a dayanır. Wright bu kuramında yeni sınıfsal gruplaşmaları sınıf haritaları yoluyla netleştirmek ister (S:144, Tablo 5.3). Ancak temel kriter, Goldthorpe gibi konum değil; üretim sürecindeki sömürü ilişkilerinde hangi rollere sahip olunduğudur.

SINIF TARTIŞMASINI BELİRLEYEN ÇAĞDAŞ KOŞULLAR

Günümüz toplumlarında sınıf farklılıkları sadece üretim sürecindeki konumları ile değil sağlık, eğitim, cinsiyetler arası ilişkiler, siyasal katılım gibi çok farklı sorunların analizi için önemli bir dayanak noktasıdır. Ancak buna karşın sınıfların çok belirleyici olmadığını

savunan eğilimler ve bunları destekleyecek gelişmeler de yok değildir.

Bunların başında kimlik hareketleri gelir. Buna göre sınıflara dayalı bir ifade biçimi çağdaş toplumları anlatamayacak kadar dar biçimlidir. Gençler, kadınlar ve üretim sürecinde doğrudan temsil edilemeyen grupları kapsama şansı bulunmaz. Buna karşın kimlik hareketleri, üretim ilişkilerinin değişken ve güvenilir niteliğinden farklı olarak çok merkezli bir temsil imkânı yaratmaktadır. Ayrıca siyasal gelişmeler, teknolojik yenilikler ve aile yapısındaki dönüşüm gibi faktörler kimlik hareketlerinin ifade gücünü sınıflara nazaran güçlü bir şekilde etkilemektedir.

Üretim sistemlerindeki ilişkiler, aynı zamanda günümüz toplumlarında sayıları hızla artan geniş bir kesimi tanımlama şansına sahip değildir. Sınıflar altı olarak adlandırılan bu gruplar, emek piyasasından açık bir biçimde dışlanmışlardır ve yoksulluk kronik bir hâl almıştır. Bu grupların haklarının ifade edilmesi ve konumlarının tespiti için sınıf yetersiz bir içerik oluşturmaktadır. Bu hızla yoksullaşan kitleler karşısında, konumları sınıfsal analize bağlı olmayan daha bağımsız bir iş gücü biçimi de yükselişini sürdürmektedir. Bilgi işçileri denilen bu kategori daha çok teknolojiye dayalı üretim biçimlerinin sağladığı imkânlardan faydalanır ve bireyselleşmiş bir yaşam tarzının temsilciliğini yapar.

SORU: Sınıf sistemi diğer tabakalaşma sistemlerinden tarihsel olarak değil, birtakım yapısal özellikleri nedeniyle ayırma göstermektedir. Bunlar nelerdir?

CEVAP: Sınıf sisteminde diğer sistemlerden farklı olarak, net bir sosyal hareketlilik söz konusudur. Farklı sınıf tanımları sadece toplumsal olarak belirlenir ve bu sınırlara ilişkin herhangi bir yasal düzenleme, aşılması zor gelenekler vs. söz konusu değildir. Diğer tabakalaşma sistemlerinden farklı olarak sınıfsal farklılıklar yalnızca piyasa koşullarına bağlıdır. Sınıf sistemleri meritokrasiyi esas alır. Meritokrasi rollerin köken, cinsiyet, din gibi faktörler ile değil sadece rol dağılımında uygun roller için uygun yeteneklerin dikkate alınmasını ifade eden bir kavramdır. Sınıf sisteminde, farklı sınıflar arası ilişkiler büyük oranda “ekonomik çıkar” etrafında belirlenir. Sınıf sisteminde, diğer tabakalaşma sistemlerinde olduğu gibi yakın tabakalar arası dayanışma ve ortak çıkardan bahsetmek kolay değildir. Farklı sınıf grupları arasında daha keskin bir çatışma görülür.

SORU: Sınıf kuramına ve tabakalaşma kavramlarına gösterilen bu ilgiye rağmen günümüzde yaygın olarak görülen tutumlardan biri “sınıfların sonu”na ilişkin görüşlerdir. Bu görüşler Erbaş ve Coşkun’a göre kaç düzeyde yapılmaktadır?

CEVAP: İlgili görüşler Erbaş ve Coşkun’a göre üç düzeyde yapılmaktadır: • Günümüz toplumlarında sınıf yapısı değişmiştir ve eski statik - karşı toplumsal sınıfların yerini,

sınıf aidiyetinin daha değişken olduğu yeni orta sınıflar almıştır. • Bu değişime bağlı olarak yeni toplumsal hareketler sınıf kimliğinden çok; kültürel kimliklerin temel alındığı çeşitliliğe dayanmaktadır. • Sınıf üzerinde toplumsal hareketlerin kısıtlayıcılığı karşısında; kültürel kimlikler üzerine yapılan toplumsal hareketlerin daha katılımcı olduğu düşünülmektedir.

SORU: Sosyolojik anlamda eşitsizlik nedir?

CEVAP: Sosyolojik anlamda eşitsizlik, gelir düzeyleri yanında, statü, eğitim, cinsiyet, din, dil ve hatta giyim tarzlarından bile kaynaklanabilen karmaşık bir olgudur.

SORU:

Weber’e göre “sınıf” nasıl bir olgudur?

CEVAP:

Temelde Weber için sınıf çoklu bir pozisyonudur ve pazar konumları, politik iktidar ve toplumsal onur (statü) arasında belirlenen toplumsal tabakalaşma biçimlerinin özel bir türünü ifade eder.

SORU: Marx’ın sınıf kuramına ilişkin eleştirilerden birinci grupta olanlar nelere vurgu yapar?

CEVAP: Marx, kendi metinlerinde sınıf kavramının tanımlanması üzerinde neredeyse hiç durmamıştır. Bu nedenle “sınıf” kavramından tam olarak neyi kastettiği ve kolektif kimlikler ile farkını ayırmada, sınırlı bir analiz şansı sunar. Yine yukarıda belirtildiği gibi sosyolojik bir kavram olan “tabaka” dan “sınıf” kavramının nasıl ayırt edilebileceğine dair herhangi bir tartışmaya girmez. Bu gruptaki eleştirilerin asıl odaklandığı nokta, “sınıf” kavramının tanımlanma ve öncelikli özellikleridir. Daha önce belirtildiği gibi Marx, “sınıf” kavramını mülkiyet biçimleri üzerinden şekillendirmiştir ve mülkiyet sahipliği ile mülkiyete sahip olmayanlar arasındaki farklılıklardan yola çıkmıştır. Ancak sınıfların bu şekilde tanımlanması çoğu zaman önemli problemler yaratır. Çünkü mülkiyet sahipliği farklı zaman ve toplumlarda farklı biçimler alabilir.

SORU: Sınıf kısaca nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Marx’ın anladığı anlamda mülkiyet ilişkilerinden değil, daha kısıtlı bir çerçevede pazar ilişkilerinden türeyen farklılaşmalardır. Buna göre sınıftan söz edebilmek Weber için üç ögenin paylaşılması gerekir: • Bu ögelerden ilki, bir grup insanın yaşam olanaklarının ortak olmasıdır. • İkincisi bu ortak biçimin salt ekonomik çıkar taşımasıdır ve • Üçüncü olarak bu ögenin piyasa koşullarında temsil edilmesi gerekmektedir.

SORU: Toplumsal tabakalaşma üzerine geliştirilen kuramları kaç dönemde incelemek mümkündür?

CEVAP: Toplumsal tabakalaşma üzerine geliştirilen kuramları iki dönemde incelemek mümkündür: • Birinci dönem, daha çok “tanımlama” problemi üzerinde durur ve daha çok Marx ve Weber arasındaki görüş farklılıkları etrafında şekillenir. Bu nedenle daha çok klasik toplumsal tabakalaşma kuramları olarak değerlendirilebilir. Klasik kuramlar daha kapsayıcı bir içeriğe sahiptir. Tarihsel analizler, evrensel tanımlar ve modern toplumlar için çıkarımlar barındırırlar. • İkinci dönem ise bu tür bir kapsayıcılıktan çok, II. Dünya Savaşı sonrası toplumsal ve ekonomik olarak şekillenen modern/endüstri toplumları

üzerine odaklanır. Temelde Marx veya Weber'in görüşlerine dayanılmakla birlikte, bu temel tartışmanın çağdaş koşullardaki konumuna açıklık getirme çabaları hakimdir.

SORU:

Kölelik ile sınıf arasındaki fark nedir?

CEVAP:

Kölelik, kast veya zümre sistemi tarihsel olarak görülen ve bu süreçler içerisinde dönem veya mekân olarak bir sınırlandırma getirilmesi zor tabakalaşma sistemleridir. Buna karşılık sınıf, sadece çağdaş endüstri toplumları için geçerli bir tabakalaşma sistemini ifade eder.

SORU:

İlkel komünizim nedir?

CEVAP:

Bu tür toplumlarda mülkiyet olgusu henüz şekillenmemiştir. Daha çok avcı - toplayıcı toplumları ifade eden bu aşamada, üretim kolektif bir biçimde, kabile, aşiret, akrabalık gibi ilkel bağlar yoluyla yerine getirilmektedir.

SORU: Eşitsizlik ve tabakalaşma arasında ne gibi fark vardır?

CEVAP: Tabakalaşma kapsam bakımından çok daha geniş düzeyde oluşan gruplar arası toplumsal farklılaşmaları içerir. Eşitsizlik genellikle, toplumdaki farklı grupların refah, fırsatlar veya iktidar gibi değerli kaynaklara erişebilmeleri bakımından ele alınır ve bunların dağılımındaki dengesizlikleri ifade eder. Buna karşılık, "tabakalaşma" bu kaynakların genelinden doğan gruplar arası farklılıkların grup içi ve kuşaklar arası devamlılık kazanmasını ifade eder. Ancak yine de gündelik kullanımda her iki kavram arasındaki farklılıklar önemli kavramsal sonuçlara yol açmaz ve "tabakalaşmanın", "eşitsizliğin" yapıllaşmış hâli olduğunun akılda tutulması yeterlidir.

SORU: Parti kısaca nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Weber, sınıf ve statüyü toplumsal tabakalaşmanın ayrı biçimleri olarak ele alır. Ancak buna karşın "parti" olarak ifade ettiği siyasal iktidar, bu iki tabakalaşma türünün dışında bir boyut değildir. Bunun anlamı parti üzerinden ifade edilen "siyasal güç" sınıf veya statü biçimine göre şekillenebilir. Ancak buradan Marx'ın ifade ettiği gibi siyasal güç, sınıfsal gücün doğrudan bir sonucu olarak görülmez.

SORU: Marx'ın sınıf kuramına ilişkin eleştirilerden ikinci grupta olanlar nelere vurgu yapar?

CEVAP: Marx'ın kuramını geliştirirken sürekli olarak Britanya'da kapitalizmin gelişimine referans vermesini temel alır. Buna göre Marx'ın referans kabul ettiği olgular evrensel değil, Britanya'da kapitalist gelişimi sağlayan, özgün tarihsel ve kültürel koşullardır. Marx'ın sınıf kuramında "mülkiyet"i temel almasının ve sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki çatışmanın kısıtlı bir çerçeveye sağladığı; kapitalist gelişimin içerisinde bile net bir şekilde görülmüştür. Bunun en önemli örneği "anonim şirketler" gibi karmaşık mülkiyet sistemleridir. Uzman yöneticiler için olduğu gibi Marx tarafından öngörülen

"zamanla ortadan kalkacak" sınıflar beklentisi, çağdaş endüstri yapısındaki meslek dağılımında yetersiz kalmaktadır. Marx, emek - sermaye çatışmasının ilerleyen safhalarında emeğin niteliksel önemin azalacağını ve değersizleşeceğini öngörür. Oysa çağdaş toplumlarda orta sınıfların varlığı ve niteliği bu öngörünün çok da açıklayıcı olmadığını göstermektedir.

SORU:

Kapitalist toplum aşamasının farkı nedir?

CEVAP:

Bu aşama diğer aşamalardan esaslı bir biçimde farklıdır. Öncelikle üretim sürecini ifade eden manüfaktür büyük ölçüde endüstri içerisinde şekillenmektedir. Endüstriyel üretim ilişkileri, yüksek bir hâkimiyet gücüne sahip olan sermayedar ile özgür emek arasında, aynı diğer metallerde olduğu gibi piyasa koşulları içerisinde belirlenir.

SORU:

Toplumsal tabakalaşmada klasik kuramlar ne içermektedir?

CEVAP:

Toplumsal tabakalaşmada klasik kuramlar, Marx ve Weber'in görüşlerine ve bu iki isim arasındaki farklılaşmalara dayanmaktadır. Klasik kuramlar, daha çok kavramsallaştırmaya yöneliktir ve tarihsel analizler içerir.

SORU:

Tabakalaşma nedir?

CEVAP:

Tabakalaşma, farklı gruplardan insanlar arasında toplumsal konumlarından dolayı oluşan yapısal eşitsizlikleri ifade eder.

SORU: Çağdaş Toplumsal Tabakalaşma Kuramları nasıl gelişmiştir ve gelişme sürecinin farklılaşmasında neler ön plana çıkmıştır?

CEVAP: Çağdaş toplumsal tabakalaşma kuramları, daha çok II. Dünya Savaşı sonrasında Batı dünyasında yaşanan dönüşümlerin ardından geliştirilen yaklaşımlara dayanır. Bu yaklaşımlar büyük oranda Marx ile Weber arasındaki tartışmadan filizlenmektedirler ve konumlarına göre "neoMarksist" veya "neo-Weberyen" sınıf kuramları olarak adlandırılmaktadırlar. Bu dönemin farklılaşmasında birkaç temel nedenden söz edilebilir. Bu dönemde özellikle işçi sınıfı için önemli ve geliştirici haklar, rekabetçi piyasa koşulları tarafından çizilen koşulların dışında devlet tarafından sağlanmıştır. Ayrıca bu dönemde özellikle tekel oluşma ihtimali olan sektörlerle devletin doğrudan girişimci olarak müdahale etmesi yaygın bir uygulama olarak gözlemlenmektedir. Özellikle bu sektörlerde doğrudan devlet girişimciliğine bağlı işçilerin ücret ve hayat koşulları iyileşmiş ve bu etki rekabetçi sektörlerle de yansımıştır. İşçi sendikaları" belirleyici bir güç elde etmişlerdir. Sendikaların bu gücü siyasal gelişmelere de yansımış ve kendisini "işçi sınıfı partisi" veya "sosyal demokrat parti" olarak tanımlayan pek çok parti güç kazanmıştır.

SORU: Üretim ilişkilerinde hiyerarşilerin zayıflaması doğal olarak politik mücadelelerin niteliğini nasıl değiştirmiştir?

CEVAP: Geleneksel olarak mavi yakalıları dayalı sosyal demokrat partiler, Batı toplumlarında mavi yakalıların

sayısındaki azalmaya paralel bir biçimde güç kaybetmektedir. Bu partiler kadar siyasal eğilimlerin diğer unsurları da farklı uzmanlık bilgilerine dayanan ve homojen olmayan geniş bir beyaz yakalılar grubunu ikna edici politikalar geliştirmekte zorlanmaktadır.

SORU: Goldthorpe şemasının amacı nedir?

CEVAP: Temelde gelir kaynaklarını esas alan bir sınıflandırma biçimidir. Buna göre üç temel kategori benimsenir. Bunlar; • İşveren, • Çalışan ve • Kendi hesabına çalışanları kapsar. Daha sonra bu üç temel kategorinin özellikle emek piyasası koşullarında ne tür hiyerarşik ilişkiler içerisinde bulunduğu düşünülür. Burada önemli olan çalışma koşullarını düzenleyen hizmet sözleşmelerinde ilgili grupların hangi düzeyde avantajlar edindiğidir. Böylelikle yedi kategorili bir temel şemaya kavuşulur.

SORU:

Kölelik sistemi nedir?

CEVAP:

Kölelik, insanların mülkiyet olarak tanımlandığı ve emek güçlerinin sahipleri tarafından alınıp satılabildiği bir sistemi anlatır.

SORU:

Komünist aşama anlayışı nedir?

CEVAP:

Bu aşamada öncelikle mülkiyet ilişkileri sona ermiştir ve sınıf ilişkileri endüstri toplumlarının işçileri (proleterya) lehine ortadan kalkmıştır.

SORU:

Feodalizm nedir?

CEVAP:

Feodalizm, merkezî otoritenin zayıf olduğu, buna karşılık yerel ilişkilerden türeyen ve güçlü bir koruyan ile güçsüz kullananlar arasındaki hiyerarşiyi temel alan bir siyasî örgütleniş biçimidir.

SORU:

Feodalizm aşaması nedir?

CEVAP:

Bu aşamada köleci toplumdaki mülkiyet ilişkileri kuşaklararası olarak yerleşir. Mülkiyete sahip olmayanlar, emek güçlerini bazı kısıtlamalara sahip olmakla birlikte özgür olarak kullanabilirler.

SORU:

Sosyolojik anlamda eşitsizlik nedir?

CEVAP:

Sosyolojik anlamda eşitsizlik, gelir düzeyleri yanında, statü, eğitim, cinsiyet, din, dil ve hatta giyim tarzlarından bile kaynaklanabilen karmaşık bir olgudur.

SORU: Marx, materyal koşulların değişmesinin eşliğinde gelişen toplumsal ve düşünsel gelişmeler olarak kavrar. İnsanlık tarihi, söz konusu değişimleri beş dönemde incelenebileceğini iddia eder. Bunlar nelerdir?

CEVAP: İlgili beş aşama şunlardır: • İlk aşama, “ilkel komünizm” aşamasıdır. Bu tür toplumlarda mülkiyet olgusu henüz şekillenmemiştir. • İkinci aşama, “köleci toplum” aşamasıdır. Bu aşamada mülkiyet kavramı toplumsal olarak tanımlanmıştır ve sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki mücadeleler net bir şekilde

gözlemlenebilir. • Üçüncü aşama, “feodalizm” aşamasıdır ve bu aşamada köleci toplumdaki mülkiyet ilişkileri kuşaklararası olarak yerleşir. • Dördüncü aşama, “kapitalist toplum” aşamasıdır. Bu aşama diğer aşamalardan esaslı bir biçimde farklıdır. Öncelikle üretim sürecini ifade eden manüfaktür büyük ölçüde endüstri içerisinde şekillenmektedir. • Marx için beşinci aşama bir gelecek varsayımdır ve “komünist” aşama olarak tanımlanır.

SORU:

Kazanılmış statü nedir?

CEVAP:

Kazanılmış statüler, bireylerin iradi olarak elde ettiği ve koşullarını değiştirebildiği statü tanımlamalarını içerir. Örneğin, meslek, kazanılmış statü olarak tanımlanabilir.

SORU:

Sınıf kavramı nasıl şekillenmektedir?

CEVAP:

Sınıf, modern/endüstri toplumlarında görülen özel bir tabakalaşma biçimidir. Farklı çıkar gruplarının bir araya geldiği toplumsal sınıflar arası hiyerarşik ilişki ve çatışmalardan temellenir. Bu anlamda çıkar grupları, piyasa içi konumlara (meslek, ücret vs.) göre gruplar oluşturmaktadır.

SORU:

Köleci toplum nedir?

CEVAP:

Mülkiyet kavramı toplumsal olarak tanımlanmıştır ve sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki mücadeleler net bir şekilde gözlemlenebilir. Mülkiyete sahip olanlar, sahip olmayanların emeği üzerinde açık bir hakka sahiptir ve sahip olmayanlar için emek gücünü özgür olarak kullanabilmek söz konusu değildir.

SORU: Statü kısaca nasıl açıklanabilir?

CEVAP: Weber için “sınıf” piyasa koşullarına göre belirlenen özel bir tabakalaşma biçimi iken statü bunun tersi bir biçimde toplum içerisindeki konumların belirlediği bir ölçüt olarak düşünülür. Statü gruba veya bireye toplumda atfedilen prestij, şeref ve itibarların bir bütünüdür.

SORU: Raymond Aron’un toplumsal sınıf kavramına ilişkin temel önermesi neyi vurgulamaktadır?

CEVAP: Temel önermesi, endüstri toplumlarının kaçınılmaz bir biçimde “eşitsizlikler” yarattığı ve önemli olanın bu eşitsizlikleri bertaraf edecek “demokratik” düzenlemelerin geliştirilmesi gerekliliğidir. Bu bakımdan Aron için anlamlı olan Marx veya Weber’deki gibi ekonomik koşullara odaklanılması değil, Tocqueville’de olduğu gibi siyasal koşullara özellikle de demokratik hakların geliştirilmesine önem verilmesidir.

SORU:

Eşitsizlik kavramı neyi ifade eder?

CEVAP:

Eşitsizlik, toplumdaki farklı grupların refah, fırsatlar veya iktidar gibi değerli kaynaklara erişebilmeleri bakımından ele alır ve bunların dağılımındaki dengesizlikleri ifade eder.

SORU:

Edinilmiş statü nedir?

CEVAP:

Edinilmiş statüler, bireylerin iradelerinden bağımsız olarak tanımlanan statülerdir. Bu anlamda cinsiyet veya ırk gibi faktörler edinilmiş statüler olarak tanımlanabilir.

ÜNİTE 6: TOPLUM VE ÇALIŞMA YAŞAMINDA CİNSİYET

TOPLUMSAL YAŞAMDA KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Çalışma ile toplum arasındaki etkileşim incelenirken, özellikle son dönemde üzerinde durulan konu başlıklarından biri de çalışma yaşamında cinsiyettir. Toplumsal yapı içerisinde büyük bir öneme sahip olan cinsiyet kavramı, toplum ilişkilerinden ayrı olarak düşünülemeyecek çalışma kavramı ile de etkileşim hâlinindedir.

Cinsel İdeoloji

Bireylerin, toplum içindeki statülerinin ve sahip oldukları rollerin cinsiyetleri ile ilişkilendirilmesine cinsel ideoloji adı verilmektedir. Cinsel ideoloji, toplumsal cinsiyet kavramı ile yakından ilişkilidir. Çünkü "CİNSEL İDEOLOJİNİN TEMEL MEKANİZMASI TOPLUMSAL CİNSİYETİN DOĞALLAŞTIRILMASIDIR". Yapılan araştırmalar cinsel ideolojinin bilinen tarih içerisinde cinsiyetin toplumsal ilişkilerde sürekli etkili olduğunu, değişik biçimlerde ortaya çıktığını ve cinsiyetler arasındaki güç dengesinin de değişik biçimlerinin olduğunu göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet kavramı temelde iki noktaya işaret etmektedir:

- Biyolojik cinsiyet ve
- Toplumsal cinsiyet.

BİYOLOJİK CİNSİYET, kadın ve erkek arasındaki bedensel farklılıkları vurgularken; TOPLUMSAL CİNSİYET toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip oldukları görev ve sorumlulukları ifade eden kavramdır.

Toplumsal cinsiyet, toplumsal açıdan kadın ve erkek rolleri ve yükümlülüklerini ortaya koymanın yanı sıra kadın ve erkek arasında bir hiyerarşi olduğunu da ifade eden bir kavramdır. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kavramının kullanılması ile ilgili çeşitli sorunların bulunduğu da ifade edilmektedir. Bu eleştiriler iki temel noktada toplanabilir:

- Toplumsal cinsiyet kavramı sürekli ve dinamik toplumsal yapı içerisinde dönüşüm geçiren cinsiyete bağlı kimlikleri tam olarak açıklayamamaktadır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet kavramının yeniden ele alınması gerekmektedir.

- Toplumsal cinsiyet kavramı, anlam olarak daralma göstermiştir. Toplumsal cinsiyet kavramı kullanıldığında neredeyse tamamen kadınlar ve kadınların karşılaştıkları sorunlar ifade edilmektedir.

Cinsiyete Bağlı İş Gücü Eşitsizliği

CİNSİYETE BAĞLI İŞ GÜCÜ EŞİTSİZLİĞİ, cinsel ideoloji ve toplumsal cinsiyet nedeniyle kadın emeğinin sınırlandırılmasını ve değersizleştirilmesini ifade eden kavramdır. Kadın ve erkek arasındaki sosyolojik farklılık ve toplumsal cinsiyet kavramı dönemden döneme göre değişiklik göstermesine rağmen, son dönemdeki keskin ayrım ve kadının daha dezavantajlı konuma geçmesi güçlenen burjuvazinin ve buna bağlı olarak kapitalizmin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Gerçekten, kadın emeğinin tanımlanması için gerekli olan unsurlar, örneğin belirgin bir kadın kimliği, ev ve iş yerinin ayrılması ve sonuçta kadın emeğinin sınırlarının belirlenmesi, Endüstri Devrimi sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bugünkü anlamda kadın kimliği sadece 150-200 yıl öncesine dayanan bir olgudur ki bu durum sosyolojik açıdan oldukça yakın bir döneme işaret etmektedir.

Cinsel ideoloji nedeniyle çalışma yaşamındaki iş bölümünün yanı sıra toplumsal yaşamdaki iş bölümü de "KADIN İŞİ" ve "ERKEK İŞİ" olarak ikiye bölünmüş bulunmaktadır. Böylelikle bazı işler kadın işi olarak tanımlanmıştır. Örneğin, ev işleri ya da çocuk yetiştirme kadınların doğal görevleri olarak belirlenmiştir. Kadınlar, cinsel ideoloji ve toplumsal cinsiyet nedeniyle bunları doğal görevleri olarak algıladıklarından herhangi bir ücret talep etmeksizin bütün bu işleri yapmakta ve farkına bile varmadan aile ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Bunun sonucunda kadınlar ailelerinin ücret almadan çalışan iş gücünü oluşturmaktadır.

Patriarka, erkek egemen toplum yapısını ifade eden kavramdır. Toplumsal düzen erkeklerin otoritesine bağlı olarak gerçekleştirilir ve soy ilişkilerinde erkek egemenliği vardır. Türkçe karşılığı olarak "ataerkillik" ve "pederşahilik" kavramları da kullanılmaktadır.

KADINLARIN TOPLUMSAL YAŞAMDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunlarla ilgili farklı sosyolojik yaklaşımlar bulunmaktadır.

Fonksiyonalist Kuramlar

FONKSİYONALİSTLER, cinsiyetle ilgili konulara rol ve işlev açısından yaklaşmaktadır. Toplumdaki cinsiyete bağlı ayrımlarla ilgilenen fonksiyonalist yaklaşımlar iki ana gruba ayrılmaktadır:

- Birinci grup yaklaşım, toplum yapısının ve düzenin sağlıklı bir biçimde oluşup işleyebilmesi için cinsiyete bağlı rollerin ve mevcut yapının sürdürülmesinin önemini vurgularken;
- İkinci grup yaklaşım değişen mevcut koşullar içerisinde cinsiyete bağlı rollerin yeniden tanımlanması ve cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerin mümkün olduğunca giderilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Çatışmacı Kuram

ÇATIŞMACI YAKLAŞIM, toplumsal ilişkilerin uyum ve düzenden değil, tam aksine çıkarları birbirine zıt olan unsurlardan oluştuğu görüşünden hareket etmektedir. Bu nedenle, kadın sorunları konusunda çatışmacı yaklaşımın temel hareket noktasını toplumdaki kadın ve erkek rollerinin belirlenmesinde cinsiyetler arasındaki güç farklılaşmasının etkisi olduğu görüşü oluşturmaktadır.

Feminizm

Kadınların gerek toplumsal rol ve statüleri gerekse de çalışma yaşamında sırf kadın oldukları için karşılaştıkları sorunlar nedeniyle bu konuda çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlara genel olarak FEMİNİZM adı verilmektedir. Yani feminizm, kadın sorunlarına eğilmiş yaklaşımların genel ismidir. Birden çok yaklaşım bulunmaktadır. Kadınların toplum içindeki eşitsiz durumlarının ve uğradıkları haksızlıkların ortaya konulmasının yanı sıra kadınların içinde bulundukları sorunların nasıl çözülebileceğine ilişkin yaklaşımlar temel inceleme konularını oluşturur.

Erken Dönem Feminist Yaklaşımlar

Erken dönem feminist yaklaşımlar, ana akım feminist yaklaşımlarını ifade etmektedir. Bu yaklaşımlar çok sayıda olmakla birlikte dört temel başlık altında incelenebilmektedir:

- Kadınların toplum içindeki eşitliğinin inceleyen **Liberal Feminist Kuram**,
- Kadınların yaşadıkları eşitsizliği kapitalizme değil ataerkilliğe bağlayan **Radikal Feminist Kuram**,
- Sorunların kaynağını hem kapitalizm hem de ataerkillikte bulan **Sosyalist Feminist Kuram** ve
- Kadınların sorunlarının mülkiyet ve emek ilişkilerinden kaynaklandığını savunan **Marksist Feminist Kuram**.

Postmodern Feminist Kuramlar

Erken dönem feminist kuramların yeterince kapsayıcı olmadığı görüşüyle ortaya atılmış düşüncelerin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir. Bu kuramları savunanlar, erken dönem feminist kuramların kadın sorunlarını standartlaştırdığını, çünkü bu kuramların

sadece orta ve üst sınıf beyaz kadınların deneyimlerinden yola çıkarak ortaya konulmuş düşüncelerden hareket ettikleri görüşünü savunmaktadırlar.

İrk, Cinsiyet ve Sınıf Yaklaşımı

İrk, cinsiyet ve sınıf yaklaşımı savunucularına göre, kadınların uğradıkları haksızlıklarının asıl kaynağını, bu üç kavramın kesişme noktasında aramak gerekmektedir.

Çokırklılı Feminizm

Çokırklılı feminizm tek bir kurama dayanmamakta, daha çok disiplinler arası bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda, çokırklılı feminizm yaklaşımı yöntemsel olarak da çok çeşitli bir yaklaşım kümesini ifade etmektedir.

Materyalist Feminizm

Materyalist feminizm, ana hatlarıyla incelendiğinde ilk bakışta Marksist feminizme benzemektedir. Bu yaklaşımın Marksist feminizmden ayrıldığı esas nokta, incelemelerini maddilik üzerinde temellendiriliyor olmasıdır.

Materyalist feminizm yaklaşımının iki önemli dayanağı bulunmaktadır. Bunlar;

- Yapisökümcü feminizm ve
- Marksist feminizmdir.

MATERYALİST FEMİNİZM, Marksist feminizmi esas almakla beraber yapısökümcü analiz nedeniyle Marksist feminizminden bir noktada ayrılmaktadır. YAPISÖKÜMCÜ FEMİNİZM, toplumsal cinsiyetin kültürel bir olgu olduğunu ve dil tarafından biçimlendirildiğini savunan görüştür.

Toplumsal İnşacı Feminizmi

Toplumsal inşacı feminist kuram köken itibarıyla etnometodolojiye dayanmaktadır. ETNOMETODOLOJİ, toplumsal incelemelerin sistemin bütünü yerine bireylerin deneyimleri üzerinden yapılması gerektiğini ileri süren görüştür.

ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE NEDENLERİ

Kadınlar gerek iş gücü piyasasına girişte gerekse de iş gücü piyasasının içinde erkeklere kıyasla çok sayıda ve farklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların başında;

- Yeterli eğitim seviyesine sahip olmama,
- Yeterli iş tecrübesine sahip olmama,
- Aile sorumlulukları nedeniyle çalışma yaşamına tam olarak dâhil olamama,
- İş ve meslek ayrımcılığına tabi tutulmaları ile işverenler tarafından ayrımcılığa uğrama,
- Aynı vasıf düzeyine sahip olunsu da erkeklerden daha düşük ücret alma,

- Cam tavan sendromu,
- Çifte vardiya yükümlülüğü,
- Yedek iş gücü ordusu olarak konumlandırılma ve
- Örgütlenme ile ilgili sıkıntılar sayılabilir.

Kadınlar çalışma yaşamına girişte ve çalışma yaşamının içinde, toplumsal cinsiyet, cinsel ideoloji ve cinsiyete bağlı iş gücü eşitsizliği nedeni ile birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Kadınların karşılaştıkları sorunlar birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerin birbirleri ile ilişkisi olduğu da görülmektedir. Kadınların eğitim fırsatlarından erkekler kadar yararlanamaması, düşük vasıflı ve çoğunlukla kayıt dışı olarak çalışmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, CİNSEL İDEOLOJİ ve TOPLUMSAL CİNSİYET de kadınların ücretli olarak çalışıp çalışmayacakları konusunda belirleyici olmaktadır. Kadınlar çalışma yaşamına girseler bile, yine cinsel ideoloji ve toplumsal cinsiyetten kaynaklanan engellerle karşılaşmaktadırlar.

SORU: Kadınların eşleri tarafından çalışmalarına izin verilmemesinin ve çalışan kadınların evlenmeleri ya da anne olmaları sebebiyle çalışma yaşamından bir süreliğine ayrılması nasıl sonuçlar doğurmaktadır?

CEVAP: Kadınların öncelikli sorumluluklarının ve toplum içindeki rollerinin annelik ve ev kadınlığı olduğu yönündeki algının bir sonucu olarak eşleri tarafından çalışmalarına izin verilmediği de görülmektedir. Özellikle, ailenin geçindirilmesi erkeklerin sahip olduğu rol ve yükümlülük ile ilişkilendirildiğinden, ailesinin geçimini sağlayamadığı yönündeki eleştirilerle karşılaşmak istemeyen erkeklerin de eşlerinin çalışmasına izin vermediği görülmektedir. Diğer yandan, çalışan kadınların evlenmeleri ya da anne olmaları nedeniyle çalışma yaşamından ya tamamen ya da bir süre için ayrıldıkları da görülmektedir. Bu durum kadınlar açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle çocuk sahibi olmaları nedeniyle geçici bir süre için çalışma yaşamından ayrılan vasıf düzeyleri görece daha yüksek olan kadınların kariyerleri bundan olumsuz etkilenmektedir. Çalışma yaşamından tamamen ayrılan kadınların kendi çalışmalarının ürünü olan sosyal güvenlikten yararlanma hakları da yok olmakta ve ödedikleri primler boşa gitmektedir. Dolayısıyla kadınlar sosyal güvenlik anlamında da eşlerine bağımlı hâle gelmektedirler.

SORU: Cam Tavan Sendromu nedir?

CEVAP: Kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları bir diğer sorun da cam tavan sendromudur. Cam tavan sendromu her ne kadar cinsiyet farkı gözetmeksizin hem kadın hem de erkekler için söz konusu olsa da yine toplumsal cinsiyette olduğu gibi daha çok kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunları ifade etmek için kullanılmaktadır. Cam tavan sendromunda kadınlar, özellikle üst düzeylere yükselirken görünmeyen engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu görünmeyen engeller yine toplumsal cinsiyetten kaynaklanmaktadır. Kadınlar kariyer

başamaklarında yükselseler de yükseldikleri bu pozisyonların genellikle düşük ücretli ve stratejik olarak daha az önemi olan pozisyonlar olduğu görülmektedir. **SORU:** Çifte vardiya nedir?

CEVAP: Kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları bir başka sorun çifte vardiyadır. Ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerin kadınların asli görevi olduğu düşüncesi nedeniyle çalışan kadınların işte çalışıp mesailerini tamamladıktan sonra eve gidip evde de çalışmayı sürdürmeleri “çifte vardiya” ile sömürülmelerine ve ezilmelerine neden olmaktadır.

SORU: Yedek iş gücü ordusu neyi ifade etmektedir?

CEVAP: Yedek iş gücü ordusu üç ana grupta oluşmaktadır:

- Gizli, • Gezgini ve • Durgun. Gizli yedek iş gücü ordusu ihtiyaç nedeniyle bir kere kullanılan ve ihtiyaç giderildikten sonra kullanılmamasından vazgeçilen iş gücünü ifade etmektedir. Gezgini yedek iş gücü ordusu mevsimlik çalışanları geçici işlerde iş bulduklarında çalışanları; durgun yedek iş gücü ordusu ise sürekli işsizliği ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Kadınların yedek iş gücü olarak konumlandırılıp konumlandırılmadıkları tartışmalı bir konudur. Bununla birlikte kadınlardan yedek iş gücü ordusu olarak da yararlanıldığına dair birçok örnek vardır.

SORU: Kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunların çözümü için kadınların örgütlenmesi ve örgütlü hareket etmesi önemlidir. Özellikle, çalışma yaşamının önemli aktörleri arasında yer alan sendikalara bu konuda çok iş düştüğü ifade edilmektedir. Bununla birlikte kadınlarla sendikalar arasındaki ilişkilerinin de yeterince güçlü olmadığı açıktır. Bunun nedenleri nelerdir?

CEVAP: Kadınlar ve sendikalar arasındaki ilişkilerin yeterince güçlü olmamasının en önemli nedenlerinden biri, sendikaların başlangıçta erkek egemen kurumlar olarak oluşmuş olmaları ve bu nedenle de kadın istihdamına başlangıçta olumsuz yaklaşmış olmalarıdır. Aynı zamanda kadınların sendika üyelikleri doğal karşılanmamakta, onların sendikalarda üst düzeyde yönetici olmalarına izin verilmemekte ve kadınlardan gelen talepler genellikle göz ardı edilmektedir. Bunlara ilave olarak, kadınların cinsel ideoloji ve toplumsal cinsiyetten kaynaklanan aile sorumlulukları da sendikal faaliyetlere katılmak için zaman ayırmalarına izin vermemektedir. Diğer yandan eğitim düzeyleri düşük olan ve düşük vasıf gerektiren işlerde çalışan kadınlar da sendikal faaliyetlere yakın durmamaktadır. Ayrıca, kadın iş gücünün büyük bir bölümünün kayıt dışı ve sigortasız olarak çalışmasının yanı sıra sendikalaşma oranının genel olarak düşük olduğu hizmet sektöründe veya yine sendikalaşma oranının düşük olduğu veya hiç olmadığı esnek çalışma biçimleri çerçevesinde çalışıyor olmaları da sendikalaşma oranlarını düşürmektedir.

SORU: Cinsel İdeoloji nedir?

CEVAP:

Bireylerin toplum içindeki statülerinin ve rollerinin cinsiyetleri ile ilişkilendirilmesine cinsel ideoloji adı verilmektedir.

SORU:

Biyolojik cinsiyet nedir?

CEVAP:

Biyolojik olarak cinsiyet, sahip olunan bedensel farklılıkları vurgulamak için kullanılan bir kavramdır.

SORU:

Toplumsal Cinsiyet nedir?

CEVAP:

Toplumsal cinsiyet, toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip olduğu görev ve sorumlulukları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

SORU:

Toplumsal cinsiyet neden kültürel bir olgudur?

CEVAP:

Toplumsal cinsiyet bir sosyalleştirme aracıdır. Bireyler doğdukları andan itibaren ait oldukları cinsiyet ve bu cinsiyetin sahip olması gereken davranışsal özellikler kendilerine benimsetilmektedir.

SORU:

Toplumsal Cinsiyet Kavramı nedir?

CEVAP:

Kadın ve erkek arasındaki fizyolojik ve biyolojik farklılıkları, toplumsal açıdan ortaya koymak ve sosyolojik ve kültürel anlamda vurgulamak için tercih edilen kavramdır.

SORU:

Patriarka ne anlama gelir?

CEVAP:

Patriarka, erkek egemen toplum yapısını ifade eden kavramdır. Toplumsal düzen erkeklerin otoritesine bağlı olarak gerçekleştirilir ve soy ilişkilerinde erkek egemenliği vardır. Türkçe karşılığı olarak "ataerkillik" ve "pederşahilik" kavramları da kullanılmaktadır.

SORU:

Feminizm nedir?

CEVAP:

Feminizm, kadın sorunlarına eğilmiş yaklaşımların genel ismidir. Birden çok yaklaşım bulunmaktadır. Kadınların toplum içindeki eşitsiz durumlarının ve uğradıkları haksızlıkların ortaya konulmasının yanı sıra kadınların içinde bulundukları sorunların nasıl çözülebileceğine ilişkin yaklaşımlar temel inceleme konularını oluşturur.

SORU:

Kast sistemi sosyolojik anlamda nasıl tanımlanır?

CEVAP:

Sosyolojik anlamda kast sistemi soy, ırk ya da cinsiyete bağlı, sınırları keskin olarak belirlenmiş bir toplumsal tabakalaşma sistemini ifade etmek için kullanılır.

SORU:

Çokırklılık feminizm yaklaşımı nedir?

CEVAP:

Bu yaklaşımın dayandığı temel ilke, kadınların sahip oldukları deneyimler, sahip oldukları farklı kimlikler nedeniyle birbirinden farklı sonuçların ortaya çıktığı ve bu farklı sonuçların heterojenliği arttırarak genellemeleri imkânsızlaştırdığıdır.

SORU:

Yapısökümcü feminizm nedir?

CEVAP:

Yapısökümcü feminizm, toplumsal cinsiyetin kültürel bir olgu olduğunu ve dil tarafından biçimlendirildiğini savunan görüştür.

SORU:

Beyaz yakalı iş gücü ne demektir?

CEVAP:

Beyaz Yakalı İş Gücü, hizmet sektöründe özellikle de büro işlerinde çalışan iş gücünü ifade etmek için kullanılan deyimdir.

SORU:

Mavi yakalı iş gücü ne demektir?

CEVAP:

Sanayi sektöründe, daha çok bedensel emeğini sunan iş gücüne de Mavi Yakalı İş Gücü adı verilmektedir.

SORU:

Cam tavan sendromu nedir?

CEVAP:

Cam Tavan Sendromu, çalışma yaşamında kadınların, kariyer basamaklarında yükselirken karşılaştıkları görünmeyen engelleri ifade eden kavramdır.

SORU:

Kadınlar için çifte vardiya ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Çifte Vardiya, çalışan kadınların iş yerlerinde mesailerini tamamlayıp eve geldikten sonra bile ev işleri ve çocuk bakımıyla uğraşmaları nedeniyle günün büyük bir bölümünü çalışarak geçirmek zorunda kalmalarını ifade eden bir deyimdir.

SORU:

Gizli yedek iş gücü ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Gizli yedek iş gücü ordusu ihtiyaç nedeniyle bir kere kullanılan ve ihtiyaç giderildikten sonra kullanılmasından vazgeçilen iş gücünü ifade etmektedir.

SORU:

Gezgin yedek iş gücü ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Gezgin yedek iş gücü ordusu mevsimlik çalışanları geçici işlerde iş bulduklarında çalışanları ifade eder.

SORU:

Durgun yedek iş gücü ne anlama gelir?

CEVAP:

Durgun yedek iş gücü ordusu, sürekli işsizliği ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

SORU:

Yedek iş gücü ordusu görüşü nedir?

CEVAP:

Karl Marx tarafından ileri sürülen Yedek İş Gücü Ordusu görüşüne göre, kapitalist sistem mevcut işçilere her an işlerini kaybedeceklerini hatırlatmak ve böylelikle dirençleri için bilinçli olarak bir miktar işsizlik oluşturmaktadır ya da ihtiyaç duyulduğunda çalıştıracağı bir miktar iş gücünü hazırda bekletmektedir.

SORU:

Eşit işe eşit ücret uygulanmakta mıdır?

CEVAP:

Kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlardan biri de eşit işe eşit ücret alamamalarıdır. Yapılan araştırmalar, kadınların aynı işi yapmalarına, aynı vasfı düzeyine sahip olmalarına rağmen erkeklerle göre daha az ücret aldıklarını göstermektedir. Bu o kadar yaygın ve önemli bir sorundur ki Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) "Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında 100 Sayılı Sözleşmeyi" kabul etmiştir. Ancak, "eşit işe eşit ücret" amacına ulaşabildiğini söylemek henüz mümkün değildir.

SORU:

Kadınlar sosyal güvenlik anlamında neden kocalarına bağımlı kalır?

CEVAP:

Çalışma yaşamından tamamen ayrılan kadınların kendi çalışmalarının ürünü olan sosyal güvenlikten yararlanma hakları da yok olmakta ve ödedikleri primler boşa gitmektedir. Böylece sosyal güvenlik açısından da kocalarına bağımlı hale gelmektedirler.

ÜNİTE 7: ÇALIŞMA KÜLTÜRÜNÜN DÖNÜŞÜMÜ

ÇALIŞMA KÜLTÜRÜ KAVRAMI

Dönemler ve toplumlar arasında farklılık gösteren çalışma "Mal, hizmet ve bilgi üretmek için gerçekleştirilen faaliyetler", çalışma kültürü ise çalışmaya yönelik değer, tutum, inanç ve davranışlardan oluşan bir bütün olarak tanımlanmaktadır.

Her dönem, kendi içerisinde ayrımlaştırılabilecek olsa da çalışma kültürünü merkeze aldığımızda, üç farklı dönemi öne çıkarmak mümkündür:

- Birincisi, tarımsal yapının hakim olduğu tarım toplumlarında ortaya çıkan çalışma kültürü.
- İkincisi, tarım toplumlarındaki yapının endüstrileşmeyle ortaya çıkan endüstri toplumu dönemi çalışma kültürü.
- Üçüncüsü, son otuz yılda hız kazanan değişimlerle birlikte önemli değişimlerin yaşandığı endüstri sonrası toplumu çalışma kültürü.

TARIM TOPLUMUNDA ÇALIŞMA KÜLTÜRÜ

Endüstrileşmenin ağırlık kazandığı 1750'li yıllara kadar görülmüştür. Bu dönemde çalışma kültürünü belirleyen temel özellikler; daha fazla toprak ve fiziki kuvvete sahip olmayı ifade eden güç ve toprağı işleme yeteneğidir. Kentlerde ise el emeğiyle üretimi ifade eden zanaatkarlık görülmektedir. Katı sosyal sınırlar içerisinde doğan insanlar belirli bir statü grubu içinde doğmakta ve dikey hareketlilik yolu kapalı olduğu için bu gruptan çıkamamaktadır. Yönetenler ve soylular çalışmaktan kaçınmakta, küçümsemekte ve aşağılamaktadır.

Tarım Toplumunda Aile ve Çalışma

Dış tehditlere karşı kuvvetli olmak için gerekli olan geniş aile yapısı hakimdir. Toplumsal rollerde erkek egemenliği hakimdir.

Köye dayalı yaşamda çalışma hayatında öne çıkan değerler; dayanışma, iş birliği, kanaatkârlık, kadcercilik, tevekkül ve yakın çevreye güvendir.

Gelenekçilik, yaşam tarzlarında ve çalışma ilişkilerinde alışılmış yöntemlerin devam ettirilmesidir.

Değişimden kaçınma, tarım toplumunun en önemli özelliklerinden biridir.

İnsan-Toprak-Üretim İlişkisi: Özdeşleşme, Bütünleşme

Tarım toplumlarında insanların toprakları ve ürettikleri ürünlerle özdeşleştikleri veya bütünleştikleri söylenebilmektedir. Tarıma makinenin girişi insanın doğa ve toprakla olan duygusal bağı azalttığı gibi zanaatkârlıkta da ustanın el emeğiyle ürettiği ürün arasında özdeşleşme söz konusudur.

Tarım toplumunda dinsel inançlar; kendisi ve çevresiyle uyumlu, daha toplulukçu, kadcerci, çalışma ve kazanç hırsı taşımayan, kanaatkâr bir insan tipolojisi öne çıkartmıştır.

Tarım toplumunda çalışma geçim aracıdır ve kanaatkârlık önemli bir değerdir. Aynı zamanda boş zaman kavramı da bu dönemde önemli görülmektedir.

ENDÜSTRİ TOPLUMUNDA ÇALIŞMA KÜLTÜRÜ

Bu dönemde köklü değişimler yaşanmıştır. Akılcılık toplumsal yaşamın her alanına yerleşmiş din, metafizik ve geleneksel düşüncenin önüne geçmiştir. önem kazanmıştır.

Endüstrileşmenin Başlangıcı

1750'li yıllarda endüstrileşme başlamış ancak 1800'li yıllarda kendini hissettirmiştir. Freyer'in İngiltere'yi merkeze alarak ortaya koyduğu teknik gelişmenin aşamaları, endüstrileşme sürecinin gelişimi açısından önemlidir:

1. DOKUMA ENDÜSTRİSİ DALGASI: Pamuk eğirme makinesi, mekanik dokuma tezgahı ve buhar makinesi 1700'lü yılların önemli icatları arasında sayılmaktadır.
2. DEMİR ÇELİK DALGASI: 1800'de demir, her alanda kullanılan önemli bir madde halini alır.
3. ULAŞTIRMA DALGASI: 1825 yılında ilk gemiler sefere başlar 1830'larda ilk lokomotifin çalışmasıyla endüstriyel ürünlerin taşınması kolaylaşmıştır.
4. KİMYA ÇAĞI: Suni gübreleme yöntemiyle rasyonel tarım doğmuş, teknik okullar açılmış keşifler laboratuvar ortamına taşınmış bilim adamlarının uğraşısı haline gelmiştir.

5. ELEKTRİK ENDÜSTRİSİ DALGASI: 1830-40 yılları arasında telefon ve telgraf icat edilir. Elektrikle taşıma ve ulaştırma gelişim gösterir.
6. BENZİN MOTORU ÇAĞI: 1889'dan itibaren otomobil değer kazanmaya başlar ve Amerika bu endüstride liderliği ele geçirir.

Çalışma Kültürünü Yeniden Şekillendiren Fabrika

Makinelerin kurulmasıyla fabrikalar büyük piyasalar için üretim yapmaya başlamıştır. İşler aileden ayrılmış düzenli çalışan, disiplinli, işe odaklanmış işçiler işe alınmıştır. Bu dönemde çalışma koşulları ağır ve süreleri çok uzundur. Ayrıca, işçi sınıfının ortaya çıkışı da endüstri döneminde görülmüştür.

İşsizlik ve yoksulluk nüfusu sürekli artan büyük şehirlerde kaos ve karmaşayı da arttırmıştır. Hırsızlık, gasp, cinayet vb. suçlarda artış yaşanmıştır.

Çalışanlar sert ve acımasız çalışma koşullarına karşı verdikleri mücadelelerin sonucunda çıkar odaklı duruma gelmiş ve sınıf bilinci oluşmuştur. Devletin müdahalesiyle çalışma hukuku oluşturulmuş ve sınıfsal örgütlenme için işçi sendikaları kurulmuştur.

Çalışma Yaşamında Yeni Bir İşadami ve Çalışan Tipi

Yeni işadami tipolojisi; kazanma tutkusunu içselleştirme, kazandıklarını tasarruf etme, lüks tüketimden kaçınma, birikimlerini yatırımda kullanma ve faizi meşru görmedir. İşin meslek olarak görülmesi işçiler kadar, kazanç ile orantılı olarak işverenin de özelliği olmuştur.

Çalışanlar ise işverenin din adamları, polis ve siyasetçilerle işbirliği ile fabrika düzeni çalışmayı içselleştirecek, düzenli çalışacak, bedenini disiplin altına alacak, sorun çıkarmayacak, uysal, itaatkâr, söz dinleyen bir hale dönüştürülmüştür. Ayrıca zaman kavramının önem kazanması ile şehirlerde bulunan tüm alanlar eş güdümlü hale getirilmiş ve tam adamının, tam zamanında ve tam yerinde bulunması sağlanmıştır.

Tarım toplumundaki pasif ve edilgen bireyler endüstri toplumunda akıl, bilim ve teknoloji ile doğaya hükmetmeye başlamış ve yer yüzünün tanrısı haline gelmiştir.

Bilimsel Yönetim Yaklaşımı: Rasyonel Bir Örgüt, Makinenin Uzantısı İşçi

Bilimsel yöntemlerin örgüte uyarlanması Frederick Winslow Taylor'un fabrikadaki gözlemleriyle geliştirdiği "Bilimsel Yönetim Ekolü"nün etkisi vardır. İş insanlığından çıkaran zaman ve hareket etütleriyle verimliliği arttırmaya yönelik olarak çalışanların hangi işi ne kadar sürede yapabileceklerini hesaplamıştır. Bilimsel yönetimi oluşturan kombinasyonlar şöyle özetlenebilir:

- Gelişigüzel yöntemler değil, bilim.

- İhtilaf değil, uyum.
- Bireycilik değil, işçi ve yönetim arasında iş birliği ve uyum.
- Sınırlı üretim değil, maksimum üretim.
- Her işçinin en üst verimlilik ve refah düzeyine geliştirilmesidir.

Departmanlar arası iş süreçleri birbirleriyle uyumlaştırılarak, üretim hızı artırılırken zaman ve hareket etütleri ile de çalışanların fiziksel sınırlarının zorlanacağı ağır iş koşulları yaratılmıştır.

Fordist modelde montaj hattının bir uzantısı olarak görülen işçi yabancılaşmaya başlamıştı. Ayrıca, bürokratik ve hiyerarşik yapılanma, çalışanların kararlara ve iş süreçlerine katılım hakkının olmadığı bir çalışma anlayışını getirmiştir. Bu dönemde hayatın kapitalizme uygun biçimde bürokratikleştiği ve rutinleştiği görülmektedir.

Bürokratik bir örgüt olarak fabrikalarda;

- İnsanilikten uzaklaşmış,
- Akılcı ilkelerle düzenlenmiş,
- Yoğun biçimde bölümlere ayrılmış,
- Üst yönetim iktidarı baskın olan,
- Alt kademelerdeki çalışanların görev fikrine yoğun bağlılık gösterdiği,
- Ayrıntılı iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayalı bir yapılanma söz konusudur.

ENDÜSTRİ SONRASI TOPLUMDA ÇALIŞMA KÜLTÜRÜ

Teknolojide yaşanan gelişmeler, teknolojilerin ucuzlaması ve yaygınlaşması; müşteri taleplerinde yaşanan değişimler ve müşterinin belirleyiciliğinin önem kazanması ve liberal paradigmanın öne çıkmasıyla 1970'li yıllarda endüstri toplumu krize girmiştir. Fabrikaların yerini küçük ve orta ölçekli işletmeler almıştır. bilgisayar ve elektronik teknolojisi müşteri taleplerindeki değişim hızına uygun olarak değişim göstermiş, müşteri talepleri öngörülebilmiş, kontrol etme mümkün hale gelmiştir.

Çalışma hayatında yeni teknolojileri kullanabilen, iş süreçlerinin tamamına hakim, eğitilmiş ve vasıflı beyaz yakalılar ortaya çıkmıştır. Çalışan sayıları da buna bağlı olarak azalmıştır. Sonuç olarak sendikalar güç kaybetmiştir.

Bu dönemde güç bilgiyi işe ve teknolojiye uyarlayabilenlerin eline geçmiştir. Bilgi ve hizmet işleri ağırlık kazanmıştır. Dolayısıyla, bu dönemdeki çalışan profili;

- Eğitilmiş,
- İşinde uzman,
- İş süreçlerinin bütünü hakkında bilgi sahibi,
- Çok yönlü,
- Yaratıcı,

- Muhakeme ve analiz yeteneği kuvvetli,
- Yeni teknolojileri kullanabilen,
- İnisiyatif alabilen,
- Gelişime açık,
- Takım çalışmasına uyumlu ve
- Esnek çalışmaya uyumludur.

Eğitim alanında muhakeme yeteneğini güçlendiren, bireysel yetenekleri güçlendirmeye imkân sağlayan alternatifli (kredili sistem) bir sistem ortaya çıkmıştır. Eğitim rekabette başarılı olmak isteyen işyerinde de devam etmiş ve çalışanlar yönetime katılmaya başlamıştır. Böylelikle daha verimli bir çalışma düzeni kurmak için öneri sistemlerinden yararlanma imkanı doğmuştur.

Çalışma alanlarında zaman ve mekan bütünlüğü kırılmış, esnekliği beraberinde getiren evden çalışma imkanı doğmuştur.

Ancak bu dönemde piyasalar istikrarsızlaşmış, planlama zorlaşmıştır. Çalışanların işsiz kalma riski artmış, farklı iş yerleri ve departmanlarda çalışma sık karşılaşılan bir durum haline gelmiş ve aidiyet azalmıştır.

Endüstri Sonrası Toplumda Yeni Bir Kişilik Yapısı

Rosenau'ya göre postmodern bireyin kişilik yapısı:

- Gevşek ve esnek,
- Duygulara ve içselleştirmeye yönelik,
- Kendin ol diye özetlenebilecek bir tavır benimseyen.
- Kendi toplumsal gerçekliğini kuran,
- Kişisel bir anlam arayışını sürdüren, ama arayışları sonunda ortaya çıkan şeyin hakikat iddiasında bulunmayan,
- Aktif, yaşa ve yaşat tavrıyla yetinen,
- Fantezi, mizah, arzu kültürü ve anında tatmin isteyen,
- Geçici olanı kalıcı olana tercih eden,
- Planlanmış şeylerdense kendiliğinden oluşan şeylerin yanında kendini daha rahat hissedene,
- Geleneğe, antikaya/geçmişe, egzotik, kutsal, sıra dışı ve genel ya da evrensel olana karşı yerel olana merak duyan bir yapıya sahiptir.

Postmodern bireyler kendi hayatlarıyla, kendi kişisel tatminleriyle ve kendi tanımlarıyla ilgilidirler.

Endüstri toplumunda 70-80 ve 90'lı yıllarda doğanlar Twenge tarafından "Ben Nesli" olarak tanımlanmıştır.

Bu kişilerin tipik özellikleri şunlardır:

- Bireyci ve kendine odaklı,
- Çok para kazanma isteği,
- İyi bir kariyer isteği,
- Kendi tarzıyla fark yaratma isteği,
- Kendi hayallerinin, arzularının peşinden gitme, başkalarının ne düşündüğünü umursamama,

- Şöhret olma arzusu yoğun,
- Depresif ve yalnız,
- Narsisist,
- Dine ve kiliselere, özellikle kısıtlayıcı kurallara dayatan dinsel inanışlara ve kurumlara mesafeli,
- Siyasete, protesto gösterilerine ve oy kullanmaya daha az ilgili,
- Farklılıklara hoşgörülü,
- Komşulara ve dış çevreye karşı güvensiz,
- Açık sözlü ve
- Duyguları yansıtmada rahat.

Türkiye'de 1960-1970 yılları arasında gençler toplumcu, politik ve ideolojikken 1980'lerde apolitik, bireyci, tüketici duruma gelmiştir. Kısa yoldan köşe dönme felsefesi, iş bitiricilik, dışa açılma, ekonomik başarı, tüketicilik, toplumsal sorunlara tepkisiz, ben merkezilik çalışma hayatında görülen özelliklerdir. Günümüz çalışma hayatının özellikleri şöyle özetlenebilir:

- Küçük ve orta ölçekli işletmeler öne çıkmış,
- Rekabet yoğun,
- Kariyer süresi kısa,
- Esnek çalışma tarzları ortaya çıkmış,
- Gelecek belirsiz,
- Ben merkezci,
- Aidiyet duygusu eksik,
- İş yerine bağlılık, sorumluluk ve sadakat ortadan kalkmış,
- Teknoloji kullanımı yaygın.

SORU: Tarım toplumlarında dinsel inançların çalışma kültürünün oluşmasına etkileri nelerdir?

CEVAP: Özellikle endüstrileşmenin başladığı yer olan Avrupa merkezinde değerlendirildiğinde, endüstrileşme süreci öncesinde çalışma kültürünün şekillenmesinde Hristiyanlığın oldukça etkili olduğu söylenebilir. Hristiyanlıkta kazanç hırsı, bencillik, faiz vb. kavramlara olumsuz yaklaşılarak, bunlar günah olarak görülür. Kendisi ve çevresiyle uyumlu, daha toplulukçu, kaderci, çalışma ve kazanç hırsı taşımayan, kanaatkâr bir insan tipolojisi öne çıkar.

SORU: Endüstri toplumunda aklın toplumsal yaşamın merkezinde önem kazanmasının nedenleri nelerdir?

CEVAP: Toplumsal yaşamda özellikle, din, metafizik ve geleneksel düşünce yerine aklın merkezi önem kazanmasının arka planı 15. Yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan Reform ve Rönesans hareketlerine götürülebilir. 18. Yüzyıldan itibaren ise Aydınlanma Çağı akılcılığın merkezi önem kazanmasını da beraberinde getirmiş, akılcılığın toplumsal yaşamın her alanına yerleşmesi ise Endüstri Devrimi ile kalıcılık kazanmıştır. SORU: Endüstrinin başlangıcı hangi döneme denk gelir?

CEVAP: Tarım toplumundaki toplumsal yapılarda köklü dönüşümler ortaya çıkarmış olan endüstrileşmenin köklerini hangi tarihe kadar götürebilirsiniz? MS 1000’li yıllardan itibaren batıda kentleşmenin ortaya çıktığı, kentlerde esnaf ve zanaatkarlığın olduğu, birtakım basit tezgâhlarda üretim yapıldığı biliniyor. Bu örgütlenme ve yaşam şekilleri toplumsal yapıyı sarsacak büyüklükten ve üretim miktarından oldukça uzaktır. Küçük ölçekli makinelerle, az sayıda insanın çalıştığı bir üretim yapısı söz konusudur. İnsanlık tarihini etkileyecek ölçüde büyük değişimlerin yaşandığı endüstrileşme girişimlerinin ilk ayak sesleri 1750’li yıllarda duyulmaya başlamıştır. 1800’li yıllar ise endüstrileşmenin tüm Avrupa’yı etkisi altına aldığı ve büyük değişimler yarattığı dönemdir.

SORU: Endüstrileşmeyle birlikte nasıl bir işadımı zihniyetine ihtiyaç duyulmaktadır?

CEVAP: Yeni işadımı tipolojisinin kazanma tutkusunu içselleştirmesi, kazandıklarını tasarruf etmesi, lüks tüketimden kaçınması, birikimlerini yatırımda kullanması ve paradan paraya kazanmayı yani faizi de meşru görmesi gerekmektedir.

SORU: Endüstrileşme ile nasıl bir çalışan tipi ortaya çıkmıştır?

CEVAP: Fabrika düzenini çalışmayı içselleştirecek, düzenli çalışacak, bedenini disiplin altına alacak, sorun çıkarmayacak, uysal, itaatkâr, söz dinleyen bir çalışan tipine ihtiyaç duyulmaktadır.

SORU: Bilimsel yönetimi oluşturan yapı nasıl özetlenebilir?

CEVAP: Bilimsel yönetimi oluşturan yapı şöyle özetlenebilir: • Gelişigüzel yöntemler değil, bilim, • İhtilaf değil, uyum, • Bireycilik değil, iş birliği, • Sınırlı üretim değil, maksimum üretim, • Her işçinin en üst verimlilik ve refah düzeyine geliştirilmesi.

SORU: 1970’li yıllarda endüstri toplumunun, fabrikaların, kitle örgütlerinin ve sendikaların krize girmesinin nedenleri nelerdir?

CEVAP: İlgili krize girme nedenleri şöyle sıralanabilir: • Teknolojide yaşanan gelişmeler, teknolojinin ucuzlaması ve yaygınlaşması, • Müşteri taleplerinde yaşanan değişimler ve müşterinin belirleyiciliğinin önem kazanması ve • Liberal paradigmalara öne çıkışıdır.

SORU: Endüstri sonrası toplumda öne çıkan bilgi ve hizmet işlerinde çalışan beyaz yakalı olarak tanımlanan işçilerin genel özellikleri nelerdir?

CEVAP: Beyaz yakalı olarak tanımlanan işçilerin genel özellikleri şunlardır: • Eğitimli, • Çalıştığı işte uzman, • İş süreçlerinin bütünü hakkında bilgi sahibi, • Çok yönlü, • Yaratıcı, • Muhakeme ve analiz yeteneği kuvvetli, • Yeni teknolojileri kullanabilen, • İnisiyatif alabilen, • Gelişimi

açık, • Takım çalışmasında uyumlu ve • Esnek çalışmaya uyumlu.

SORU: Jean M. Twenge’e göre, “Ben nesli” olarak tanımladığı 1970, 1980 ve 1990’larda doğmuş insanların temel özellikleri nelerdir?

CEVAP: “Ben nesli” olarak tanımlanan insanların temel özellikleri şunlardır: • Bireyci ve kendine odaklı, • Çok para kazanma isteği, • İyi bir kariyer isteği, • Kendi tarzıyla fark yaratma isteği, • Kendi hayallerinin, arzularının peşinden gitme, başkalarının ne düşündüğünü umursamama, • Şöhret olma arzusu yoğun, • Depresif ve yalnız, • Dine ve kiliselere, özellikle kısıtlayıcı kurallara dayatan dinsel inanışlara ve kurumlara mesafeli, • Siyasete, protesto gösterilerine ve oy kullanmaya daha az ilgili, • Farklılıklara hoşgörülü, • Komşulara ve dış çevreye karşı güvensiz, • Açık sözlü ve • Duyguları yansıtmada rahat.

SORU:

Geniş anlamıyla çalışmayı tanımlayınız.

CEVAP:

Geniş anlamda çalışmayı “Mal, hizmet ve bilgi üretmek için gerçekleştirilen faaliyetler” olarak tanımlayabiliriz.

SORU:

Çalışma kültürü nedir?

CEVAP:

Çalışma kültürü, bir toplumda çalışmaya yönelik değer, tutum, inanç ve davranışlardan oluşan bir bütün olarak tanımlanabilir. Çalışma kültürü dönemler ve toplumlar itibarıyla farklılıklar göstermektedir.

SORU:

Çalışma kültürünün dönemlerini anlatınız.

CEVAP:

Çalışma kültürünü merkeze aldığımızda, üç farklı dönemi öne çıkarmak mümkündür. Birincisi, tarımsal yapının hakim olduğu tarım toplumlarında ortaya çıkan çalışma kültürü. İkincisi, tarım toplumlarındaki yapının endüstrileşmeyle birlikte farklı bir hâl aldığı, ortaya yeni ve bambaşka bir çalışma kültürünün çıktığı endüstri toplumu dönemi. Üçüncüsü, özellikle son otuz yılda hız kazanan değişimlerle birlikte endüstri toplumundaki çalışma kültüründe önemli değişimlerin yaşandığı endüstri sonrası toplum olarak nitelenen dönemdir.

SORU:

Tarım toplumlarında “Güç” neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Tarım toplumlarında “güç” daha fazla toprağa ve fiziki kuvvete sahip olmaktan geçmektedir.

SORU:

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Tarım toplumlarında çalışma kaynağı nedir?

CEVAP:

Tarım toplumlarında çalışmayı belirleyen şey toprağın işlenmesidir. Çalışma kültürü de tarımsal üretime dayalı olarak şekillenir.

SORU:

Zanaatkârlık nedir?

CEVAP:

Zanaatkârlık küçük işletmelerde, az sayıda insanın el emeğiyle üretimde bulunduğu bir çalışma şeklini yansıtmaktadır.

SORU:

Tarım toplumlarında toplumsal rollerde erkek egemenliğinin sebepleri nelerdir?

CEVAP:

Dış tehditler karşısında caydırıcı olması, hem bütün alanlarda güvenliği sağlaması hem de toprağın işlenmesinin fiziki güce dayanması erkek egemenliği beraberinde getirmiştir.

SORU:

Köye dayalı yaşamda çalışma hayatında öne çıkan değerler nelerdir?

CEVAP:

Dayanışma, iş birliği, kanaatkârlık, kadercilik, tevekkül ve yakın çevreye güvendir.

SORU:

Endüstri toplumlarında aklın önem kazanması hangi tarihte gerçekleşmiştir?

CEVAP:

Endüstri toplumunda akıl toplumsal yaşamda merkezi önem kazanmıştır. Toplumsal yaşamda özellikle din, metafizik ve geleneksel düşünce yerine aklın merkezi önem kazanmasının arka planı 15. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan Reform ve Rönesans hareketlerine götürülebilir.

SORU:

Endüstrileşme girişimlerinin başlangıç tarihi nedir?

CEVAP:

İnsanlık tarihini etkileyecek ölçüde büyük değişimlerin yaşandığı endüstrileşme girişimlerinin ilk ayak sesleri 1750'li yıllarda duyulmaya başlamıştır. 1800'lü yıllar ise endüstrileşmenin tüm Avrupa'yı etkisi altına aldığı ve büyük değişimler yarattığı dönemdir.

SORU:

Freyer'in ortaya koyduğu teknik aşamaları sırasıyla yazınız.

CEVAP:

Dokuma endüstrisi dalgası, Demir çelik dalgası, Ulaştırma dalgası, Kimya çağı, Elektrik endüstrisi dalgası ve Benzin motoru çağı.

SORU:

Elektrik endüstrisi dalgasını anlatınız.

CEVAP:

Elektrik endüstrisi dalgası; telefon ve telgraf 1830 ile 1840 yılları arasında icat edilir. Ancak bu dalga büyük bir endüstri olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde, kuvvetli akım tekniğine geçişle birlikte başlar. Bu yeni endüstri bütün kendisinden önceki endüstrileri kökten değiştirir. Elektrik sayesinde taşıma ve ulaştırma farklı bir şekle bürünür.

SORU:

Endüstri ve tarım toplumlarının birbirinden ayrıldığı en önemli nokta ne olarak görülmektedir?

CEVAP:

Endüstri toplumunun tarım toplumundan ayrıştığı en önemli noktalardan birini işletmenin aileden ayrılması oluşturmaktadır.

SORU:

İşçi sınıfı terimini açıklayınız?

CEVAP:

İşçi sınıfı, hayatlarını sadece o işi yaparak kazanan, belirli saatler içinde emeğini fabrikanın hizmetine sunan, fabrika çalışma tarzına uyan, endüstri toplumuna özgü bir sınıftır.

SORU:

İşçilere son derece düşük ücretler ödenmesinin sebebi nedir?

CEVAP:

Kentlerde yoğun bir işsizliğin bulunması, iş bulabilmek ve karnını doyurabilmek için minimum koşulları kabul etmeye hazır binlerce insanın varlığı, işverenlerin son derece düşük ücretler ödeyerek çalışanların emeklerini sömürmesine neden oluyordu. Bu son derece sert ve acımasız çalışma şartlarının oluşması zamanla işverenler karşısında zayıf konumda bulunan ve kişisel girişimlerle sonuç alamayacak olan çalışanlarda bir çıkar ve sınıf bilinci oluşmasına da neden olmuştur.

SORU:

Yeni işadamı tipolojisini anlatınız.

CEVAP:

Kazanma tutkusunu içselleştirmesi, kazandıklarını tasarruf etmesi, lüks tüketimden kaçınması, birikimlerini yatırımda kullanması ve paradan para kazanmayı yani faizi de meşru görmesi gerekmektedir.

SORU:

Yeni girişimci sınıfı Weber'in tanımı ile yazınız.

CEVAP:

Weber'in köklerini Protestan ahlakına dayandırdığı çok çalışan, tasarruf yapan, lüks tüketimden kaçınarak kazandığını üretime harcayan, bedensel zevklerini kontrol altına alan, kazanç hırsını da meşru sayan yeni bir girişimci sınıf ortaya çıkacak, para kazanma ve kazanç hırsı meşru görülecektir.

SORU:

İnsan doğa ilişkisindeki değişimler nelerdir?

CEVAP:

İnsanın akıl ve pozitif bilimle doğanın yasalarını keşfetmesi, teknoloji ve endüstrileşme ile yasalarını keşfettiği doğanın hakimi hâline gelmesi endüstri toplumunda insan-doğa ilişkisinde önemli değişimler yaratır. İnsanın tarım toplumundaki kendisi dışında şekillendirilen bir dünyadaki pasif nesne konumundan, endüstri toplumunda akıl/bilim/teknoloji ile doğayı hükümdarlığı altına alıp doğanın hakimi hâline geldiği kuvvetli bir özne konumuna geçiş, insanın yeryüzünün tanrısı hâline gelmesi söz konusudur.

SORU:

Bilimsel yönetimi oluşturan kombinasyonlar nelerdir?

CEVAP:

Gelişigüzel yöntemler değil, bilimdir. İhtilaf değil, uyumdur. Bireycilik değil, iş birliğidir. Sınırlı üretim değil, maksimum üretilimdir. Her işçinin en üst verimlilik ve refah düzeyine gelişidir.

SORU:

Fordist üretim modelinden beklenen nedir?

CEVAP:

Fordist üretim modelini uygulayan fabrikalarda işçi, montaj hattının bir uzantısı olarak görülüyor ve kendisinden beklenen işi sorgulamadan yerine getirmesi bekleniyordu. Bu durum iş süreçleri üzerinde çalışanın yabancılaşmasına yol açıyordu. Montaj hattında çalışan işçilerin ikamelerinin kolay olması, herhangi bir itaatsizlik ve verimsizlik durumunda bu işçilerin işten çıkarılmasını ve çok kısa bir sürede bu işçilerin yerinin doldurulmasını da beraberinde getiriyordu. Montaj hattı, bürokratik ve hiyerarşik yapılanma, çalışanların kararlara ve iş süreçlerine katılım hakkının olmadığı bir iş yapılanmasını ortaya çıkarıyordu. Fordist üretimin büyük verimlilik ve kârlılık sağlaması, bu üretimin kısa zamanda endüstri toplumunun temel üretim tarzı hâline gelmesine yol açtı.

SORU:

1970'li yıllarda yaşanan krizin sebeplerini yazınız.

CEVAP:

1970'li yıllarda endüstri toplumunun, fabrikaların, kitle örgütlerinin ve sendikaların krize girmesinin önemli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin en öne çıkanları teknolojiye yaşanan gelişmeler, teknolojilerin ucuzlaması ve yaygınlaşması, müşteri taleplerinde yaşanan değişimler ve müşterinin belirleyiciliğinin önem kazanması ve liberal paradigmaların öne çıkışıdır.

SORU:

Beyaz yaka olarak tanımlanan işçilerin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Beyaz yakalı olarak tanımlanan işçilerin genel özellikleri eğitilmiş, çalıştığı işte uzman, iş süreçlerinin bütünü hakkında bilgi sahibi, çok yönlü, yaratıcı, muhakeme ve analiz yeteneği kuvvetli, yeni teknolojileri kullanabilen, inisiyatif alabilen, gelişime açık, takım çalışmasına uyumlu ve esnek çalışmaya uyumlu olmalarıdır.

ÜNİTE 8: MESLEKLER VE GELECEKTE ÇALIŞMA

MESLEK VE İLGİLİ KAVRAMLAR

ÇALIŞMA, insanın fiziksel çevresini değiştirebilmek için gerçekleştirdiği amaçlı bir çaba olarak ifade edilebilir.

Auster çalışmanın toplum için, satın alınabilecek mal ve hizmet üretimini sağlarken birey için, bunları satın alabilecek parayı sağladığını belirtir. Çalışma toplumsal bağın ve kendini gerçekleştirmenin yeridir. Çalışma insanın ruhsal yapısını ve gündelik etkinlik çevrimlerinin kurucu unsurlarından biridir. Çalışmanın önemli nitelikleri şunlardır:

1. Para: Gereksinimleri karşılamak için ücret, maaş temel kaynaktır.
2. Ekinlik düzeyi: Beceri ve yeteneklerin elde edilmesi ve kullanılması için temel oluşturur.
3. Değişiklik: Ev içi haricinde alternatif ortamlara erişim sağlar.
4. Zamansal yapı: Gün işin ritmine göre düzenlenir.
5. Toplumsal temaslar: arkadaşlık ve paylaşılan etkinliklere katılma fırsatı sunar.
6. Kişisel kimlik: İstikrarlı toplumsal kimlik sunar.

İŞ, ücret karşılığı yapılan çalışmadır. Çalışma ücretli ya da ücretsiz olabilir.

MESLEK: istikrarlı, yaşam boyunca ya da emekli olana kadar süren, sistematik düzenlenmiş kazanç sağlayan çalışma biçimidir.

Bireyin eğitimi, geldiği toplumsal köken, elde ettiği gelir düzeyi, geliri nasıl değerlendirdiği, ne tür yaşam tarzına sahip olduğu yaptığı meslekle ele alınır.

Meslek işe göre, daha yüksek düzeyde sistematik bilgi gerektirir. Meslekte süreklilik esastır. Meslek sahibi olmak insana bağımsızlık kazandırır. Meslek ruhsal tatmin, mutluluk üzerine önemli etkisi vardır.

İş bölümü ve uzmanlaşmanın fazla olduğu toplumlarda meslek sayısı ve çeşitliliği fazladır. Meslek eğitim faaliyeti sonucu ortaya çıkar.

Modern toplumlarda mesleğin önemi şu noktalarda toplanabilir:

1. Meslek genel yaşamın bir alanıdır.
2. Sosyal yaşam ve gelir yaşam sivilini belirler.
3. Başarı meslek başarısıyla ölçülür.
4. Mesleki niteliklerin artması uzmanlaşma ile ilgilidir.
5. İş ortamı sosyal ilişki sağlar.
6. İnsan kişiliğine gelişme şansı verir.
7. Sosyal durumun istikrarının kazanç belirler.
8. Her meslekte çeşitli sorunlar vardır.

Ülkeden ülkeye ön plana çıkan meslekler değişiklik gösterir (S:215, Tablo 8.1).

Meslekler Sınıflaması

Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması ISCO-08'e göre;

1. Yöneticiler: Başkanlar, üst düzey yöneticiler ve kanun yapıcılar, ticari ve idari müdürleri, üretim ve uzmanlaşmış hizmet müdürleri.
2. Profesyonel meslek mensupları: Bilim ve mühendislik, sağlık, eğitim iş ve yönetimle ilgili meslek mensupları.
3. Teknisyen, tekniker ve yardımcı meslek mensupları.
4. Büro hizmetinde çalışanlar: Genel büro, müşteri hizmetleri, sayısal işlem ve malzeme kayıtları vb.
5. Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları: Pazara yönelik tarım, ormancılık, su ürünleri çalışanları ile çiftçiler, balıkçılar.
6. Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar: İnşaat, metal işleme el sanatları, elektrik, gıda işleme, ağaç işleri, giyim eşyası vb.
7. Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar: Sabit ve tesis makine operatörleri, montajcılar, sürücüler.
8. Silahlı kuvvetlerle ilgili meslekler: Subaylar ve diğer rütbeliler.
9. Hizmet ve satış elemanları: Hizmetler, satışlar, kişisel bakım ve koruma hizmetleri.
10. Nitelik gerektirmeyen meslekler: Temizlikçiler, yardımcılar, diğer sektörde çalışan yardımcılar.

Meslek sınıflamanın bir diğer yolu yakalardır. Mavi yakalılar genellikle saat başı ödene ücret alır. İmalat sanayi, maden işçileri, tamir, bakım, onarım inşaat

alanlarında çalışırlar. İdari işlerde ve büro işlerinde çalışanlara ise beyaz yakalılar denir. Eğitim düzeyi mavi yakalılara göre daha yüksek olabilir. Birleşmiş milletler çevre programında yeşil yakalı meslekler ifade edilmiştir. İmalat tarım, ar-ge sektörlerinde insanlığın karşılaştığı çevresel tehditleri gidermeyi amaçlarlar. Çevre dostu ve toplumsal fayda için çalışan sivil toplum kuruluşları da yeşil yakaya dahil edilebilir.

PROFESYONEL MESLEK KAVRAMI VE PROFESYONELLEŞME

Profesyonel Meslek Kavramı

Profesyonel mesleğin tanımına ilişkin öne çıkan ortak unsurlar şunlardır:

1. Anlaşılması ve kullanılması güç, talep edilen bir bilgi,
2. Yüksek eğitim düzeyi ve hayat boyu öğrenim bilinci,
3. Piyasada ayrıcalıklı bir yer ve kontrol olanağı,
4. Bilgiye dayalı mesleki statü ve maddi ödüller,
5. Örgütlenme sayesinde kazanılmış topluluk, üyelik ve kurum kimliği duygusu,
6. Bağlılık, sorumluluk ve meslektaşlık bilincidir.

Profesyonel Meslek Kavramını Açıklayan Yaklaşımlar

Profesyonel mesleği karakterize ettiği düşünülen altı nitelik şunlardır:

- Genel, sistematik bilgi,
- Müşteriler üzerinde otorite,
- Kendi çıkarlarından çok toplumun çıkarlarına yönelme,
- Dışsal kontrol yerine öz kontrol mekanizması,
- Mesleğin profesyonel olduğunun toplum ve yasalar tarafından onaylanması,
- Ayırt edici kültürdür.

Ritzer'e göre profesyonel meslek olma yolunda şu süreçlerden geçilmektedir:

- Mesleğin tam zamanlı hale gelmesi,
- İsim değişimi ile mesleğin özel olarak seçilmiş belli etki alanına sahip olması,
- Ulusal dernek kurulması,
- Eğitim alanının açılması,
- Etik kuralların belirlenmesi,
- Popüler ve yasal destek kazanmak için politik girişimde bulunulmasıdır.

Profesyonelleşme

Lisans ya da lisansüstü diplomaya sahipler profesyonel statüye yerleşebilirler. Özel sektördeki artan rekabet kişileri sürekli kendilerini geliştirmeye yöneltmektedir.

Profesyonelleşme, mesleğe kontrollü giriş ve uygulama sisteminin görülmesi, uygulama kodları,

sahip olunan statüler, göreceli otonomi, topluma hizmet gibi rol onayan süreçtir. Profesyonelleşme sürecini, bir aktivite üzerinde kontrol tekeli sağlamayı amaçlayan mesleki bir piyasa stratejisi olarak ele alarak sınıf yapısı içinde avantajlı bir konumu garantileyeceğini ileri süren görüş, Larson'un etkili çalışmasında oldukça merkezî bir konumdadır.

Freidson profesyonelleşmenin mesleki kapanma ve kontrol süreci olduğunu mesleki ve örgütsel yeteneğin kurumsallaştırdığını, bu sayede ekonomik ve toplumsal avantajlar elde etmek için kaynak olduğunu belirtmiştir.

GELECEKTE ÇALIŞMA YAŞAMI

Modern endüstriyel toplum şu özelliklere sahiptir:

- Fabrika üretimi ya da endüstrileşme,
- İleri düzeyde iş bölümü,
- Otoritenin merkezileşmesi,
- Bürokratikleşme,
- Büyük ölçekli işletmeler,
- Mekanik evren/ya da organizasyon anlayışı ve kişisellikten uzaklaştırma,
- Rasyonalite ve püritan etik,
- İlerleme ve evrim anlayışı,
- Düzen ve homojenleşme,
- Yaşamın demistifikasyonu,
- Standartlaşma ve kitle üretimi (Bozkurt, 2003).

Diğer taraftan enformasyon/bilgi toplumunun temel özellikleri ise şunlardır:

- Enformasyon/bilgi temelli ekonomiye ve topluma yöneliş,
- Endüstri toplumunun simgesi olan makine teknolojisinin yerini, enformasyon toplumunda iletişim/enformasyon teknolojilerinin ve ağlarının alması,
- Küresel rekabet,
- Hızlı değişim,
- Dolayısıyla ölçek ekonomisinden zaman ekonomisine yöneliş,
- Esneklik ve çeviklik,
- Bürokratik yapıların ayak bağı olarak görülmesi,
- Her alanda merkeziyetçilikten uzaklaşma,
- Farklılaşma,
- Siber uzaylar ve ağlar,
- Bilgi işleri ve bilgi işçileri,
- Yaşam boyu eğitim,
- Bireyin konumunda güçlenme,
- Katılımcı demokrasinin gelişimidir.
- İnsan beyninin akılcılaştırma yönünde tek boyutlu geliştiren modern düşüncenin yerine,

akılla birlikte, insan doğasındaki yaratıcılık yeteneğinin de geliştirilmesi hayati bir önem kazanmıştır. Bu da daha çok hafızanın güçlendirilmesine dayanan ezberci eğitim anlayışının sorgulanmasına yol açmıştır.

- Baudrillard'ın ifadesiyle her şey kültürel hale gelmektedir. Endüstri toplumunun materyalist karakterinin aksine enformasyon toplumu postmateryalisttir. Enformasyon hem bir mal hem de kültürel kimlikle ilgilidir (Bozkurt, 2003).

TÜRKİYE'DE MEVCUT İŞ GÜCÜ VE İSTİHDAM GÖSTERGELERİ

Mevsim etkilerinden arındırılmış temel iş gücü göstergeleri, Sayfa 225'deki Tablo 8.2'de verilmiştir. İş gücünün eğitim ve yaş dağılımları ise;

- Toplam iş gücünün %17,4'ünü 15-24 yaş grubundakiler oluşturmaktadır.
- Lise altı eğitimlilerde iş gücünü katılma oranı erkeklerde %70,4, kadınlarda %25,9 dur.
- Yükseköğretim mezunu erkeklerde %85 olan iş gücüne katılım oranı, kadınlarda %70,2'dir.

2011 yılı için istihdam edilenlerin;

- %71'i erkektir.
- %58,5'i lise altı eğitimlidir.
- %61,7'si ücretli, maaşlı veya yevmiyeli, %24'ü kendi hesabına veya işveren, %14,4'ü ise ücretsiz aile işçisidir.
- %59'u 10 kişiden az çalışanı olan iş yerlerinde çalışmaktadır.
- %3,2'sinin ek işi vardır.
- %2,6'sı mevcut işini değiştirmek için yeni iş aramaktadır.
- Ücretli olarak çalışanların %86'sı sürekli işte çalışmaktadır.

2011'de işsizler sıklıkla (%29,6) eş dost aracılığı ile iş aramaktadır. İşsizlerin %85,4'ü daha önce bir işte çalışmıştır. İş gücü dışında olanların %50,3'ü daha önce bir işte çalışmıştır.

TÜRKİYE'DE 2020 YILINA KADAR MESLEKİ DEĞİŞİM EĞİLİMLERİ

İstihdam büyüme eğilimi veri alınarak toplam istihdamın 2020'ye kadar 10 yılda beş milyon artması beklenmektedir. 2020'ye kadar tarımdan çıkış hızı yavaşlamaktadır. Hizmet ve imalat sektörleri istihdam yaratmaktadır. Sanayi istihdamının bileşimi mesleklere yönelik talebi etkileyecektir. Bilimsel ve mühendislik alanlarında yükselme gözlenmektedir. Kişisel hizmet ve büro elemanlarının sayısı artmaktadır. Vasıfsız mesleklerdeki artış da bir süre devam edecektir. Öğretmen ve mühendislerin sayısı artmaktadır. Kendi kendine yeten tarım faaliyetinde istihdam

kalmayacaktır. İnşaat makine operatörlerinin sayısı artmaktadır. Teknik meslekler artacaktır. Kamu istihdamının ağırlıklı olduğu mesleklerde kestirimler istatistiksel olarak anlamlı değildir. Vasıflı hizmetlerde istihdam artmaktadır. Tarım kesiminde ve düşük nitelikli hizmet varlığını sürdürecektir. Ara teknik elemanlar ve büro hizmetleri büyüme ile aynı yönde hareket etmektedir. Öğretmen sayısı artmaktadır.

SORU: ILO Ankara Ofisi'nin öncülüğünde yapılmış olan, önümüzdeki on yıl için 27 temel meslek grubundaki istihdam tahminlerini içeren, Türkiye için bir ilk mesleki kestirim çalışmasının bilgileri nelerdir?

CEVAP: Türkiye için bir ilk mesleki kestirim çalışmasının bilgileri şöyle sıralanabilir: • Sınai istihdamın bileşimi mesleklerle yönelik talebi etkileyecektir. Tarımda ve zanaatkar mesleklerinde azalma görülmektedir. Bu azalışın bir bölümü vasıfsız kategorisindeki artışa yansıyor, bunların bir kısmı vasıfsız kent çalışanları olacaktır. Yakın dönemde gözlenen tarım istihdamındaki artış, anlaşılan geriye dönecektir. Diğer tüm mesleklerde, kriz öncesi 2008 yılına göre artışlar görülmektedir. • Bilimsel ve mühendislik alanlarında yükselme gözlenmektedir. • Kişisel hizmet ve büro elemanlarının da sayısı artmaktadır. • Vasıfsız mesleklerdeki artış da bir süre daha devam edecektir. Tarımdan çıkanların bir kısmı muhtemelen bu meslekleri beslemektedir. • Öğretmen ve mühendislerin sayısı artmaktadır. • Kendi kendine yeten tarım faaliyetlerindeki istihdam yok olacaktır. • İnşaat ve fabrika-makine operatörlerinin de sayısı artmaktadır. • Teknik mesleklerde bir miktar artış gözlenmektedir. • Büro ve hizmet mesleklerinde artış olacaktır. • Elde edilen bu resimde, istihdam artışının önemli bir bölümü genel lise mezuniyeti düzeyindeki mesleklerde olmaktadır. Bu mesleklerde, aktif iş gücü politikalarının oynayabileceği önemli bir rol yoktur. • Profesyonel ve teknik disiplinlerde de bir artış gözlenmektedir. Bu meslekler üniversite ve teknik okul diploması gerektirmekte ve kentsel alanlarda yoğunlaşmaktadır. Araştırmacının bundan çıkardığı sonuç, il düzeyinde değil, bölge düzeyinde mesleki görünüm çalışmalarının yeterli olacağı yönündedir. Zaten, AB ülkeleri için ilk mesleki dağılım kestirimini yapmakta olan CEDEFOP da bölge temelinde çalışmaktadır.

SORU:

Çalışmayı fiziksel ve toplumsal yönüyle tanımlayınız.

CEVAP:

Çalışmanın karmaşık olmasının temelinde onun fiziksel ve toplumsal yönlerinin birlikte olması yatmaktadır. Bu iki yönü de içeren ve açıklayan bir tanımda çalışmanın "insanın fiziksel çevresini değiştirebilmek için gerçekleştirdiği amaçlı bir çaba" olduğu ifade edilmektedir.

SORU:

Arendt' e göre çalışma kavramı nedir?

CEVAP:

Arendt, emek ile çalışma arasında yaptığı ayırmada çalışma kavramının "dünyaya nedensellik sağlayan, ellerimizle üstlendiğimiz aktivite" olduğunu belirtmiştir.

SORU:

Auster çalışmayı nasıl tanımlamıştır?

CEVAP:

Auster, toplum açısından çalışmanın satın alınabilecek mal ve hizmet üretimini sağlarken birey açısından ise bunları satın alabilecek parayı sağladığını ifade etmektedir.

SORU:

Çalışmanın niteliklerini maddeler halinde yazınız.

CEVAP:

Para
Etkinlik düzeyi
Değişiklik
Zamansal yapı
Toplumsal temaslar
Kişisel kimlik

SORU:

Etkinlik düzeyi kapsamında çalışmanın niteliğini nedir?

CEVAP:

Etkinlik düzeyi çalışma çokluk, beceri ve yeteneklerin elde edilmesi ve kullanılması için bir temel oluşturur. Çalışmanın rutin olduğu bir durumda dahi çalışmak, bir kişinin içinde enerjilerini kullanabildiği, yapısal bir çevre sağlar. O olmadan, bu tür beceri ve yetenekleri kullanma fırsatları azalabilir.

SORU:

"İş" nedir?

CEVAP:

İş, çalışmadan bağımsız bir kavram olmamakla beraber iş ve çalışma arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. İşin "ücret karşılığı yapılan" bir tür çalışma olduğu söylenebilir.

SORU:

İş ile çalışma arasındaki temel fark nedir?

CEVAP:

Çalışma ücretli ya da ücretsiz gerçekleştirilen bir faaliyet iken iş bir ücret ya da kâr elde etme amacı taşımaktadır.

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

SORU:

Modern toplumlarda mesleğin önemi nasıl anlatılmaktadır?

CEVAP:

Meslek, aile ve boş zaman yanında genel yaşamın yalnızca bir alanını oluşturur. Sosyal yaşam ve onu belirleyen gelir, yaşam stiline belirlenmesinde en önemli faktördür. İnsanların yaşamda başarılar, genelde meslek başarılarıyla ölçülür ve mesleki nitelik, sınıflandırma, sosyal statü yükselmeleri için bir araçtır. Mesleki niteliklerin artırılması, uzmanlaşma ve yönelimlerle yakından ilgilidir. İş ortamı, bir sosyal ilişkiler ortamıdır. Bundan kişinin özel yaşamı ve aile yaşamı da etkilenir. Meslek insana kişiliğini geliştirme şansı veren en önemli alandır. Kişinin mesleki rollerine göre belirlenen kazanç, sosyal durumun istikrarını belirler. İnsanların meslekleriyle olan ilişkileri problemsiz değildir. Kadınların çifte yükü, meslekte yükselme şansı olmayan işçiler gibi çeşitli sorunlar söz konusudur.

SORU:

Kanada'da hızla büyüyen iş sektörleri nelerdir?

CEVAP:

Yiyecek hizmetleri/işleri, iletişim işçileri, elektrik makine tamiri işi ve teknisyenler.

SORU:

Türkiye'de hızla büyüyen ve gerileme gösteren meslek grupları nelerdir?

CEVAP:

Türkiye'de hizmet işçileri ve üretim işçilerine ihtiyaç hızla artarken tarım işçilerine olan gereksinim azalmaktadır.

SORU:

Yönetici olarak çalışan grubu tanımlayınız.

CEVAP:

Başkanlar, üst düzey yöneticiler ve kanun yapıcılar
Ticari ve idari müdürler
Üretim ve uzmanlaşmış hizmet müdürleri
Ağırlama, perakende ve diğer hizmet müdürleri

SORU:

Profesyonel mesleğin tanımına ilişkin öne çıkan ortak unsurlar nelerdir?

CEVAP:

1. Anlaşılması ve kullanılması güç, fakat talep edilen bir bilgi
2. Yüksek eğitim düzeyi ve hayat boyu öğrenim bilinci
3. Piyasada ayrıcalıklı bir yer ve kontrol olanağı
4. Bilgiye dayalı mesleki statü ve maddi ödüller

5. Örgütlenme sayesinde kazanılmış topluluk, üyelik ve kurum kimliği duygusu

6. Bağlılık, sorumluluk ve meslektaşlık bilinci

SORU:

Profesyonel mesleği karakterize ettiği düşünülen altı niteliği maddeler halinde yazınız.

CEVAP:

- Genel, sistematik bilgi
- Müşteriler üzerinde otorite
- Kendi çıkarlarından çok toplumun çıkarlarına yönelme
- Dışsal kontrol yerine öz kontrol mekanizması
- Mesleğin profesyonel olduğunun toplum ve yasalar tarafından onaylanması
- Ayırt edici kültür

SORU:

Süreç yaklaşımını tanımlayınız.

CEVAP:

Süreç yaklaşımı bir mesleğin profesyonel statüye ulaşmak için geçirdiği tarihsel aşamalara ve profesyonel bir mesleği karakterize eden içsel süreçlere odaklanan bir yaklaşımdır.

SORU:

Ritzer, profesyonel meslek olma yolundaki süreçleri nasıl ifade etmiştir?

CEVAP:

Mesleğin tam zamanlı hâle gelmesi, isim değişimi ile mesleğin özel olarak seçilmiş bazı kişilere ait bir nüfuz alanına sahip olması, ulusal bir dernek kurulması, eğitim alanının açılması, etik kurallarının belirlenmesi, popüler ve yasal bir destek kazanmak için politik girişimlerde bulunulmasıdır.

SORU:

Modern yani endüstriyel toplumların sahip olduğu özelliklerden beş tanesini yazınız.

CEVAP:

Büyük ölçekli işletmeler, Mekanik evren yada organizasyon anlayışı ve kişisellikten uzaklaştırma, Rasyonallite ve püritan etik, ilerleme ve evrim anlayışı, Düzen ve homojenleşmedir.

SORU:

Enformasyon yani bilgi toplumunun temel özelliklerinin birkaç tanesini yazınız.

CEVAP:

- Enformasyon/bilgi temelli ekonomiye ve topluma yöneliş
- Endüstri toplumunun simgesi olan makine teknolojisinin yerini, enformasyon toplumunda iletişim ve enformasyon teknolojilerinin ve ağlarının alması
- Küresel rekabet,

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

- Hızlı değişim
- Ölçek ekonomisinden zaman ekonomisine yöneliş,
- Esneklik ve çeviklik,
- Bürokratik yapıların ayak bağı olarak görülmesi,
- Her alanda merkezileşimden uzaklaşma

SORU:

Bilgi Toplumu nedir?

CEVAP:

Son yüzyılda çalışma yaşamında ortaya çıkan genel eğilimlere dikkat çekilirse bilgi toplumu dinamikliğini bilgiden alan, öncü insanların toplumun talep ettiği becerilerle yetişmiş uzmanlar ve profesyonellerin oluşturduğu, ana üretim sektörünün de hizmetler olduğu bir toplumdur.

SORU:

Bilgi toplumlarında hangi hizmetler hız kazanmıştır?

CEVAP:

Bilgi toplumu, daha önce görülmemiş bir hızla "bilginin toplanması, işlenmesi ve dağıtılmasıyla ilgili faaliyetlerin arttığı" bir toplumdur.

SORU:

Türkiye'de iş gücünün eğitim ve yaş dağılımlarını yazınız.

CEVAP:

İş gücünün eğitim ve yaş dağılımları toplam iş gücünün % 17,4'ünü 15-24 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Lise altı eğitimlilerde iş gücüne katılma oranı; erkekler için % 70,4, kadınlar için %25,9'dur. Yüksek öğretim mezunu erkeklerde % 85 olan iş gücüne katılma oranı, kadınlarda %70,2'dir.

ARA SINAVDA NELER GELİR?

1.Soru

Yalın üretim sistemini oluşturan imalat prensipleri aşağıdaki işletmelerden hangisinde geliştirilmiştir?

- a) Ford Motor İşletmesi
- b) Hawthorne İşletmesi
- c) Tavistock İşletmesi
- d) Yankee City İşletmesi
- e) Toyota Motor İşletmesi

Yanıt Açıklaması: Yalın üretim sistemini oluşturan imalat prensipleri, 1940'lı ve 1950'li yıllarda Eiji Toyoda ve Taiichi Ohno tarafından Toyota Motor İşletmesi'nde geliştirilmiştir.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi tele çalışma türlerinden birisi değildir?

- a) Uydu büro
- b) Gezici çalışma
- c) Komşu büro
- d) Evde tele çalışma
- e) Çağrı üzerine çalışma

Yanıt Açıklaması: Çağrı merkezi çalışmaları ofiste yapılmaktadır

3.Soru

Hümanist kuramlarla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Genel anlamda bireysel gelişme, başarı ve içsel gelişime odaklanır.
- b) Çalışma sosyolojisinin gelişiminde ilk iki evre arasında aracı rol oynamıştır.
- c) Çalışmanın bireysel niteliğe sahip olması yolunda bir eğilim yaratmıştır.
- d) Örgütlerin kültürel yapılar olduğunu iddia eder.
- e) "Yeni İnsan İlişkileri Yaklaşımı" olarak da bilinir.

4.Soru

Aşağıda yer alan kişilerden hangisi "Bilimsel Yönetim Anlayışı" yaklaşımıyla çalışanlar üzerindeki kontrolü kurumsal hale getirmiştir?

- a) K. Marx
- b) F. W. Taylor
- c) E. Durkheim
- d) H. Spencer
- e) M. Weber

Yanıt Açıklaması:

Çalışanlar üzerindeki yoğun denetim ve kontrolün arka planında yönetimin çalışanlara duyduğu güvensizlik yatmaktadır. "Bilimsel Yönetim Anlayışı" ile çalışanlar üzerindeki kontrolü kurumsal hale getiren F. W. Taylor, işçilerin birçoğunun insan doğası gereği kendi başlarına bırakılırsa yazılı talimatlara pek kulak asma niyetin de olmadığını bu sebeple başlarında eğitimcilerin (fonksiyonel ustabaşı) bulunup, onların bu talimatlara göre iş yapmalarını sağlamaları gerektiğini ifade eder. Doğru cevap B'dir.

5.Soru

Stoksuz üretimin yapıldığı, çalışanların çoklu ve değişken görevler üstlendiği hızlı tedarik yöntemlerine ne ad verilir?

- a) Seri üretim
- b) Hat üretimi
- c) Örgütsüz üretim
- d) Temel üretim
- e) Yalın üretim

6.Soru

Ele aldığı konu/olgu/olayı nesneleştirerek, değerden bağımsız özellikle anket, gözlem ve deney yoluyla araştırıp, araştırma sonuçlarını da sayısal verilerle destekleyerek sunan araştırma yöntemine ne ad verilir?

- a) Bağımsız değişken
- b) Tümevarım
- c) Nicel araştırma
- d) Tümdengelim
- e) Nitel araştırma

Yanıt Açıklaması:

Nicel araştırma, ele aldığı konu/olgu/olayı nesneleştirerek, değerden bağımsız özellikle anket, gözlem ve deney yoluyla araştırıp, araştırma sonuçlarını da sayısal verilerle destekleyerek sunan araştırma yöntemidir.

7.Soru

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde üstyapıyı oluşturanlar doğru verilmiştir?

- a) Kültür, kanun
- b) Kanun, polis
- c) Üretimin organize ediliş şekli, kanun, polis
- d) Üretimin organize ediliş şekli, kültür
- e) Fikirler, kültür, kanun, polis

Yanıt Açıklaması:

Üstyapıyı fikirler, kültür, kanun ve polis oluşturmaktadır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Max Weber'in "sosyal tabakalaşma" tanımlamasının boyutlarından birisidir?

- a) Statü
- b) Dayanışma
- c) Sivil Toplum Örgütleri
- d) Bürokrasi
- e) Liderler

Yanıt Açıklaması:

Weber'in düşüncesinde sosyal tabakalaşma olarak adlandırılan tanımlama biçiminin üç boyutu vardır. Bunlardan birincisi sosyal sınıflar, ikincisi statü, üçüncüsü ise partilerdir. Yalnız bunları birbirinden tamamıyla ayırmak Weber için de zor olmuştur. Bir kişi aynı anda hem sınıf, hem statü hem de parti kriterlerine göre değerlendirilmektedir. Örneğin bir kişi üst bir sınıfa mensup iken düşük bir partiye üye olabildiği gibi, alt bir sınıfta bulunan kişi, yüksek bir statü ve partiye sahip olabilir. Weber'in bu üçlü sosyal tabakalaşma modelindeki her bir durumun belli kriterleri vardır. Buna göre sınıf durumu üretim ve mülkiyet; mülk sahibi olmayanlar için piyasaya sürdükleri mal ve hizmetlere; statü durumu toplumdaki onur ve itibara; parti durumu ise iktidar ve güce göre belirlenmektedir. Doğru cevap A'dır.

9.Soru

Marx'ın tanımladığı Yedek İşçi Ordusu nasıl oluşur?

- a) Sermayenin artmasıyla
- b) Sanayinin gerilemesiyle
- c) Sanayinin gelişmesiyle
- d) İşçi sayısının fazlalığıyla
- e) Verimliliğin artmasıyla

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Fordizmin krize girmesine yol açan unsurlardan biri değildir?

- a) dış piyasanın doyması
- b) rekabetin artması
- c) çalışanların işe yabancılaşması
- d) teknolojik dönüşümün hızlanması
- e) maliyetlerin düşmesi

Yanıt Açıklaması: Dış piyasayı doyması Fordizm krizinin nedenlerinden biridir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi McGregor'un "X Kuramının" varsayımlarından biridir?

- a) Ortalama insanın doğasında iş sevmeklik vardır ve mümkün olduğu kadar işten kaçır.
- b) İşte düşünsel ve bedensel enerjinin harcanması oyun ve dinlenme kadar doğaldır.

- c) Amaçlara bağlılık ulaşılmalarıyla elde edilen ödüllerle ilgili bir işlemdir.
- d) Örgütsel sorunların çözülmesinde göreceli olarak yüksek hayal gücü yetenek ve yaratıcılık kapasitesi hemen herkese verilmiştir.
- e) Modern endüstriyel hayatta ortalama insanın entelektüel kapasitesi sadece kısmi olarak kullanılmaktadır.

12.Soru

Beyaz yakalı işçinin zihin gücünü, mavi yakalı işçinin kol gücünü birleştiren, yüksek vasıflı ve çok yönlü işçiye ne ad verilir?

- a) Endüstri işçisi
- b) Mavi yakalı işçi
- c) Altın yakalı işçi
- d) Vasıflı işçi
- e) Pembe yakalı işçi

Yanıt Açıklaması: Altın yakalı işçi, beyaz yakalı işçinin zihin gücünü, mavi yakalı işçinin kol gücünü birleştiren, yüksek vasıflı ve çok yönlü işçiye denmektedir. Örneğin bilgi işçileri için altın yakalı işçi denmektedir.

13.Soru

Normal çalışma süresinden önemli ölçüde kısa, düzenli ve isteğe bağlı çalışma şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) kısmi süreli çalışma
- b) kayan iş süresi
- c) tele çalışma
- d) çağrı üzerine çalışma
- e) iş paylaşımı

Yanıt Açıklaması: Kısmi Süreli Çalışma, normal çalışma süresinden önemli ölçüde kısa, düzenli ve isteğe bağlı bir çalışma şeklidir.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Marx'ın teorisi için söylenemez?

- a) Marx'ın teorisinde emek ve bürokrasi iç içe işlenen konulardır
- b) Marx'ın teorisinde toplumsal konular ve ekonomi iç içe işlenen konulardır
- c) Marx'ın teorisi modern dünyada bazı devletlerin resmi ideolojisi haline gelmiştir
- d) Marx'ın teorisinde artı değer, üretim araçları sahiplerinin işçilerin emeğini sömürmesiyle ortaya çıkar
- e) Marx'ın teorisinde toplumsal sınıflar arasındaki çatışmalar toplumu kaçınılmaz olarak sosyalist bir yapılmaya götürür

15.Soru

F. W. Taylor'un ortaya koyduğu, işletmelerde yönetimin mutlak hakimiyetini öne çıkaran ve işçiye güvenilmediği için çalışanlar üzerinde kontrol ve denetimi kurumsal hale getiren yönetim yaklaşımı hangisidir?

- a) İnsan İlişkileri Ekolü
- b) İnsan Kaynakları Yönetimi
- c) Bilimsel Yönetim Yaklaşımı
- d) Toplam Kalite Yönetimi
- e) Değişim Mühendisliği

16.Soru

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Thompson ve Smith'in İngiliz endüstri sosyolojisi olarak adlandırdıkları yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

a) Emek süreci teorisi

- b) Ağ toplumu
- c) Örgütsüz kapitalizm
- d) Neo-Fordizm
- e) Yalın üretim

17.Soru

İşine, el becerileri ve kol gücü yerine, eğitimi sırasında öğrendiği kavramları, fikirleri, kuramları katan kişilere ne denmektedir?

- a) Altın yakalı işçi
- b) İşçi
- c) Mavi yakalı işçi
- d) Bilgi işçisi
- e) Beyaz yakalı işçi

Yanıt Açıklaması:

İşine, el becerileri ve kol gücü yerine, eğitimi sırasında öğrendiği kavramları, fikirleri, kuramları katan kişilere bilgi işçisi denmektedir.

18.Soru

Çalışmaya odaklanan aşağıdaki kuramcılardan hangisi klasik kuramcılar arasında yer alır?

- a) Karl Marx
- b) James Thompson
- c) Charles Perrow
- d) Joan Woodward
- e) Alvin Gouldner

19.Soru

Kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan araştırma yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

a) Nitel araştırma yöntemi

- b) Nicel araştırma yöntemi
- c) Sayısal araştırma yöntemi
- d) İstatistiki araştırma yöntemi
- e) Deneyisel araştırma yöntemi

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Marx'a göre yabancılaşma türlerinden değildir?

- a) Emeğe yabancılaşma
- b) Ürüne yabancılaşma
- c) İş arkadaşlarına yabancılaşma
- d) İnsanlığa ve topluma yabancılaşma
- e) Kendisine yabancılaşma

Yanıt Açıklaması:

Kendine yabancılaşma çalışma sosyolojisi içerisinde işlenen bir unsur değildir. Emek, ürün, ortam ve topluma karşı yabancılaşma Marx'a göre işçinin yaşadığı yabancılaşma türlerindendir.

FİNALDE NELER GELİR?

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi erken dönem feminist yaklaşımlardan birisi değildir?

- a) Liberal Feminist Kuram

- b) Radikal Feminist Kuram
- c) Marksist Feminist Kuram
- d) Materyalist Feminist Kuram
- e) Sosyalist Feminist Kuram

Yanıt Açıklaması:

Materyalist feminist kuram postmodern feminist bir kuramdır.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Taylor'un bilimsel yönetim modelini oluşturan kombinasyonun unsurlarından birisi olarak gösterilemez?

- a) İhtilaf
- b) Uyum
- c) Bilim
- d) İşbirliği
- e) Maksimum üretim

Yanıt Açıklaması:

Taylor, zaman ve hareket etütleriyle çalışanların hangi işi ne kadar sürede yapabileceklerini hesaplayarak verimliliği arttırmayı hedefler. Zaman ve hareket etütleri, mühendislik yaklaşımının işe uygulanmasını da beraberinde getirir. Zamanla gelişecek hareketli montaj hattıyla birleştiğinde zaman ve hareket etütleri işin insanilikten çıkışına temel oluşturacaktır. Taylor, zaman ve hareket etütleri yoluyla işçiyi montaj hattının bir uzantısı şeklinde düşünerek beden hareketleriyle iş süreçlerini uyumlaştırmış ve çalışanın ne kadar sürede bedenini etkin kullanarak üretim yapabileceğini tespit etmiştir. Bu çerçevede Taylor'un ortaya koyduğu bilimsel yönetimi oluşturan kombinasyon şu şekilde özetlenebilir:

1. Gelişigüzel yöntemler değil, bilim.
2. İhtilaf değil, uyum.
3. Bireycilik değil, iş birliği.
4. Sınırlı üretim değil, maksimum üretim.
5. Her işçinin en üst verimlilik ve refah düzeyine geliştirilmesi.

3.Soru

"Bu yaklaşım, örgüt teorisine karşı şüpheci bir bakış açısına sahiptir ve örgütlerin kapitalist emek örgütlenmeleri tanımlanması taraftarıdır. Kapitalist üretim biçimleri sürekli olarak yeni iktidar odakları türetir ve çalışma hayatındaki asıl belirleyici unsurlar bu iktidar odaklarının biçimleridir".

Yukarıda verilen yaklaşım seçeneklerden hangisidir?

- a) Emek Süreci Teorisi
- b) Örgütsüz Kapitalizm
- c) Neo-Fordizm
- d) Sistem Teorisi
- e) Örgüt Kültürü Yaklaşımı

Yanıt Açıklaması:

Emek Süreci Teorisi; örgüt teorisine karşı şüpheci bir bakış açısına sahiptir ve örgütlerin kapitalist emek örgütlenmeleri tanımlanması taraftarıdır. Kapitalist üretim biçimleri sürekli olarak yeni iktidar odakları türetir ve çalışma hayatındaki asıl belirleyici unsurlar bu iktidar odaklarının biçimleridir.

4.Soru

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Seçeneklerden hangisi endüstri sonrası toplumda öne çıkan bilgi ve hizmet işlerinde çalışan beyaz yakalı olarak tanımlanan işçilerin genel özelliklerinden biri değildir?

- a) Takım çalışmasına uyumlu
- b) Yeni teknolojileri kullanabilen
- c) Çok yönlü
- d) Muhakeme ve analiz yeteneği kuvvetli
- e) Tekdüze

Yanıt Açıklaması:

Endüstri sonrası toplumda öne çıkan bilgi ve hizmet işlerinde çalışan beyaz yakalı olarak tanımlanan işçilerin genel özellikleri şu şekilde belirtilebilir: Eğitilmiş, çalıştığı işte uzman, iş süreçlerinin bütünü hakkında bilgi sahibi, Çok yönlü, Yaratıcı, Muhakeme ve analiz yeteneği kuvvetli, Yeni teknolojileri kullanabilen, İnisiyatif alabilen, Gelişime açık, Takım çalışmasına uyumlu ve Esnek çalışmaya uyumlu.

5.Soru

Aşağıdakilerden hangisi endüstrileşme sürecinin çerçevesini çizen teknik gelişmelerden biri değildir?

- a) Dokuma endüstrisi dalgası
- b) Demir çelik dalgası
- c) Bilişim teknolojileri dalgası
- d) Ulaştırma dalgası
- e) Kimya çağı

Yanıt Açıklaması: Endüstrileşme sürecinin çerçevesini çizen teknik gelişmeler; * Dokuma endüstrisi dalgası

*Demir çelik dalgası * Ulaştırma dalgası * Kimya çağı * Elektrik endüstrisi dalgası * Benzin motoru çağı

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi tarım toplumunda çalışma kültürünün temel özelliklerinden birisidir?

- a) Toprak sahipliği prestijin temel kaynağıdır.
- b) Tarım toplumları, nüfusun çok büyük bölümünün yerleşim yeri olan kentlerde yaşamaktadır.
- c) Uluslararası pazarları içeren büyük üretimler yapılmaktadır
- d) Kanaatkarlık ve tevekkül tarım toplumundaki çalışma kültüründe beğenilmeyen değerlerdir.
- e) Gücün kaynağını sermaye sahipliği belirlemektedir.

Yanıt Açıklaması: Tarım toplumlarında güç daha fazla toprağa ve fiziki kuvvete sahip olmaktan geçmektedir. Dolayısıyla sahip olunan toprak miktarı statünün temel unsurudur.

7.Soru

İlk feminist kuramlar hangi dönemden sonra ortaya çıkmıştır?

- a) Ortaçağ
- b) Aydınlanma dönemi
- c) Endüstri Devrimi
- d) İkinci Dünya Savaşı
- e) Postmodernizm

Yanıt Açıklaması: Gerçekten, kadın emeğinin tanımlanması için gerekli olan unsurlar, örneğin belirgin bir kadın kimliği, ev ve iş yerinin ayrılması ve sonuçta kadın emeğinin sınırlarının belirlenmesi, Endüstri Devrimi sonrasındaki dönemde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bugünkü anlamda

kadın kimliği sadece 150 - 200 yıl öncesine dayanan bir olgudur. Son iki yüzyıllık dönem içerisinde birçok feminist yaklaşım ortaya çıkmıştır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi endüstri toplumları için söylenemez?

- a) Endüstri toplumunda akıl toplumsal yaşamda merkezi bir yere sahiptir.
- b) Endüstri toplumları rönesans ve reform hareketlerinin ortaya çıkmasından etkilenmiştir.
- c) Endüstri toplumlarında bireysel yeteneklerin önem kazandığı bir çalışma hayatı söz konusudur.
- d) Endüstri toplumlarında bireylerin çalışma hayatında dini ve geleneksel değerlerin belirleyiciliği söz konusudur.
- e) Endüstri toplumlarında çalışma yaşamında insan unsurunun yanında makinelerin de büyük bir önemi vardır.

Yanıt Açıklaması: Bireylerin çalışma hayatında dini ve geleneksel değerlerin belirleyiciliği endüstri toplumlarındaki değil, tarım toplumlarındaki çalışma kültürünün bir özelliğidir.

9.Soru

Endüstri toplumunda, toplumsal yaşamın merkezinde ne vardır?

- a) Tarım
- b) Üretim
- c) Akıl
- d) İşçi
- e) Fabrika

Yanıt Açıklaması:

Endüstri toplumunda, akıl toplumsal yaşamda merkezi önem kazanmıştır.

10.Soru

Bilgi işçisi kavramını ortaya koyan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Goldthorpe
- b) Gouldner
- c) Aron
- d) Dahrendorf
- e) Wright

Yanıt Açıklaması:

Alvin Gouldner, teknik bilgi sahibi profesyonelleri bilgi işçisi olarak tanımlamıştır. Doğru cevap B'dir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisinin Endüstri Devrimi ile kalıcılık kazandığı ifade edilebilir?

- a) Anomi
- b) Sosyal realizm
- c) Şüphelilik
- d) Eleştirel düşünce
- e) Akılcılık

Yanıt Açıklaması:

Endüstri toplumunda akıl toplumsal yaşamda merkezi önem kazanmıştır. Toplumsal yaşamda özellikle din, metafizik ve geleneksel düşünce yerine aklın merkezi önem kazanmasının arka planı 15. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan Reform ve Rönesans hareketlerine

götürülebilir. 18. yüzyıldan itibaren ise Aydınlanma Çağı akılcılığın merkezi önem kazanmasını da beraberinde getirmiş, akılcılığın toplumsal yaşamın her alanına yerleşmesi ise Endüstri Devrimi ile kalıcılık kazanmıştır.

12.Soru

Toplumsal cinsiyetin kültürel bir olgu olduğunu ve dil tarafından biçimlendirildiğini savunan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yapisökümcü feminizm
- b) Liberal feminizm
- c) Toplumsal inşa feminizmi
- d) Çok ırklı feminizm
- e) Sosyalist feminizm

Yanıt Açıklaması: Yapisökümcü feminizm ırk, toplumsal cinsiyet, söylem gibi kavramların maddi gerçekliklerinin toplumsal ilişkileri nasıl biçimlendirdiğine ve bu ilişkilerden kaynaklanan toplumsal sonuçlara odaklanmıştır. Yapisökümcü feminizm, toplumsal cinsiyetin kültürel bir olgu olduğunu ve dil tarafından biçimlendirildiğini savunan görüştür.

13.Soru

Gouldner'in "teknik entelijensiya" kategorisi içerisine aşağıdakilerden hangi meslek grubu girmez?

- a) Tıp uzmanları
- b) Mühendisler
- c) Hesap uzmanları
- d) Ustabaşılar
- e) Araştırmacılar

Yanıt Açıklaması: Alvin Gouldner teknik entelijensiya kavramı ile daha çok ekonomiyi, toplumu, siyaseti kontrol eden ve beyaz yakalı sınıf kapsayan bir tanımlama yapmıştır. Bu tanıma da büyük oranda, mühendisler, teknisyenler, bilgi işçileri gibi meslekler girmektedir.

14.Soru

1970'li yıllarda endüstri toplumunun, fabrikaların, kitle örgütlerinin ve sendikaların krize girmesinin önemli nedenleri bulunmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu nedenlerin en öne çıkanlarından birisidir?

- a) Müşteri taleplerinde yaşanan değişimler ve müşterinin belirleyiciliğinin önem kazanması
- b) Köyden kente göç sonucu işsizliğin artması
- c) Nüfus artışı sonucu arz talep dengesinin bozulması
- d) Ekonomide yaşanan yüksek enflasyon sorunu
- e) Üretimde yaşanan hammadde sorunu

Yanıt Açıklaması: 1970'li yıllarda endüstri toplumunun, fabrikaların, kitle örgütlerinin ve sendikaların krize girmesinin önemli nedenleri; • Teknolojide yaşanan gelişmeler, teknolojilerin ucuzlaması ve yaygınlaşması, • Müşteri taleplerinde yaşanan değişimler ve müşterinin belirleyiciliğinin önem kazanması ve • Liberal paradigmanın öne çıkışıdır.

15.Soru

İnsanların mülkiyet olarak tanımlandığı ve emek güçlerinin sahipleri tarafından alınıp satılabildiği sistem aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kölelik sistemi
- b) Kast sistemi

- c) Zümre sistemi
- d) Sınıf sistemi
- e) Statü sistemi

Yanıt Açıklaması: İnsanların mülkiyet olarak tanımlandığı ve emek güçlerinin sahipleri tarafından alınıp satılabildiği sistem kölelik sistemidir.

16.Soru

"Farklı gruplardan insanlar arasında toplumsal konumlarından dolayı oluşan yapısal eşitsizlikler" aşağıdaki kavramlardan hangisini ifade eder?

- a) Tabakalaşma
- b) Bürokrasi
- c) Rasyonalite
- d) Yabancılaşma
- e) Toplumsal dayanışma

Yanıt Açıklaması: Tabakalaşma ve eşitsizlik genellikle benzer anlamları içerirler. Tabakalaşma, eşitsizliğin yapılaşmış hali olarak kabul edilebilir.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip oldukları görev ve sorumlulukları ifade eden bir kavramdır?

- a) Biyolojik cinsiyet
- b) Toplumsal rol
- c) Toplumsal statü
- d) Toplumsal cinsiyet
- e) Cinsiyet

Yanıt Açıklaması:

Bilinen tarih içerisinde cinsiyet kavramı, toplumsal ilişkilerde belirleyici unsurların başında gelmiştir. Her ne kadar dönemsel olarak farklılıklar gösterse de kadın ile erkek cinsiyeti arasında gerek konum gerekse de hak açısından önemli farklılıklar vardır. Cinsiyet kavramı temelde iki noktaya işaret etmektedir: Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet. Biyolojik olarak cinsiyet, sahip olunan bedensel farklılıkları vurgulamak için kullanılan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip olduğu görev ve sorumlulukları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Marx'ın öne sürdüğü ve insanlık tarihinin dönemlerini açıklayan kuram içerisinde yer almaz?

- a) İlkel komünizm- Köleci
- b) Feodalizm
- c) Kapitalist
- d) Komünist
- e) Post-Modern

Yanıt Açıklaması:

Post-modern yapı Marx'ın dönemlerinde yer almaz. Gelecek varsayımını komünist sistemle bitirmiştir.

19.Soru

Hareketli montaj hattına dayalı olarak seri üretimde öncü olan ve bütün bir üretim tarzına adını veren araba üretimini kim gerçekleştirmiştir?

- a) Henry Ford
- b) Enzo Ferrari
- c) Karl Benz

- d) Kiichiro Toyoda
- e) Adam Opel

Yanıt Açıklaması: Hareketli montaj hattına dayalı olarak seri üretimde öncü olan ve bütün bir üretim tarzına adını veren araba üretimi fikrini Henry Ford bulmuştur. Ford bu fikrinde, bir kesimhaneden esinlenmiştir.

20.Soru

Tarihsel süreç dikkate alındığında Endüstri Devrimi aşağıdakilerden hangisi ile başlamıştır?

- a) Ulaştırma Endüstrisi
- b) Dokuma Endüstrisi
- c) Elektrik Endüstrisi
- d) Kimya Endüstrisi
- e) Demir Çelik Endüstrisi

Yanıt Açıklaması: Endüstri Devrimi dokuma endüstrisi dalgası ile başlamıştır. 1765 ile 1780 yılları arasında dokuma endüstrisi teknik alanındaki en önemli icatlarını yapmıştır. Bu dönemde icatlar, bilim adamları tarafından değil, el işçiliğinden yetişmiş teknisyenler ve meslekten olmayan kişiler tarafından yapılmıştır. 1769 ile 1780 yılları arasında, pamuk eğirme makinesini yapan Arkwright, on yıl sonra en güçlü dokuma fabrikatörü olur. Aynı dönemde Cartwright, mekanik dokuma tezgâhını icat eder.

ONLİNE DÖNEMDE NELER OLDU ?

1.Çalışma hayatında insan unsurunu, makineler ve diğer fiziksel koşullara benzer bir biçimde alan yönetim tarzına nedir?

Cevap: Mekanik yaklaşım

2. Hindistan da ki kast sisteminin merkezinde aşağıdakilerden hangisi yer alır?

Cevap: Hükümdar soyu

3.Uluslararası standart meslek sınıflanması ISCO-08 e göre aşağıdakilerden hizmet ve satış elemanları sınıfında yer almaz?

Cevap: Montajcılar

- 5. Bilgi edinme sürecinde ortaya atılan, geçerlilik ve güvenilirliği bilimsel yöntemlerle saptanmış iç tutarlılığı bulunan bilgiler ve açıklamalar bütünü olan doğrulanmış hipotezlere ne ad verilir?

Cevap: Kuram

5. I.Toprak miktarı

II.Üretim araçları

III.Bireysel yetenek ve akıl

IV.Ham madde ve sermaye

V.Fiziki kuvvet

Yukarıdakilerden hangileri tarım toplumlarında güç sembolleri arasında yer alır?

Cevap: I ve V

- 6. Göreli olarak istikrarlı , genellikle yaşam boyunca veya emekli oluncaya kadar süren sistematik düzenlenmiş kazanç sağlayan anlamında kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisi?

Cevap: Meslek

- 7. Kas sistemi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: Kastlar arası yaşam koşulların değişime olasılığı vardır.

- 8. Giddensa göre grev, toplu sözleşme ve endüstriyel hakimliğin gelişmesi durumları toplumsal sınıfların aşağıdaki yeni özelliklerinden hangisi ile ilişkilidir?

Cevap: Kurumsal Çatışma

9. X firmasında sektördeki diğer iş yerlerinde de olduğu gibi kadınlar , özellikle üst düzeylere yükselirken görünmeyen , toplumsal cinsiyet kaynaklı engellerle karşılaşmaktadırlar. Buna göre x firmasındaki bu durum aşağıdakilerden hangisine bir örnektir?

Cevap: Cam tavan sendromu

- 9. Aşağıdakilerden hangisi 1970 yıllarda endüstri toplumunun fabrikaların , kitle örgütlerinin ve sendikaların krize girme nedenlerinden biri değildir ?

Cevap: YASAL YOLLARLA VE DEVLET BASKISIYLA EKONOMİDE

- 10. Dinden referans alan tüm kapalı hiyerarşi sistemlerinin kast olarak tanımlanması gerektiğini savunan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Pankhurst

12. Mal, hizmet ve bilgi üretmek için gerçekleştirilen faaliyetlere ne ad verilir?

Cevap: Çalışma

13. Endüstri toplumunda çalışan , tasarruf yapan lüks tüketimden kaçınan, kazandığını üretime harcayan girişimci bir çalışan tipinin oluşmasında itici güç oluşturan dini öğretisi aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Protestanlık

14. Aşağıdakilerden hangisi kurland ve baileye göre çalışma biçimlerinden biri değildir?

Cevap: Çevre büro

15.Kadınların sendikalara üyeliğine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: Esnek çalışma biçimlerin yaygınlaşması kadın sendikalaşma oranlarını arttırmaktadır.

16. Aşağıdakilerden hangisi ABD de gerileyen meslek grupları yer almaz?

Cevap: Tıp asistanlığı

17.Aşağıdaki kuramcılardan hangisi çalışmanın toplum açısından satın alınabilecek mal ve hizmet üretimini birey açısından ise bunları satın alabilecek parayı sağladığını ifade eder?

Cevap: Auster

18.Endüstri sonrası toplumlarda çalışma kültürü ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: Eğitim çalışan ihtiyacına göre şekillenir

19. II dünya savaşı sonrası esnek çalışma biçimleri ile uygunluk gösteren işleri kabul eden kadınlar Yedek iş gücünü, işsiz kalan kadınlar ise Yedek iş gücünü oluşturmuşlardır. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yerleri aşağıdakilerden hangisi sırasıyla ve doğru olarak tamamlar ?

Cevap : gezgin/durgun

20. Yeni kapitalizm olarak nitelendirdiği endüstri sonrası toplumda kariyer sürelerinin kısalmasının çalışanların kişiliği üzerinde derin etkiler bıraktığını savunan bilim insanı aşağıdakilerden hangisi?

ÇALIŞMA SOSYOLOJİSİ

Cevap: Sennet

21. Düzenli istihdam edilen kişiler için günün genellikle işi ritmine göre düzenlenmesi çalışmanın aşağıdaki niteliklerinden hangisi ile ilişkilidir?

Cevap: Zamansal yapı

22. Aşağıdakilerden hangisi Durkheim in kural dışı iş bölümüne örnek olarak verilebilir? Cevap: Emek ile sermayenin çatışması

23. I. Çok ırklı feminizim

II. Radikal feminizim

III. Toplumsal inşa feminizmi

IV. Liberal feminizim

Yukarıdakilerden hangileri post modern feminist kuramlar arasında yer alır.?

Cevap : I ve III

24. Sosya bilim araştırmalarında genelden yola çıkarak özel hakkında çıkarımlar yapılmasına ne ad verilir?

Cevap: Tümden gelim

25. Merkezi otoritenin zayıf olduğu buna karşılık yerel ilişkilerden türeyen ve güçlü bir koruyan ile güçsüz kollananlar arasındaki hiyareşiyi temek alan siyasi örgütlenmiş biçimi aşağıdakilerden hangisi?

Cevap: Feodalizm

26. Toplumsal cinsiyet ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: Sadece kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve biyolojik farklılıkları vurgular

27. I. Sosyalist feminist kuram

II. Radikal feminit kuram

III. Mataryelist feminizm

IV. Çok ırklı feminizm

Yukarıdakilerden hangileri erken dönem feminist yaklaşımlardandır?

Cevap: I ve II

28. Aşağıdakilerden hangisi Gouldner a göre *teknik entelijensiya nın* güç kazanmasına neden olan faktörlerden biri değildir ?

Cevap: Teknik entelijiasının finansal sermayenin karşısına kültürel sermayeyi çıkarabilmesi

29. * * Marxın çalışmalarında kullandığı en temel kavramdır?

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap: İnsan emeği

30., toplumsal incelemelerin sistemin bütünü yerine bireylerin deneyimleri üzerinden yapılması gerektiğini ileri süren görüştür.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap: Etnometodoloji

31. Ağ toplumun yarattığı fırsatlardan faydalanabile ve sermaye sahipleri ile arasında ki önem farklılıklarını ortadan kaldıran çalışmalar grubuna ne ad verilir?

Cevap: Entermasyonel Emek

32. Aşağıdakilerden hangisi köye dayalı yaşamda çalışma hayatında öne çıkan değerlerden biri değildir?

Cevap: Hedonizm

33. Mevsimlik çalışmada geçici işlerde iş bulduklarında çalışanları ifade eden iş gücü kavramı ağaş. Hangisidir?

Cevap: Gezin

34. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye de hızlı büyüyen meslek gruplarından biridir?

Cevap : Üretim İşçileri

35. Aşağıdakilerden hangisi toplumlarda çalışma kültürünün özelliklerinden biri değildir?

Cevap: Çalışma kültürü değişik dönemlerde farklı anlamlar kazanır

36. Kadınların uğradıkları haksızlıkların sadece kadın olmalarında kaynaklandığı görüşüne dayanan feminist yaklaşım ağaş. Hangisidir?

Cevap: Radikal Feminizm

37. İhtiyaç nedeni ile bir kere kullanılan ve ihtiyaç giderildikten sonra kullanılmamasından vazgeçilen yedek iş gücü ordusu türü ağaş. Hangisidir?

Cevap: Gizli

38. I. Bireyin toplumsal tabaka içersinde tanımlanaması

II. Bireylerin hayattaki deneyimleri ve karşılaştıkları fırsatlar

III. Bireysel yetenekler veya toplumsal dönüşümler toplumsal tabakanın şekillenmesini etkileyemez

IV. Toplumsal tabaka kategorileri çok yavaş değişir

Yukarıdakilerden hangileri tabakalaşma sistemlerinin sahip olması gereken temel ilkelerdendir?

Cevap: II , III , IV

39. Tarım ve endüstri toplumlarında küçük işletmelerde az sayıda insanın el emeğiyle üretimde bulunduğu ve kişisel ilişkilerin önemli olduğu üretim tarzı ağaş. Hangisidir?

Cevap: Zanaatkarlık

40. Aşağıdakilerden hangisi çalışma ortamının arkadaşlık ve diğer insanlarla paylaşılan etkimliklere katılma fırsatı sunma durumu şeklinde ifade edilir?

Cevap: Toplumsal temaslar

41. Sosyal bilim araştırmalarında genelden yola çıkarak özel hakkında çıkarımlar yapılmasına ne ad verilir?

Cevap: Tümdengelim

42. Birleşmiş Milletler Çevre Programı daki tanıma göre imalat, tarım, hizmet ve Ar-Ge sektörlerinde insanlığın karşı karşıya olduğu çevresel tehditleri gidermeye amaçlayan işleri meslekler yakalı mesleklerdir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap: Yeşil

43. I. Olay ve olguların dışında

II. Empatik

III. Öznel perspektifi olan

IV. Yansız

Yukarıdakilerden hangileri nicel araştırmalarda araştırmacının rolünü tanımlayan özelliklerdendir? Cevap: I ve IV

44. Toplumsal eşitsizliklerin en belirgin olduğu tabakalaşma sistemidir. Tabakalarda belirleyici unsurun ırk olduğu düşünülmektedir.

Yukarıda özellikleri verilen tabakalaşma sistemi aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Kölelik

45. Endüstri toplumunda, toplumsal yaşamda merkezi önem kazanmıştır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar ?

Cevap: Akıl

46. Freyer e göre endüstrileşme sürecinde ulaştırma dalgası hangi yılda başlamıştır ?

Cevap : 1825

47. Marx a göre insanlık tarihinin ilk dönemi aşağıdakilerden hangisidir ?

Cevap: İlker kominizim

48. Fonksiyonistler , cinsiyetle ilgili konulara ve Açısından yaklaşmaktadır. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla ve doğru olarak tamamlar ?

Cevap : Rol – İşlev

49. Aşağıdakilerden hangisi weber e göre sınıf bilincinin oluşması için gerekli olan koşullardan biri değildir?

Cevap : Farklılaşmaya dayalı iş bölümünün olması

50. Aşağıdakilerden hangisi fordizmin krize girmesine neden olan unsurlardan biri değildir?

Cevap : Rekabet ortamının oluşmaması

51. Aşağıdakilerden hangisi OECD ülkelerinde gerilemenin yaşandığı alanlardan biridir?

Cevap : Madencilik

52. –Profosyonel meslekler için genelleştirilebilir özellikler belirlemek

-Profosyonellerin toplumsal yaşamda edindikleri rol ve fonksiyonlar üzerinde durarak diğer mesleklerden farklılaştıklarını belirtmek

- Daha çok yapıya odaklanan bir bakış açısı sunmak

Yukarıda özellikleri verilen profosyonel meslek kavramını açıklamada başvurulan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Nitelik Yaklaşımı

53. Tarım toplumunda aile ve çalışma ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: Kadın emeği görece değildir.

54. Merkezi otoritenin zayıf olduğu buna karşılık yerel ilişkilerden türeyen ve güçlü bir koruyan ile güçsüz kollananlar arasında ki hiyerarşiyi temel alan siyasi örgütlenmiş biçimi aşağıdakilerden Hangisidir?

Cevap: Feodalizm

55. Aşağıdakilerden hangisi Ritzer e göre bir mesleğin profesyonelleşme sürecinde geçirdiği süreçlerden biri değildir ?

Cevap : Uluslararası bir dernek kurulması

56. Kast sistemi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap : Kastlar arası yaşam koşullarına değişme olasılığı vardır.

57. Dahrendorf için sınıf çatışmasının temeli mülkiyetten çok endüstriyel yönetimdeki konumdur ve temel ayrımını buna göre oluşturur.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap: Otorite

58. I.Yaşamın demistifikasyonu

II. Merkeziyetçilikten uzaklaşma

III. Standartlaşma ve kitle üretimi

IV. Bilgi işçilerinin artışı

V. Yaşam boyu eğitim

Yukarıdakilerden hangileri bilgi toplumunun temel özelliklerindendir?

Cevap: II , III , IV ve V

59. Aşağıdakilerden hangisi , işine, el becerileri, ve kol gücü yerine, eğitimi sırasında öğrendiği kavramları , fikirleri , kuramları katan kişiler için kullanılmaktadır?

Cevap: Bilgi İşçisi

60. sisteminde tabakalar arasındaki farklılıklar ve yükümlülükler büyük oranda kanunlar ile belirlenir. Sınırlı da olsa tabakalar arası geçiş mümkündür. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap: Zümre

61. Kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki farkı açıklayan kavrama ne ad verilir?

Cevap: Artı Değer

62. Cinsel İdeoloji ve toplumsal cinsiyet nedeniyle kadın emeğinin sınırlandırılmasını ve değersizleştirilmesini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Cinsiyete bağlı iş gücü eşitsizliği

Not : Postmodern Feminist Kuramları

☐ Irk, Cinsiyet ve Sınıf Yaklaşımı

☐ Çokırklı Feminizm

☐ Materyalist Feminizm

☐ Toplumsal İnşa Feminizmi

☐ Yapısökümcü feminizm